

პროფესორული მხარეობა

ი. ვაკელი—ლეკი შრომაზე კ. ლორთქიფანიძე—ნახატი ნატურიდან. პ. ხამხონიძე—საუბარი მეგობართან. კ. ლორთქიფანიძე—ბორანი. ფ. ნაროუშვილი—ყოფაცხოვრება საბჭოთა სოფელში. კ. ბობოხიძე—მთავარ სახელოსნოში. ე. პოლუმორდვინოვი—რკინის ძეგლი. ი. ხოშტარია—იერიში. გ. კაკაბიძე—ნანგრევთა შორის. ხ. ხუნდაძე—ნ. გაბრიელისძე ჩერნიშევსკა. ვ. ლუარსაბიძე. სალიტერატურო კრიტიკის შესახებ. პროლეტარულ მწერლობის დღიური: შენიშვნები ლირიკული პოეზიის შესახებ—კ. ლორთქიფანიძე. საქმე და სიტყვა—პ. ქიქოძე. გაეშალათ „ნაპასტოველების“ მებრძოლი დროშა—ვ. ლუარსაბიძე. მხატვრული ლიტერატურა და მკითხველის პრობლემა—შ. რ. მუშეთა მწერლობის შესახებ—ა. სულავა. კ. თოცხვერაშვილი—კულტურული რევოლუცია და ჩვენი სამუსიკო საქმიანობა. ბიზლიოგრაფია.

დაკავშირებული

N 12

სახეგვარი

1928

პროფესორი მნერიძე

№ 12

(24)

დეკემბერი

1928 წ.

საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის
ყოველთვიური ორგანო.

ბუჩქისი, ი. ვაკელის, ვ. ლუარსაბიძის, ა. მაშაშვილის, შ. რადიანის,
დ. რონდელის და კ. ფეოდოსიშვილის რედაქციით.

იონა ვაკელი

ლექი ურომაზე

შრომის ცეცხლით ანთებული
 აფრქვევ ოფლის ღვარს.
 ახალ ყოფას სიერთეულით
 მისდევ მხარ და მხარ.
 აწვდი ოსტატს ძელქვის ფიცარს,
 და ცხოვრების ხმას.
 ვაქცავი ხარ, ეხლა გიცან,
 მზე გიმშვენებს მხარს.
 სართულები მისდევს სართულს,
 ყლაპავს კირს და ქვას.
 ძრავი ქშინავს და გვარჯილას
 ხორბალივით ფქვეავს.
 აგურები, რკინა, ხრეში
 და მრავალი სხვა—
 ყრია რიყედ, რომ ჩაინთქას
 მძიმე შრომის ზღვამ.
 კალატოზო! გადუშალე —
 მკერდი ძლიერ ქარს;
 დაადულე ერთმანეთზე
 აგური და ქვა,—
 რომ ჩვენ ქვეყნის ნათელ დღეებს,
 შრომის მრავალ გზებს
 კიდევ უფრო ანათებდეს
 საბჭოების მზე!

ნახატი ნატურიდან

კედლებს აშენებენ... ჯერ თითისხელაა,
კაცმა რო სიცხისგან თავი დაიფარო
ჩრდილიც, საამისო აღარ გააჩნიათ,
იგი წამოვა და სახელდახელოთ
იქვე ჩამოასხამს სიტყვას ხუთ-საენიანს;

როცა დაქირდება
ამავე სიტყვას
სათაურს შეუცვლის... ლოზუნგებს დააკლებს;
რაც გუშინ კედლების შესახებ ითქვა,
დღეს მას პანაშვიდზე ილაპარაკებს.

სალამოს ოცნებობს: საინდუსტრიო
ტირაჟის ბილეთით რამდენს მოიგებს!
ან გაშლის გაზეთს, კითხულობს მარტოდენ
სასამართლოზე „გერი“-ს ქრონიკებს.

როცა უპარტიო ეწვევა სტუმრათ,
პარტიის ხაზში შეაქვს შესწორება:
— ამ და ამ მიზეზით, ადგილზე ვბრუნავთ
და ტემპი,
ტემპი აკლია ცხოვრებას.

დარეკავს თერთმეტი. ოთახში ცურავს
აბერტყილ ბალიშის ნაცნობი სურნელი;
უკვე შეუდგამს მზრუნველ ხელს ცოლისას,
ორმაგა საწოლ ქვეშ ღამის ჭურჭელი—

სანდო თავდები ცოლის ერთგულების
და მყუდრო ოჯახის ურყევი ფუძე.
... ახალი ყოფა ქმარს დიდი ხანია
გაუჭრელ წიგნივით თაროზე უძევს.

საუბარი მეგობართან

ხშირად მეგობრები
ვხვდებოდით ერთმანეთს
და შენ მეტყობდი:
— პეტრე თუ ძმა-ხარ,
როგორც პოეტი
დამიწერ ისეთ ლექსს
სადაც ჩემზე ჭემა
იქნება გულუხვად?

მე გიპასუხებდი:
— შენ ვინ ხარ, ან რა ხარ?
როცა ცხოვრება
დღეს ისე დიდია,
რომ ჩვენისთანები
მას უდგას მხარ-და-მხარ
და გამარჯვებისკენ
გაბედვით მიდიან?!

მართალი არის:
მარჯვე ხარ, მამაცი
მტრებთან ბრძოლით სული
გაგიკაფებია,
მაგრამ მითხარ, ძმაო:
შენისთანა კაცი
ხომ თვით მისსას
გულში, გულით ჩაბჯენია.
ოჰ და, როცა ვმღერით
დღეს მშრომელთა ხალხზე
შენც ხომ იქ ხარ ერთი
მათი ამხანაგი!

თუ ასე არ არის,
აბა რატომ ვალხენს
პროლეტარულ პოეტის
წერა, ლაპარაკი?—

ასე მოგიგებდი და შენც
აისივით
აინთებდი თვალებს,
აელვარებდი.
მომწონს შენი სიტყვა
მახვილივით ბასრი
და მეც შენგან პასუხს
ასეთს მოველოდი.

გამოგცადე მხოლოდ...
განა ცოტანია,
აი, თუნდაც იმ ჩვენ
მტერთა ბანაკიდან,
რომ უწერენ ლექსებს
ყალბს და ცრუ ტონიანს
ვილაც პიროვნებას—
წოდებულს რაინდათ.

ოჰ და, გასწით წინ და
ჩვენს ცხოვრებას მქუხარს
შეუერთედ თქვენი
მძაფრი „ცეცხლის ხმები“
წინ კვლავ ბრძოლები გვაქვს,
მაგრამ სულ არ ვწუხვართ,
რადგან ვიცი თუკან
ჩვენ არ დავიხვევით.

ასე თავდებოდა
ჩვენი სჯა-ბაასი
და მეც ამას მხოლოდ
მეტყოდი სულ ბოლოს.
მრავალი წელი
ვმუშაობთ პარტიაში,
რომ მრავალჯერ უფრო,
კიდევ გავიბრძოლოთ.

ბ რ ა ნ ი *)

რომანი

ნესტიანმა სალამომ, რომელიც ქვემო იმერეთის რიონის მახლობელ სოფლებს სჩვევია, გამოაღვიძა ჭადრების ქვეშ გაშხვართული ბეკო.

— ურიის კვდარივით რომ გაქიმულხარ, ვერ მიხედავ ცხენებს! გამოსძახა მარანიდან, ქვევრის თავზე წაჩოქებულმა ბესომ.

ბეკომ სიტყვა არ შეუბრუნა.

გულის მომკვლელ თვალებით გადახედა და თუმცა ეხლახან ადგომას ეპირებოდა, მაგრამ დასამტკიცებლათ იმისა, რომ ცხენების მოვლა მისი საქმე არ არის და შეუძლია ძილის გაგრძელება, მეორე მხარეზე შებრუნდა და ხვრინვა ამოუშვა.

ბეკო და ბესო მოქიშპენი არიან.

ქიშპობა, ბარნაბას თვალში სანდომიან კაცის სახელის მოპოების სურვილით არის გამოწვეული.

ბესო სოფლის მოურავია.

დაახლოვებით იგივე თანამდებობა უქირავს ქალაქში ბეკოს.

ორთავე ბარნაბას ახლო მდგომი კაცია, სამეურნეო და ოჯახურ საქმეების მმართველნი და მრჩეველნი არიან.

მათი ყოველივე რჩევა და გამგებიანობა ანგარების დაუსრულებელ წყაროებიდან მოიმართება.

ბესო ვერ ინელებს ამ ფაქტს, რომ ბეკო მდგომარეობით, მასზე უფრო ახლო სდგას ბარნაბასთან; ჰგონია თითქო ბეკო. ბარნაბას წინაშე, მისი გინების მეტს არაფერს არ აკეთებს.

როცა ბესო სოფელში მოიგდებს ბეკოს, წუთს ისე არ გაატარებს, რომ რამეთი არ დასაქმოს და ამით, მასზე უფროსობის დამტკიცება არ მოინდომოს.

ბესომ კარგათ იცის რომ ცხენებს მეჯინიბეც მოუვლის, მაგრამ გული უსივდება, როცა ბეკოს ჭადრების ქვეშ უდარდელათ წა-

*) დასაწყისი იხ. „პროლეტარული მწერლობის“ № 10-11

მოწოლილს ხედავს, თითონ კი ვახშმის სამზადისში ჯარასავით ტრიალებს!

— მაგის ხელა შვილი მყავს! რა მცოდნია ამბობს ბესო. არც მოუხეშავი ბეკო ჩამორჩება უკან.

ჩამოვა თუ არა ბესო ანგარიშების ჩასაბარებლათ ქალაქში, ბესო სმენათ და ხედვათ გადაიქცევა.

ბეკომ წინდაწინვე იცის, რომ ბესოს ანგარიშებში ყალბი ციფრები ისე მრავლობენ, როგორც თევზები წყალში; მაგრამ მარტო ცოდნა წყლის ნაყვია—საჭიროა მათი დაქერა და ჰა..... წელიწადში ერთხელ ამოძრავდება ბეკოს ზანტი გონება.

ჩაჯდება კუთხეში და გამოცდილ ბუხპალტერივით დაიწყებს ანგარიშის თვალყურის დევნებას.

ვთუ შენ ბესოს, თუ რომელიმე ანგარიშის თავი და ბოლო ერთმანეთს არ დაემთხვა; მაგრამ ყველაზე ძნელათ ასატანი ბესოსთვის ის არის, რომ ბეკოს ყველაფერში იქვი შეაქვს.

მაგ: ბესო გადაუფურცლავს ბარნაბას დავთარს და ეტყვის:

— ფუთი სიმინდი ექვს აბაზათ მივეცი —

ბეკო ბარნაბას გასაგონათ ჩაილაპარაკებს,

— რა ვიცი, გუშინ ბაზარზე რვა აბაზათ ფასობდა და...

სიმწრის ოფლში გაიწურება ბესო; შეუბღვერს და ანგარიშის გათავების შემდეგ, ბეკოსათვის სილის გაწინეას განიზრახავს, მაგრამ როცა მეორეჯერ გადახედავს მის წარმოსადგ და ჩასკვნილ მოყვანილობას, წყრომას შეინელებს; სამაგიეროს მიზღვას სამერმისოთ, მოხერხებულ დროსათვის გადასდებს.

შიგა და შიგ ორი მოურავის ქიშპობას ბარნაბასათვის სარგებლობაც მოაქვს; უფრო მეტი, ბარნაბას მამულების ბარაქიანობა უშუალო კავშირშია მოურავების ქიშპობასთან.

ერთი-მეორეზე უფროსობას მოწადინებული მოურავები კრიკაში უღვანან ერთმანეთს.

წამშივე აღუნიშნავენ ერთმანეთს მცირე დანაკლისს, უყაირათობას და ბარნაბას ყურამდე მიაწვდენენ.

ამიტომ ერთმა რომ გასაკილავი მხარე არ მოუნახოს მეორეს, ორთავენი ფხიზლად ეკიდებიან მოვალეობას და ძალა უნებურათ უხდებათ მისი პირნათლათ შესრულება.

ჰკვიანი ბარნაბა კრინტსაც არ იღებს მოურავების გამწვავებულ დამოკიდებულების შესარბილებლათ.

პირიქით, ნავთს ასხამს ზედ, რადგან გრძნობს, რომ მისთვის არაფერი არ იქნება ეგზომ ზიანის მომყენებელი, როგორც თანხმობა ორი მოურავისა ურთიერთშორის.

ბეკო სასაცილოთ იღებს სოფლის მოურავის ადგილს; ბესო იწუნებს ქალაქს და ბეკოს მოჯამაგირეს ეძახის, ორთავენი კი მზათ არიან შეუცვალონ ერთმანეთს სამსახური. ბეკოს ჰგონია, სოფელში მყოფ ბესოს, მასზე მეტი გამორჩენა აქვს; ბესოს პირ იქით.

ბესომ ოდესღაც სამი მანეთი ასესხა ბეკოს; დაბრუნების იმედი დიდი ხანია დაჰკარგა, მაგრამ არც მთლათ უქმათ ჩაარონინა სესხი.

როცა კინკლაობის განწყობილება წამოუარს, თავდაპირველათ ბეკოს ვალის დაბრუნებას მოთხოვს;

ბეკო აყვება. გაიმართება სიტყვიერი ფარეჯობა; ვიდრე მაგრათ არ გამოლანძღვენ ერთმანეთს, არ დამშვიდდებიან.

აი ეხლაც, როცა ბესომ შენიშნა, რომ მისი მიმართვა ქალაქელმა ჩირათაც არ ჩააგდო, გული მოიყვანა, ღვინით სავსე ხელადა აივანზე აარბენინა და ბეკოს წამოადგა თავზე.

— ვაებატონო, ვალს გადახდა უნდა; სვინდისი კაი საქონელია!

— მერე რატომ არ გაქ შენ?

მიუგო მშვიდათ ბეკომ;

ბესო აენტო.

— ილაპარაკე, ცოტა ხანს მაგასაც გოუძლებს კაცი! მალე გაკვრევიანებენ თავს პერემიშლისაკენ;

— სად?

— ომში!—

— ომში რა მინდა!

— არა, ღუმაში გაგზავნიან შენმა ხეთის წყალობამ; ოცდა რვა წლიანების მობილიზაცია გამოუტყდადებიათ.

ბეკო წახდა.

გადიდგულდა ბესო.

— აბა ბიჭო, უფროსების უპატივეცემულობას შეგარჩენდენ გეგონა?

სთქვა მან ისეთის კილოთი, თითქო ოცდა რვა წლიანების მობილიზაცია ბეკოს მისდამი უპატივეცემულობით იყო გამოწვეული.

— ჩაჯექი ეხლა აკოპში და ზილე ივანიკა მენაგურესავით ერთი წყდა ტალახი; მადლობა უთხარი გამჩენს, თუ არ მოგნახა ავსტრიელის ტყვიამ.

— ციხეში მაინც არ დამალაობენ ყაჩაღობიზა;

— ვინ არი ბიჭო ყაჩალი?

მივარდა ბესო, თუმცა კარგად იცოდა, რომ ბეკო მის შვილს, ვარდენას, ქუთაისის ხაზინაზე თავდასხმის მონაწილეს გულისხმობდა.

მათი კინკლაობდა წესით არ უნდა შეწყდეს აქ, მაგრამ რამდენიმე, ეზოში ნელის ნაბიჯით შემომავალი გლეხი, დაუძახებს ბესოს.

* * *

— ომი ბოლომდე, ომი კოალიციის გამარჯვებამდე!
 ეს ლოზუნგები უყვიროდნენ ბეკოს კედლებიდან, არშინიან
 ასოებით.

ამავე სიტყვებს წააწყდებოდა მისი თვალები შინაც, როცა ი
 შემთხვევით, თავის შესაქცევათ გადაშლიდა გაზეთს.

ჩაკაკარდოსნებული გიმნაზისტების და წმინდა ნინოს სასწავ-
 ლებლის ჩამიხაკისფერებული მოწაფე ქალების ხშირი დემონსტაცი-
 ები ტყვიებითა და სისხლის სტრიქონებით დაწერილ ოპერის—ომის
 —მთავარი პარტიის „Еще царя храни“-ს შესრულების შემდეგ,
 ამავე სიტყვებით ახმაურდებოდნენ ქუჩებში;

ძვირათ ნახავდა ომის დაბოლოების მომხრე ადამიანს.

მოხუც სომეხ ვართანას ალიონითვე გამოქონდა ბალის კიდზე.
 ომის ეპიზოდების იაფ-ფასიანი სურათები. ყოველგან ჩახატული იყო
 გასამარჯვებელ მდგომარეობაში ჩავარდნილი რუსული ჯარი და ყა-
 ზახების განიერი მკერდები, წმიდა გიორგის ჯვრებზე გაკრული.

ქალაქის სანტიმენტალური მცხოვრებნი დაწყლიანებულ თვა-
 ლებით შეჩერდებოდნენ ამ სურათების წინაშე, ალტკინდებოდნენ ნა-
 ციონალური გრძნობებით და ომის დამხმარე საზოგადოების სალა-
 როში უხვათ შედიოდა შემოწირულებანი ფულის ნივთების და ამა-
 ნათების სახით.

ლუბოკის სურათებით გამარტივებული წარმოდგენა ომზე, მრავალ
 ახალგაზრდას, მოხალისის ძაფებს აკერებდა მხრებზე.

სასწავლებლებში, პირველ გაკვეთილზე, მასწავლებლებს შემო-
 ყვებოდა ინსპექტორი.

ინსპექტორი ეტყოდა მოწაფეებს.

— მოწაფეებო, სამშობლო განსაცდელშია, ჩვენი ძმები, მეფი-
 სა და სამშობლოს გულისათვის თავდადებული ჯარის კაცები, თხრი-
 ლებში წვანან; გერმანელებმა კარგი სროლა იციან; ამოიხედავს თუ
 არა თხრილიდან ჩვენი ჯარის-კაცი, იმ წუთშივე გაუხვრეტავს თავს
 გერმანელის ტყვია; ამიტომ... ინსპექტორი პათეთიურათ აღიმაღლე-
 ბდა ხმას:

— ვისაც შეგიძლიათ მოიხადეთ სამშობლოს წინაშე ვალი და
 დაამზადეთ თვალის იარაღი.

კაფედრიდან აიღებდა მინებიან ფიცრის კოლოფს და მოწაფე-
 ებში ჩამოატარებდა.

— ამ მოწყობილობით შესაძლებელია ისე ადევნო მტერს თვალ-
 ყური, რომ თხრილიდან არ ამოიწიო:

მოწაფეები, მათთვის ჩვეულ სულ-მოკლეობით აღრიალდებოდნენ ერთბაშად და შემოეხვეოდნენ კოლოფს; გასინჯავდნენ და მისი კეთების საიდუმლოების შესწავლას დაიწყებდნენ.

ამ სტრიქონების ავტორიც, მაშინ მეორე განყოფილების მოწაფე, ეპირებოდა კოლოფის დამზადებას და როცა საამისოდ საჭირო თანხა მოთხოვა მამას, უკანასკნელმა ამაყად მიუგო.

— შეატყობინე ინსპექტორს, რომ ჩვენ თითონ ვაგროვებთ შემოწირულებასო.

მამის მიერ თქმული შევასრულე; იმ დღიდან, მასწავლებელმა მოწიწებით დამიწყო ცქერა და როცა გაკვეთილს ვერ მიუგებდი, (უნდა გამოვტყდე რომ ხშირი იყო ასეთი შემთხვევა) სასკოლო დაეთარში ჩემი გვარის გასწვრივ მდებარე ოთხკუთხედს, მაინც არ მოვვლინებოდა ლამაზად გამოყვანილი ორიანი.

ბეკო განზე დგას, ის არასოდეს არ დაფიქრებულა მის გარშემო დატრიალებულ ცხოვრებაზე.

გამოყოფილად გრძნობს მისგან თავს.

ეხლა კი ჩააფიქრა ბესოს სიტყვებმა.

ომში გაწვევა ისე მოულოდნელია მისთვის, რომ პირველად იქვი შეიტა ბესოს მიერ თქმულის სისწორეში.

უეცრად მისი ფიქრი ამხანაგებზე გადავიდა, ყველანი მოხკითხა და დაინახა, რომ ისინი რამდენი ხანია ომში იმყოფებიან, თურმე მათი სიშორე აქამდის არ შეუშინებია ბეკოს.

— შარშან ვალიკო წაიყვანეს, ზინობეს ვაქი; ერთი ზაფხულით არის ბეკო მასზე უფროსი;

აქ ბეკოს მოაგონდა ვალიკო, რომელმაც კრილობა გაიკეთა წვივზე და ექვსი თვე სანთელი იდო ზედ, რომ არ მორჩენოდა და საექიმო შემოწმებაზე უვარგისად ეცვენენ.

— არ გაუჭრა საწყალს, მიუხვდენ;

თვალწინ წარმოუდგა გაშიშვლებული ვალიკო, ექიმები შინჯავენ; ვალიკო სწევს მარჯვენა ფეხს, სცდილობს დაანახოს ექიმებს მტკივანა ადგილი, მაგრამ ისინი ყურადღებას არ აქცევენ და სხვა ადგილებზე უკაკუნებენ თითებს.

მერე ვალიკოს ადგილზე ბეკომ თავის თავი წარმოიდგინა; საბე ისე მოექცა, თითქო მართლა ექიმების წინ ზის, მტკივანა ფეხით.

ქიშკრიდან დაბრუნებულ ბესოს დანახვამ უეცრად გააბრაზა:

— დედას გიტირებ რომ წამიყვანონ!

ჩაილაპარაკა და ბიჭების სადგომისაკენ გაეშურა.

* * *

სუფრა აივანზე გაშალეს.

თავში ბარნაბა ზის. მარჯვენა მხარეს „მამა“ ჯიბრაელს და მარცხენა მასწავლებელს, მათე სანაძეს, უჭირავს; მათეს გვერდით ზის ახალგაზრდა აზნაური. აზნაური, მის პირდაპირ მსხდომ მარინეს თვალებით ეაშიკება და ყველაფერზე, რასაც მარინე იტყვის, ისე გულიანათ გადიხარხარებს, თითქო დიდათ ენა-მახვილ ადამიანს უსმენდეს; რა ჰქნას! ჯერჯერობით, ამდენ ხალხში, ქალისათვის თავის მოსაწონებლათ სხევანიერი საშუალება არ ეგულება.

ლადოს არ ახსენებს ავტორი, რადგანაც ვახშმის გათაიების შემდეგ მას დასაძინებლათ ვაისტუმრებენ.

სუფრის ბოლოში ზის ბესო. წამლაუწუმ დგება და უჩინარ მოახლეებს განკარგულებას აძლევს.

მაზრის უფროსის გრომოვის მეუღლითურთ შემოგორების (ორთავენი დაბალი და ჩამრგვალებული ტანისა არიან) შემდეგ, ბესო სრულიად ჩამოშორდა სუფრას, მისი აზრით, სუფრაზე იმდენმა წარჩინებულმა კაცმა მოიყარა თავი, რომ მისთვის უხერხული შეიქმნა სუფრის წევრობის გაგრძელება.

მაინცდამაინც არავინ შეჰპატიებია.

პირველად ყველანი დუმილით შეექცეოდნენ ვახშამს, თითო-ოროლა მოსაკითხს სიტყვას თუ გადაუგდებდნენ ერთმანეთს, კარგად დანაყრების შემდეგ, ბარნაბამ ტუჩები მოიწმინდა და გამაძლარ კაცის საქციელით გაიშალა. სკამზე;

ნელ-ნელა წაბაძეს დანარჩენებმა,

მხოლოდ ჯიბრაელის კბილები კვლავინდებურათ აკრახუნებენ შემწვარ ვარიის ძვლებს.

საშინაო ამბებით, უხასიათოდ დაწყებული საუბარი გაიზარდა, გაფართოვდა და როცა ყველასთვის საინტერესო თემა, ომი, მონახა, გაცხოველდა.

ჯიბრაელმა ქამა მოათავა და ეხლა შესაფერ აზრს ეძებს, რომ საუბარში ჩაადოს და მონაწილეობა მიიღოს.

— ამბობენ, იტალიაც ჩვენ მოგვემხრობაო;

შენიშნა მან, მასწავლებლის სიტყვის გათავეების შემდეგ; მათე გერმანიის გაწვრთნის და ტეხნიკის უკანასკნელი სიტყვით შეიარაღებულ სამხედრო ძალებზე, კოალიციის გამარჯვებას იქვის თვალით უცქერის.

ბარნაბამ გამოტოვა ჯიბრაელის შენიშვნა და მიმართა მასწავლებელს.

— რა ხან ინგლისი ჩაერია ომში, აწი გამარჯვება ჩვენია; გაცდილ მონადირეებივით მოიმწყვდევენ შენ გერმანიას შუაში და ისეთ დღეს დააყენებენ, პოლონეთი კი არა, თავიც დაავიწყდეს.

— ჯერჯერობით მოდიან წინ; რალაც ორმოცი ფუთიანი ჩემოდნები ჰქონიათ, ვადმოავდებენ ჰაეროპლანიდან და ქუთაისის ხელაქალაქიდან, ნაცარისა და ტუტის მეტი არაფერი დარჩება, ისე დაანიავებს თურმე ყველაფერს.

ჩაერია აზნაური, რომელიც მარინეს ალბომისათვის სატრფიალო შაირს თხზავდა.

— ნაპოლეონმაც ქე მოიარა მოსკოვი, მარა რა წაიღო! იმპერატორი ალექსანდრე დაპატიჟა პარიჟში—თუ ძმა ხარ, წმიდა ელენეს კუნძულზე ვაპირებ დასახლებას და გამაცილო!

წაიენა-მახვილა ბარნაბამ.

მაზრის უფროსის გარდა ვერავინ გაიგო მისი ენამახვილობა; ამიტომ ის დაემოწმა.

— მართალია, ჩვენ (რუსებს) ასეთი ხასიათი გვაქვს; ჯერ ახლო მოუშვებთ მტერს, გავათამაშებთ, მერმე გამოვენთებით და სულ კუდით ვასროლინებთ ქვას.

— ძვირად ჯდება მაგ თამაში; დალესილი ვაეკაცები თუ ომში გაწყდებიან და დასახიჩრდებიან, ქვრივ-ობლებით და მათხოვრებით აივსება ქვეყანა;

უკმებად მიუგო მასწავლებელმა, მოაგონდა ფრონტზე მოკლული ძმა;

— სამშობლო, მათე ნიკიფოროვიჩ; სამშობლოსათვის ჯვარზედაც უნდა ვეწამოთ!

წამოიძახა ბარნაბამ.

დალიეს მეფისა და სამშობლოს სადღეგრძელო, მაზრის უფროსმა დაახასიათა მეფე, როგორც მართლმადიდებელ საწყქმოსი, კეთილი მწყემსი.

— პატარა ერის დაცვა, დიდი ერის მოვალეობას შეადგენს; ჩვენი ხეთისნიერი მეფე გამოექომაგა პატარა სერბიას, რომ გადაერჩინა გერმანელების აოხრებისაგან.

დააბოლავა სიტყვა მაზრის უფროსმა.

— რა გამოვიდა მერე, სერბია მაინც ვერ გადაურჩა განადგურებას.

დააყოლა მასწავლებელმა გამოცდილ სასმისს;

— პრინციპშია ბატონო საქმე!

წამოიძახა მასწავლებლის „ჩამორჩენილობით“ გაცუბულმა ბარნაბამ, მაზრის უფროსის თანდასწრებით ასეთი საუბარისათვის!

სადავეების მიშვება უხერხულად მიიჩნია, — რას იტყვის, სოციალისტების აქვს კავშირიო —;

ჩამოვარდა დუმილი.

— გამოყრუებული ვართ ბარნაბ ბარნაბის-ძევ, ერთი ღამის წვიმა, ერთი კვირით დაკეტავს გზას; გაზეთებს თვეობით აგვიანდება;

სთქვა აზნაურმა, მან შენიშნა ბარნაბას სახზე უკმაყოფილება და მასწავლებლის მიერ ომის პრინციპის „უცოდინარი“ შეთობას გადააბარა.

რადგანაც სუფრაზე არაფერი თქმულა შემდგომ, მკითხველისათვის საინტერესო, ამიტომ ავტორი ნებას აძლევს თავის თავს დაშალოს სუფრა და მოასვენოს მოქანცული ბარნაბა.

* * *

ჩქარი მატარებელი შეგრიალდა რიონის სადგურში. რონდოებში შეიქნა ჩოჩქოლი, რომელსაც ყოველთვის მატარებლის სადგურზე გაჩერება იწვევს. კონდუქტორები გადადიან რონდის ერთი თავიდან მეორეში და განურჩეველი ხმით, თითქო მათი ძახილი არავისათვის არ იყოს ყურადღები, გაიძახიან: *пересадка рион, пересадка* —

მეორე კლასის კონდუქტორი მშვიდათ დგას დერეფანში და ფანჯრიდან ივაკრება ცხელი ხაჭაპურების გამყიდველ გოგო-ბიჭებს;

ქუთაისში მიმავალი (რიონის სადგურზე გადმოსასვლელი) მას ჰყავს ერთი ქერა-თმიანი მგზავრი, რომელიც სადგურში შემოსვლისას გამოაღვიძა და გააფრთხილა.

მაისის დილით დაცვარული ბალახი, ახლათ შემწვანებულ ხეების სურნელი, ხორბალით დატვირთულ რონდოების ქვეშ ჩიტების მხიარული ქრიაშული და შორს, ნისლში ოდნავ შესამჩნევი მოხაზულობახი მთებისა, თვალწევდენელ და ერთ ფეროვან ველების შემდეგ, რომელიც მატარებელმა გადმოლაბა მოსკოვიდან — მეორე კლასის კონდუქტორს მხიარულ განწყობილობაზედ აყენებს; ამიტომ სადგურზე ხილის ან სხვა რამის ყიდვის დროს, არ ხმარობს მუქარას და კონდუქტორების საერთო ჩვეულებაც კი (რაგინდ იათად დაუფასონ საქონელი, ნაც შეიგინებიან და ებრაელივით ნახევარს შეაძლევენ) გადავიწყებია დღეს ჩვენს ნაცნობს;

მხიარულად ელაზღანდარება ბიჭებს და მათ შეუმჩნეველად, თვალებს უკეთებს მუხლებ ჩაქუქყიანებულ და თმა გაბურძნვილ მზორდილ გოგონას;

კუპეს კარები გაიღო.

ერთმა გამოუძინებელმა მგზავრმა მოიხმო კონდუქტორი და ლიმონათის ყიდვა-სთხოვა, კონდუქტორი მოშორდა ფანჯარას და სანამ კუპეს გაცილდებოდა, ზემო საწოლზე ქერა თმიან მგზავრს მოჰკრა თვალი, პირი კედლისაკენ შეუქცევია. მიძინარე თუა?

— ჩასძინებია ოჯახქორს;

წაილაპარაკა კონდუქტორმა, მიუახლოვდა და რიდიტ ჩასძახა:

— აქ უნდა გადმობრძანდეთ ბატონო, ქუთაისში მიმავალი მატარებელი არე ხაზში დგას!

ქერა თმიანი გადმობრუნდა, სახეზე ნამდვილი გაკვირვება აღებეჭდა!

— უკვე რიონში ვართ!—

— დიახ ბატონო;—

მიუგო კონდუქტორმა და დასტოვა კუპე.

ჩამოკრეს მეორე ზარი, ქერა-თმიანს მაინც არ დაეტყო აჩქარება.

საწოლიდან ძირს ჩამოვიდა, მაგრამ არა იმ-გვარათ, როგორც ჩვეულებრივით ჩამოდიან მგზავრები, არამედ ჯერ მოიკეცა, სასთუმალიდან საფეხსაკენ გაიჩინა და ისე მოეწყო, რომ ზურგი სადგურზე გადამყურე ფანჯრისაკენ მოექცა; შემდეგ თაროზე შემოდებულ ჩემოდანს ხელი წაავლო და ნელა ჩამოეშვა.

კუპეში ერთი ქვემო საწოლი დაკავებული არის, ქერა თმიანი მეორეზე ჩამოჯდა და ფეხსაცმელის სწორება დაიწყო. ფეხსაცმელის შებნევის თუ გაწმენდას თამამათ ეყოფოდა მესამედი იმ დროისა, რომელიც მას დაახარჯა ქერა თმიანმა.

ეტყობა რაც შეიძლება მეტ ხანს უნდა დაჰყო კუპეში; მისი გამოზომილი და თავადაქერილი საქციელიდან ჩანს, რომ სურს კუპეში შეგვიანება სხვის თვალში მიღებულ იქნას, როგორც აუცილებლობით გამოწვეული.

როცა ჩქარ მატარებელს მესამე ზარი მისცეს, ქერა თმიანი შეტორტმანდა, თითქო მალლობიდან გადმოსაგდებათ წაუბიძგა მოულოდნელათ ვინმემ ხელი;

თავი შეიკავა, მხოლო წამით, დაწყნარებულ სახეზე საშინელი სისწრაფით შეუთამაშდა მარცხენა საფეთქელი და გამოაჩინა, რომ დინჯი მგზავრი დიდ ღელვაშია, მაგრამ გასაოცარი ნებით იქერს თავს, რათა მისი საქციელი არაფრით გამოიჩინოს სხვა მგზავრთა საქციელისაგან, პაპიროსი მოსწია, ჩემოდანი აიღო და დერეფანში გამოვიდა, ფანჯარიდან ნაბიჯის შეუწინებელივ შეავლო თვალი ორ მატარებელ შუა მოქცეულ სადგომს.

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

ალბათ ისეთი ვერაფერი დაინახა, რომელიც მდგომარეობის შეცვლას უკარნახებდა მას.

დერეფანი გაიარა, მოუხვია და სადგურის მეორე მხარეზე გადასავალ კიბეს შეუდგა ფეხი, კიბის საფეხურები ვიწროა, ფეხი რომ არ ააცდინოს, ძირს დაიხედა; როცა უკანასკნელ საფეხურზე მოექცა, გაიმართა და უტეხ, მიწაზე დასაბიჯებლათ გადმოვლებულმა ფეხმა მოძრაობა შესწყვიტა და გადმოკიდებული დარჩა.

ქერა თმინამა დაინახა მის პირდაპირ, ფარნის ბოძზე, მიყუდებული ჟანდარმი.

სადგურზე ჟანდარმი შინაური კაცია.

მაშ რა არის მოულოდნელი?

არაფერი,

და წამითაც არ შესდგებოდა ქერა-თმინანი, რომ იმ ინსტიქტით, რომელიც მუდმივ საშიშროებაში და დაქერის მოლოდინში მყოფ ამდამიანს სასტიკათ გამახვილებული აქვს, არ ეგრძნო კიბეზე ჩამოსვლისას მისი მზვერავი უტეხო თვალეები.

როდესაც თავი ასწია, ჟანდარმი უდარდელ სახით ებაასებოდა კონდუქტორს.

ქერა თმინამა ჟანდარმის უდარდელობაში ამოიკითხა:

— მიგიხვდი, ამდენ ხანს რატომ არ გამოჩნდი: შენ ელოდი ქუთაისის მატარებლის ჩამოდგომას, რომ, შიგ პირდაპირ, სადგურზე გადმოუსვლელად გადაჯდომილიყავ; გსურდა აგეცდინა ჩემთან შეხვედრის შესაძლებლობა; ამოვლ შეიღებე წუხელ, მატარებლის საპირფარეშოში, თმა, და გაიპარსე შავი, სქელი უღვაშები, მაინც გაეგბი ქერა-თმინანო!

ქერა-თმინანი არ შესდგა.

სანამ მეორე მატარებელს მიაღწევდა, გაიფიქრა:

— დასხლეტის საშუალებანი ვეძიო თუ განვგარძო გზა!

უკანასკნელი არჩია.

რონოდაში, რომელიც თანდათან ივსება ხალხით, ფანჯარასთან მონახა დასაჯდომი.

ფანჯარა გააღო და გადმოიხედა.

ჩქარი მატარებელი დაიძრა.

კონდუქტორი მოშორებია ჟანდარმს.

ქერათმინანი მიიჩერდა მას;

ეტყობა გამოუცდელია!

გაიფიქრა მან, როცა დაინახა, რომ მარტო დარჩენილი ჟანდარმი დიდ უხერხულობას განიცდის; აქამდე, ძალდატანებულ სიმშვე

დის და უდარდებლობის მიჩქმალვაში კონდუქტორთან ბაასი შევლო-
და; ეხლა კი, მოსაუბრის წასვლის შემდეგ, დიდი სულმოკლება დაე-
ტყო.

გაჭირვებით იმაგრებს თავს, რომ ქერათმიანისაკენ არ მოიხე-
ლოს და მიზეზი მისი აქ დგომისა, არ გამოამჟღავნოს.

კისერი გაშეშებული აქვს ალღუმზე მდგომ ჯარისკაცივით.

ქანდარმა ვერ აიტანა თავისი დაქიშული მდგომარეობა და
დაიწყო სადგომზე სეირნობა.

გაუარა ფანჯარას.

ქერათმიანმა ჩაუთქვა:

— თუ გამობრუნებამდე მოიხედა ჩემსკენ, მართლა სულწა-
სული, მეძებარი ძალი იქნება.

არ გაველო ქანდარმს ათი ნაბიჯიც, რომ შესდგა; ჯერ ცას
მოავლო თვალი, მერმე პირდაპირ მდგომ რონოდას; რონოდიდან
რონოდას გამოაყოლა და როცა ქერათმიანის ფანჯარას მიაყენა სუ-
ლელური თვალები, დამშვიდდა და განაახლა სეირნობა.

— რა რიგად ეშინიან რომ არ გავექცე;—

წაილაპარაკა ქერათმიანმა და ჩაჯდა.

— მუხლებში ქარი უნდა მედგეს, რომ მოვახერხო დაძრომა,
შეუმჩნევლად ვერ გადავიპარები მატარებელიდან, სხვებიც თან ახლავს
უთუოდ, დამედევნებიან, მომკლავენ!

ქანდარმი სადღაც მიიმალა.

მატარებელი დაიძრა.

ქერათმიანმა თავისუფლად ამოისუნთქა; არა იმიტომ, რომ
საფრთხეს ვადარჩა, პირიქით, იგი შეიძლება უფრო გაძლიერდეს.

ქერათმიანი გაბედული, შეუპოვარი ვაჟაკია; იქვებზე დაუნ-
დობლობა მისი ხასიათის ძირითად თვისებას შეადგენს.

ჯერ კიდევ ბავშობაში, სამწყესურში შემოღამებულს, ხშირად
უხდებოდა ხშირი ტყის გავლა.

ბუჩქების იდუმალ გაფაჩუნების, შორი ახლო ხმელი ტოტის გა-
ტების, ან მთვარიან ღამეში საგნების ჩრდილთა ფანტასტიურ მოხა-
ზულობის გამო, არას დროს არ მოუკურცხლავს შინისაკენ და მის-
გან არავის სმენია.—ქაჯი დამედევნა, ჰინკა ვნახე წყლის პირასო—
თუმცა ქერათმიანის ტოლები იმავე ტყეში ყოველ დღე „ხვდებოდენ“
ქაჯებს და ჰინკებს, რომლებსაც ზღაპრებით გამოკვებილი გონება
გლები ბიჭისა პირველ შიშისთანავე წარმოიდგენს.

ქერათმიანს თუ რამე აღუძრავდა იქვებს გზაზე, ვერ მოისვე-
და. სანამ არ გამოარკვევდა მიზეზს და სადაც ბიჭებს ჰინკები

ელანდებოდათ, იქ ქერათმიანი ყოველთვის ბაყაყს ან ხიდან ჩამოვარდნილ კაცისმაგვარ ჩრდილს ნახულობდა.

მერე არხეინად გაუღდებოდა გზას.

(უნდა ითქვას, ხასიათის ამ ნაწილით ძლიერ ჰგვანდენ ერთმანეთს ლოფინა და ქერათმიანი)

ახლაც—ქერათმიანის თავისუფლად ამოსუნთქვა ნიშნავდა:—გამოვარკვიე და დავრწმუნდი, რომ ჟანდარშია მიცნო მეო.

მართალია ჟანდარში არ იყო ბაყაყი,

ამ შემთხვევაში ქაჯზე უარესი „ზიანიც“ შეეძლო მიეცა მისთვის, მაგრამ ქერათმიანს მაინც ესიამოვნა, რადგანაც წონასწორობიდან გამომყვანი იქვეები მოიშორა და მტრის სიახლოვე იგრძნო, მისი სახე დაინახა.

— აწი თავდასაცავ ზომებზე ვიფიქროთ; რატომ არ დამატუსალა სადგურზე? წამოიჭრა კითხვა:

— ააა, აი რატომ,

ჩაიხრიალა მან, როცა დაინახა რონოდაში შემომავალი ნაცნობი ჟანდარში.

— ჩემგან წინააღმდეგობის გაწევას ელოდა; მიმაგალ მატარებელში ჩამიჭირა; რონოდაში ქალების გარდა, ბევრეებიც არიან, იარაღს ვერ მოიხმარ: თითები ინსტიქტიურად ჩაიპარენ ჯიბეში და ერთგულ პარაბელიუმის კონდახს შემოეხვივნენ.

ქერათმიანი მარჯვენა ფერდით ფანჯარას მიეყრდნო.

ჟანდარში ხელის რხევით მოდის.

სკამების სამი რიგი აშორებს ქერათმიანისაგან; აგერ ერთს გამოსცილდა; რამდენიმე ნაბიჯი კიდევ და მოათაფებს მანძილს და მგზავრი, რომელიც ათასეულ ვერსის სიგრძეზე განუწყვეტლივ ერიდებოდა და უსხლტებოდა ამ რამდენიმე ნაბიჯის მოახლოვებას, მოიმწყვდევდა:

გზა ერთია.

ქერათმიანმა ფანჯრის სიმაღლე მოზომა; მარჯვენა ფეხის მუხლი ჩახმახივით შეაყენა და ის იყო ტანი გაძაბუა და გადახტომა დააპირა, რომ ამ დროს, ჟანდარში უკანასკნელ სკამთან შეჩერდა, ფართოდ გაშლილი მგზავრები მისწი-მოსწია და დაჯდა.

პაპიროს მოუკიდა და ყალბი ცნობების-მოყვარეობით აათვალღერა მგზავრები.

ყველაზე დიდხანს ქერათმიანზე შეაჩერა უტიფარი თვალები.

— ქუთაისის სადგურზე დამატუსალებს!

ქრათმიანმა ასჯერ ასწონა ის პირობები, რომლებსაც შეეძლოთ გაქცევისათვის ხელის შეწყობა, მაგრამ არც ერთი ქუასთან ახლო არ მიუდგა.

— დაშინებული თავი ხომ არა ვარ, რომ მაშინ გადავხტე, როცა ის არხინათ ზის და პაპიროსს აბოლებს; ლიანდაგზე მოყრილი ნატეხები სიპი ქვისა, უფრო აღრე წამალბინებენ საიქიოში ბარათს, ვიდრე ეანდარმის ტყვიები.

შესაფერ პირობების გამოჩენამდე, ძველი წესით მოქმედება არჩია, გაშალა გახეთი, შუა-გული შეუმჩნევლად გახვრიტა თითით და დაუწყა ეანდარმს ზევრვა, შორიდან კითხვაში გართულ კაცის შთაბეჭდილებას სტოვებს.

* * *

ქრათმიანი სხვა მგზავრებთან ერთად გადმოვიდა სადგურზე. სვეტივით აყუდებულ ეანდარმებს გვერდი ჩაუარა და უკან ერთხელაც არ მოუხედავს, ისე გავიდა, პირველი კლასის დარბაზით, ქუჩაზე.

დაიჭირა ეტლი, მისამართი გადასცა, ფული იქვე გადაუხადა და გაწსია; ასე დიდებულათ ჩატარდა ყველაფერი; ქრათმიანმა გაიფიქრა;

— ნუ თუ შევცდი! არ უცენივარ, თორემ აქამდე რატომ არ გამქაჩა?— ეტლის რეზინიან ბორბლების მწყობრი გრიალი დამამშვიდებლად მოქმედობს ქრათმიანზე.

— თერთმეტი საათია, მაგდანი შინ იქნება; სრულიად არ მიმელის, საიდან სად!

ეტლმა თბილისის ქუჩაზე შეუხვია; მოხვევის დროს ქრათმიანმა უნებურათ გაიხედა სადგურისაკენ. სახე ისე გაუნათდა, თითქო უდიდესი, აქამდე ჩაბნელებული ამოცანა ამოხსნა.

უკან მოქროდა ეტლი, შიგ მხარეთეძოზე წამოწოლილი ეანდარმების სახეები ჩანდა.

— ძალი!

წაიჩურჩულა ქრათმიანმა;

— უნდა ის ბინაც დახვეროს, სადაც მე ჩამოვხტები; ეხლა კი მესმის, თუ ამდენ ხანს რატომ არ გამოიჩინა თავისი მსუნაგობა; ორი კურდღელის დაქერა სწადია.

ეტლში გასწორდა, მეეტლეს სიჩქარის მომატება სთხოვა.

— საით წავიდე, მაგდანასთან? პირდაპირ რუასკენ გადავუხვიო? გზაში დამიჭირა...

ამ ფიქრებში ვართულმა ვერ შენიშნა, რომ მაგდანის სახლს უკვე მიახლოვებოდნ და კოფოზე შემობრუნებულ მეეტლეს მათრახი გაეშვირა სახლისაკენ და ეუბნებოდა—აქ შევაყენო ეტლიო?

ფიქრის დრო არ არის, ეანდარმმა უთუოდ მოჰკრა თვალი მეეტლის მათრახს და მიხვდა ყოველივეს; გზას არ გააგრძელებინებს.

ეტლი მაგდანის სახლის ქვემოთ ჩააწვეინა და ორი მოჭრილი ნახტომით პირველ ღია კარებში შეიმალა.

* * *

ლადო წიგნების ანაბარა იზრდება.

რომანებით განაზებული, წიგნებიდან ხედავს ცხოვრებას. მისი მომწიფებული გონება ყოველ უკანასკნელ წაკითხულ წიგნს ექცევა გავლენაში. ყოველთვის სწადია იმ კაცს დაედაროს, რომელიც უკანასკნელ რომანის გმირია.

ცდილობს საყვარელ გმირის ჩვეულებანი შეუთავსოს თავის ცხოვრების ყოველდღიურობას, ცდილობს გამონახოს თავის ხასიათში იმნაირ მისწრაფებათა ჩანასახები, რომლებიც ქალაქიდან გაკეთებულ კაცს ახასიათებს.

გალატაკებულ მდიდარი, შებორკილი ყაჩაღი, გამდიდრებული მათხოვარი და ვაჟკაცი მტარვალი ლადოს სიმპატიებით სარგებლობენ;

გმირის გარკვანი ეფექტიურობით ისე იხიბლება, რომ ცუდი მხარეები შეუმჩნეველნი რჩებიან მისთვის.

ლადომ არასდროს არ აპატია სპირიდონ მცირიშვილს, ტარიელ მკლავაძის მკვლელობა.

— ხელით უნდა გასწორებოდა, ტყვიით მოკვლა რა ვაჟკაცობა არისო?

ვილაცას, მკვლელობის დამსწრეს, სიტყვებმა რამხელა ვაჟკაცი, რა პატარა ტჰვიას მოუკლავსო—ტარიელი უფრო შეაცოდა და ქრილობა მისი ფართე მკერდისა სამუდამოდ აღუბეჭდა გონებაში.

საერთოდ ვერ იტანდა კაცის მკვლელობას, თუმცა აღსანიშნავია ერთი გარემოებაც:

„ელგუჯაში“ და „მამის მკვლელში“ დახოცილ ყაზახებისადმი ლადო გულგრილობდა; არა იმიტომ, რომ მათი სიკვდილი სამართლიანად მიაჩნდა; მისი გულგრილობა ყაზახების უცნობობით იყო გამოწვეული.

სხვა იყო, როცა მოთხოვრების კაცი ან ქალი მთელი თავის არსებით გაიფიქრა მისი თვალების წინაშე და სიკვდილის შემდეგ დაჩნდებოდა ახალგაზრდა შეყვარებული და მიუღწეველი მიზანი. სატრფოს ბედი და მიუღწეველი მიზანი აცრემლიანებდა ლადოს.

რა გინდ ბოროტი და უზნეო კაცი შეხვედროდა სტრიქონების დახლართულ გზებზე, ერთი რაინდული, საფრთხესთან დაკავშირებული საქციელის ჩადენით შეირიგებდა მას ლადო.

— გაგელახა, საცოლუე წაგერთმია, ციხეში გამოგემწყვდია, სხვარამ მოგემოქმედა სამაგიეროს მისაზღავეთ, მხოლოდ არ უნდა მოგეკლა! ეუბნებოდა გულშეღონებული ლადო გაბოს, როცა ის სულთმობრძავ დათიკოს თავზე ადგა.

— ჩემი საცოლუე, პეპო? შეეკითხა გაბრო.

— დათიკოს ხომ არ უნდოდა მათი სიკვდილი; დათიკო არ იყო, თქვენი გულისათვის, ბნელი ღამით რომ დაესხა ჯარისკაცებს და დაგისნათ ტყვეობიდან?

ეს კამათი გრძელდებოდა, სანამ „გლახის ნამბობის“ ნაცვლად ახალი წიგნი არ განჩნდებოდა ლადოს სასთუმლის ქვეშ.

ყოველ წიგნის წაკითხვით ეზრდება, წაკითხულის მოყოლის, საკუთარ შეხედულების გამოთქმის წადილი.

იმდენათ მძლავრია ეს სწრაფვა, რომ ყველაფრის გაგონების დაპირებით და ვედრებით მიმართავს ლადო მარინეს— მომისმინეო— მისი წადილი იშვიათად პოულობს ოჯახის გამოხმაურებას, ხშირად აბუჩადაც იგდებენ.

სკოლის ამხანაგებთან კავშირი, სკოლიდან გადმოსვლისთანავე წყდება, მათთან სიარული ან მათი შინ მოწვევა აკრძალული აქვს.

(გაგრძელება იქნება)

ფრ. ნაროუშვილი

უღვასცხოვრება საბჭოთა სოფელში

შ რ ი მ ი ს ე რ თ ი ა ნ ო ბ ა

ლეჰაი მეოთხე

თქვენ იცით ჩვენში, სად ოჯალეში უკვე სავსებით ამოგდებულა— ვაზის კულტურა სოფელს მოედო და გაიზარდა მოქარბებულად მოთხოვნილება ნერგეულობის.

ყოველ გლებს უნდა ჰქონდეს ვენახი,
მაგრამ მიწა, რომ გადააბრუნონ,
და შეიძინონ სხვა საჭირო რამ
ყველას არ შესწევს ამის ძალღონე;
ამიტომია სურვილი რჩება
მრავალთათვის მხოლოდ სურვილად —
სინამ არა აქვთ შეგნებული
ერთიანობა სასარბიელოთ;
ერთი ან ორი მიზანს წვდება და
აქვთ ვენახები სახარბიელო.

კულაკს, რომ კითხოთ, ჩემობის დამცველს,
ვისაც ნაყოფი მოუვა ბევრი,
გაიძვერულად პასუხებს გაგცემს —
ერთიანობის მოქიშპე მტერი.

და აგრანომი, ვინც ძველი იყო,
მსოფლმხედველობით კულაკობისა,
ჩენს სოფელშიაც ასჯერ უარყო
ერთიანობა ჩვენი შრომისა.
რამდენჯერ უფქვამს: განკერძოებით
უნდა მოაწყოთ მიწა და, ჩვენში
იყო ამ კაცის ყურისმგდებელი
სამეურნეო სასწავლებელი.
გადავაყენეთ, ჩვენთან მოვიდა
სხვა აგრანომი ახალი გრძნობით
და ძველ აგრანომს შეხვდა პირისპირ
ახალი კაცი, მისი გეგმების
ისევ ხელახლად გადაგეგმებით.
ბევრმა დაიწყო ცალ-ცალკე მიწის
მეტრის სიღრმემდე გადაბრუნება,
რომ ჩაეყარათ ვაზის ნერგები —
ამერიკულის ძირზე ნამყნობი,
მაგრამ ბევრისთვის აღმოჩნდა ფუჭი
კარჩაკეტილი შრომის ნაყოფი.

უნდა გარდავქნათ მოსახლეობის
ძველი სოფელი ახალ უბნებათ,
ამიტომ გლებებს ახალი კაცი

ახალ წყობაზე ესაუბრება.
სოფელმაც იგრძნო: ექვს გარეშეა
ახალი კაცი ეს აგრანომი,
დღეს, ხვალ, ძველებურ ურთიერთობის
მას სურს შესცვალოს გარემოება—
კულაკმაც იგრძნო საშიშროება.

მაინც არ არის ისეთი საქმე,
სოფელის ფონზე წამოწყებული,
ის ყველგან არის, კაცი წყეული
არ შეიძლება არ გაეჩხიროს;
სულ ას მცხოვრებში სამი, ორია,
მაგრამ მანვე და სულით მძორია,
მას იმედი აქვს ძველებურ ყოფის,
რაც ხორც სხმული და ეგზომ მკაცრია,
ფიქრობს: გლეხებში გამოიღვიძებს
მისი გრძნობების შავი ფრაქცია.

და აგრანომი, ახალი კაცი,
გლეხებმა ასე რომ იძმობილეს
ებრძვის ყოველთვის, ყველგან ამ კულაკს
და ყოველ გლეხში კულაკურ გრძნობებს.

აი ამ კაცის ახალი საქმე:
გლეხები იმის გარეშემოა,
კოლმეურნეთა ბეჯით მეთაურს
ერთიანობა შრომის შემოაქვს.

ერთ მშვენიერ დღეს აყარეს ხურგები,
წინაპართ მიერ ჩალაგებული,
გაამთლიანეს ყველას თანხმობით
მიწა ცამეტად დანაქრებული.
შეორე დღესვე მოვიდნენ ბარგებით
ცამეტი გლეხი და აგრანომი,
გულმხიარულად ახალ მიწაზე
შრომა დაიწყეს ერთიანობით.

მთავარ სახელოსნოში

დაჩაგრული თუ ვიყავით ჯწინ,
 მიწას დაღათ დღეს ნაბიჯებს ვაჩენთ;
 დაუდგერად მივისწრაფით სულ წინ
 რომ ეს ღვაწლი მომავლისთვის დარჩეს.
 თუ ოდესმე ჩვენ ვწრომობდით სხვისთვის
 დრო გავიდა გავიმაგრეთ ქედი;
 სჩანს ამაოდ არ დაღვრილა სისხლი,—
 გამოვქედეთ საკუთარი ბედი.
 დღეს შევხარით სახელოსნოს მთავარს;
 ქარხნის ბური, სადაც ხეებს რუჯავს;
 სადაც ღამით აღარ მოსჩანს მთვარე
 არც კაშკაშებს ზეცის თალი ლურჯად.
 მშენებლობას ოფლით ნაყოფს ვაძლევთ,
 გამუდმებით ვატრიალებთ მატორს;
 ხალისიან შრომით დიდხანს ვავძლებთ
 და არას დროს თავს არ ვიგრძნობთ მარტო.
 ლოკომოტივს ჩვენ თვითონვე ვავებთ,
 რომ ზიდავდეს მგზავრთა მრავალ ვაგონს;
 ძველ უვარგისს მანქანებს კვლავ ვანგრევთ,
 რომ ახალმა მომავლისთვის გვარგოს.
 ახალ ყოფას ვერ მოუტანს ზიანს
 ქვემძრომ მტერთა გესლიანი ზიზღი:
 ვაძლიერებთ ღიანდაგთა ზრიალს
 და... სხვა ბრძოლის იარაღებს ვისხამთ.
 თუ ვიყავით დაჩაგრული წინედ—
 შრომის დღეებს ვატარებდით ოხვრით:
 აწ, ქალაქის ინდუსტრია მძიმე
 მტარვალს წელში სამუდამოდ მოხრის.

რკინის ძმები *)

VII

ისე გათენდა ღრუბლების ქვეშ, რომ ერთი სხივიც ვერ გამოებარა დამალულ მზეს. სინათლე კი უხვად დაიღვარა კლდეებზე ნაცრისფრად, აქოჩრილ მთებზე მწვანედ, მდინარეებზე კი ბროლივით კრიალა.

ამ გათენებისას თითქოს არავის არ გაუღვიძია. არ გავრცელდა საგანთიადო ხმები პატარა სოფლის სიცოცხლისა. მხოლოდ ლაჯანური ბუზლუნებდა რიყის ქვებზე, მხოლოდ ლაჯანური ხმაურობდა თავის პატარა კალაპოტში.

ეს ხდება კილეშში ორპირის პირთან და ემჩნევა ამ სოფელს, რომ რალაცის გამო ჩაჰკვდომია გული, გულჩათხრობილა.

არც საქონლის აშლა საბალახოზე გასარეკად, არც ძაღლების ყეფა, არც ურმის ჭრიალი და არც კაცის ხმა. მხოლოდ ლაჯანური გაუგებარი ბუტბუტით და სუსტი შრიალი ნახევრად შემხმარ ხეხილთა ფოთლებისა.

პატარა წისქვილი დგას შარა გზაზე. როგორც ღონე-მიხდილი მოხუცი ისე გამოიციქირება ეს წისქვილი. არ ტრიალებს მასში ბორბლები, გაჩერებულია ისიც, თითქოს ამ მოხუც წისქვილს არც კბილები აქვს და არც რამე საქმელი.

რამდენიმე კაცი ცხოვრობს შიგ. აჯანყებულთა შტაბია მასში მოთავსებული.

წისქვილში შესავალი კარი გაიღო, აქრიკინდა გაღების დროს და წამშივე ჩაკვდა. კართან გაჩერდა ულვაშებაწყვილი შუახნის კაცი. თვალგაშტერებით ჩააცქერდა დანისლულ სივრცეს და ორივე ხელით შარვლის სარტყელი შემოიკიშა, ხონჯარი შეიკრა, მერე ჩექმების ყელეებს გადააკრო ხელის გულები და მუხლებამდე ამოსწია.

იქვე მამალმა იყივლა. ვიდრე ყივოდა, წითელი, სისხლივით მუქი ბიბილო ხან ერთ მხარეს უვარდებოდა, ხან მეორეს, მერე კი ფრთები შეაფრთხილა, ტანში გაიზმორა. სიმინდის ყანიდან გამოფრინდა ზარდაცემულივით, ეგონა დილას დაასწრო ადგომა.

*) დასაწყისი იხ. „პროლ. მწერ.“ № 10—11.

— კიდევ ერთი მამალიც დარჩენილა. კარგია. ჩაილაპარაკე უღვაშებაწკეპილმა შუახნის კაცმა. შებრუნდა წისქვილში, გამოიტანა ნაჯახი. მამალი ღობეში გაიჩხირა, ამ კაცმა კი თავი ჯირკვზე დაადებინა და ერთი პატარა მოქნევით გააგდებინა.

— ესეც დღევანდელი სადილისათვის... ჩაილაპარაკე თავისთვის.

ორბელიდან კი მოჰქროდა ცხენი. ლაყუნებიდან ეწვეთებოდა თეთრი ქაფი და ტანიდან კი ოშხივარი ასდიოდა. წინ წავარდნილი მხედარი მარცხენა ხელით ჩასქიდებოდა ფაფარს, კისერზე კი შემოეხვია გაწყვეტილი ალვირი.

— ირბინე, ლურჯავ!.. ამ სიტყვებს მხოლოდ ფიქრში ამბობდა მხედარი და გაფიქრებასთან ერთად მათრახს უქნევდა.

მიჰქრის მხედარი. ახალგაზრდა, წარბზე რომ ქრილობა აქვს, ნერვიულად ამოძრავებს ხოლმე სახის ცალ მხარეს. ზურგში რჩება ცხენის ფეხის ხმა და აშლილი მტვერი.

გამოჩნდა ქილეში. ქილეში წისქვილი და წისქვილთან კიდევ შუახნის კაცს მოესმა ჭენების ხმა. გაიმართა წელში. ნაჯახი ხელიდან გააგდო და კარგა ხანს გაშტერებით უცქერდა მხედარს. ვერ არკვევდა ბუსუსიან სივრცეში.

მოვარდა კიდევ. გააჩერა მხედარმა ცხენი და ელვის უმაღლადმოხტა უნაგირიდან.

— ამხ. გურის გაუმარჯოს!.. მიესალმა დამხედური. ჩამოართვა ცხენი მარცხენით, მარჯვენა გაუწოდა.

— ამხ. ხეცურიანს ვახლავარ. უპასუხა გურიმ. მათრახი მარცხენა ხელში გადაიტანა. ხელი ჩამოართვა, რამდენიმე ნაბიჯი წინ წასდგა.

დააბეს ცხენი. წისქვილში შევიდნენ.

— ცაგერიდან მოვდივარ. ამბავი მომაქვს მნიშვნელოვანი. სვინიძემ დამაბარა.

ოთახში მწოლარებმა ნაბდებიდან თავი წამოჰყვეს. ახალი ამბის გაგება ყველას გულს წყურვილად ჩაეკიდა. მღვრიე წითელი თვალები ძილგატეხილობის დაღს აჩნევდა მათ.

— აბა, სთქვი, სთქვი. დაიძახეს მათაც და ყურები ცქერტეს. აწეწილ თმებზე სხვადასხვანაირად გადისვეს ხელი.

— რევეკომმა გადასწყვიტა მთავრობიდან მოსალაპარაკებლად ხალხი მიიღოს.

ერთხელ უარი შეეუთვალეთ, მაგრამ მეორეთ კიდევ ითხოვეს. ლევან დადემქელიანი ამოსულა, თვითონ მას სურს მოლაპარაკება.

— ლევანი?! ვინც არ უნდა იყვეს, მე ვფიქრობ რომ ზედმეტია ყოველგვარი ლაყბობა. რას გვეტყვის ლევანი, რას მოგვცემს ის.

— ნუ ჯავრობ, ამხანაგო. მთავარი შტაბი ფიქრობს ლეჩხუმის ხალხის სურვილი საკუთარი თვალით დაანახეოს მათ. ლევანს იმიტომ ვუშვებთ რომ ხალხი იცნობს. სხვას ხომ იცი ახლო არ გავიქარებდი. ერთ დროს ჩვენთან ერთად იბრძოდა თავისუფლებისათვის.

ხეცურიანს სიბრაზე დაეტყო სახეზე. ყელში ბოღმა მოაწვა. უნდოდა გულშივე ჩაეკლა, მაგრამ ველარ მოითმინა და ხმაბალა წამოიძახა.

— მერე რა რომ იბრძოდა. მაშინ სხვა მიზანი იყო, ეხლა სულ სხვა. ლევანმა მიიღო ის, რისთვისაც იბრძოდა. ჩვენ კი ჯერ არ მიგვიღია. მათ იმ მონაპოვარით თავი კმაყოფილათ ჩასთვალეს, ჩვენი ბრძოლის გზა კი ჯერ კიდევ გრძელდება.

— რევოლუციონური შტაბი გიბრძანებს აასრულო რასაც გადმოგცემ. მკვეთრი მშრალი კილოთი წარმოსთქვა გურიმ და ზეზე წამოღდა. მიმოიხედა ირგვლივ და ამ მიმოხედვით სიჩუმე დაამყარა. მერე ისევ განაგრძო. მოსახლეობას შეატყობინე საღამოსთვის შეიკრიბნენ აქ. რაზემელებს გადაეცი თავი შეიყარონ იარაღით და ფხიზლად იყვნენ. გარშემო სოფლებში უკვე იციან და ისინიც თავს მოიყრიან აქ. ჩამოვა სვანიძეც, მორჩაძეც. ექვსი რაზემელი გაგზავნე ორპირში ლევანის შესახვედრად. ნებადართულია ერთი მზღებელი ჰყავდეს თან. გესმის?!.

ხეცურიანმა თავი ჩაღუნა. მკლავები უღონოდ დაუშვა ძირს და წაიბუტბუტა:

— შესმის... ავასრულებ...

არ ეგონა გურის თუ ასე ეწყინებოდა ეს ამბავი ხეცურიანს. არ ეგონა თუ ბრძანების კილოთი დასკირდებოდა ლაპარაკი მასთან. ღრმად განიცადა გურიმ მოსაუბრის შფოთვის მიზეზი. გრძნობდა რომ მას ალაპარაკებდა ის სიძულვილი, რომელიც ეთესა სხვადასხვა წოდების და მდგომარეობის ადამიანთა შორის. ხელი გადაჰხვია გურიმ ხეცურიანს და დაბალი ხმით დაუმბატა:

— ნუ ჯავრობ, გგონია ლევანს იმიტომ ვუშვებთ, რომ ფარხმალი დაგვაყრვეინოს. ჩვენ ვფიქრობთ პირიქით. რომ დაინახავს ლეჩხუმის მთლიან სურვილს შეიძლება შემოგვიერთდეს და მაშინ ყველაფერს შევძლებთ, ყველაფერს.

მხოლოდ ერთი წუთით გაუნათდა ხეცურიანს გონება, სახეზე ღიმილი გადაეკრა, მეორე წუთში კი ჩაუქრა ის სხივი, თითქოს

რალაც სურდა ეთქვა, მაგრამ უილაჯოთ ხელი ჩაიქნია და კარგბის-
კენ გასწია, ნისლში გაეხვია მისი თვალთა მზერა, მისი გონება.

მზის თვალი გამოჩნდა ცაზე, მზემ თანდათან გააფითრა ნაც-
რისფერი ბაღე შეცივებული სივრცისა და სხივები გადმოაპანია.. მთებმა,
თითქოს თეთრი ნაბღები გადაისხნეს და წამოდგენ ღრმა ძილის
შემდეგ, როგორც საუქნეთა გოლიათები.

იღვა უსიტყვოდ ხეცურიანი. ბუნების ამ სურათს ხედავდა ის და
იძირებოდა ამ სიძლიერის სიღრმეში.

— გამარჯვებას მოგახსენებ შეილო:— მოესმა სიტყვები ხეცუ-
რიანს და მის წინ დაიხატა მოხუცის სახე თეთრი წვერით, დაღა-
რული შუბლით.

— გაგიმარჯოს, ბაბუა გიგა. უპასუხა ხეცურიანმა რამდენიმე
წუთის შემდეგ, როდესაც შეეძლო აბნეულობიდან თავის დაღწევა.

სოფლის კრებული იმართებაო, შეილო, და გულმა არ გამიძლო
ადრე გამოვემართე.

— დიახ, ბაბუა, იმართება უაზროდ უპასუხებდა ხეცურიანი. ის
გართული იყო საკუთარ ფიქრში, საკუთარ წარმოდგენაში.

გიგამ ზურგიდან პატარა ტომარა გადმოიღო, მიაგდო კუთხეში
და თვითონაც გვერდით მოუჯდა. ჩიბუხში გამხმარი ფოთლის თამ-
ბაქო ჩაყარა და აბედი ამოიღო ჯიბიდან. რამდენიმე წუთის შემდეგ
უკვე კვამლში ეხვეოდა.

მცირე ხნის შემდეგ წისქვილთან მოაქენა ათამდე მხედარმა,
ჩაცმულობა არა ჰქონდა სახარბიელო, მაგრამ სახარბიელოთ ისხდენ
ცხენებზე.

— ამხანაგო შტაბის უროსო, გუშაგების შესაცვლელად მოვე-
ლით ორბელიდან.

ეხლა კი საკუთარ თავს დაუბრუნდა ხეცურიანი. გაიმართა
წელში, თავი ნალა ასწია, მის წინ ახალგაზრდული სიხალისით
საცხე მხედრები იდგენ, თავგამერებას მოწყურებულნი.

ხუთმა კაცმა ორპირის ხიდებზე გუშაგები შეცვალოს. ხუთი კი
მეჭვენაში გაემგზავროს. ლეკან დადგმულიანს დაუხვდეს და ქილე-
შში ამოიყვანოს. ფრთხილად იყავით, გზაში არა ავნოთ რა, მოიქე-
ციოთ თავადჭერილად და თავაზიანად.

ლევანის მოსვლა მხედრებისათვის უცხო არ იყო. მათ უკვე
იციოდენ ეს ამბავი, ეხლა კი საბოლოოდ დარწმუნდნენ მის სიმართლე-
ში და მათ ერთმანეთს გადაჰხედეს.

— სხვა არაფერი?..

— არა...

ცხენი შეაბრუნეს. აღვირები მისწიეს მკერდისკენ და ცხენებს კისრები მოუგრახეს. მერე კი მათრახები შემოარტყეს მწვავეთ, ტკაცანით და გაქუსლეს ცხენებმა, ააყენეს მტვრის კორიანტელი.

გადმოდგა ნაბიჯი ხეცურიანმა. გააყოლა თვალი მჭროლავ რაზმელებს და სიყვარულით აეფსო გული ამ ადამიანებისადმი. შემოტრიალდა გარკვეული გადაწყვეტილებით გარკვეული აზრით.

— გური. მომეცი ხელი, ბრძანება უკვე სისრულეში მომყავს, დაუხვდებით ლევანს როგორც საჭიროა. ამ სიტყვებთან ერთად გაუწოდა ხელიც და მტკიცედ, საგრძნობი სიძლიერით ჩამოართვა.

— წამოდექით, ძმებო, გადასძახა ნაბღებში გახევეულთ და წამში მიანათა ყველას თვალები.

წამოდგენ. ტანთ ჩაიცვეს შემოცვეთილი შარვალ-ხალათი, ტუჩ-გადახრილი წულები, მკლავებზე და კალთებზე ჩამოძენძილი ძაფებით მაზრები და ყველა ამაზე აისხეს პირქუში იარაღი მათხერები, ნაგანები, შაშხანა თოფები.

გარეთ კი ნელინელ თავს იყრიდა გლეხობა. ისინი მოდიოდნენ ახლო-მახლო სოფლებიდან ზურგზე გადაგდებული საგზალით და ეწყობოდნენ ბალახოვან ადგილებზე დასასვენებლად, ეძლეოდნენ მოლოდინს. მათ შეატყობინეს რომ მთავრობის ხალხს უნდა მოეღაპარაკონ და გამოემართენ ყველანი, ვისაც კი შეეძლო, ვისაც კი სურდა მონაწილეობა მიეღო ლეჩხუმის აჯანყების ბედის გადაწყვეტაში.

შუადღის გადახრისას უკვე ავისილი იყო ქილეში გლეხობით. ლაპარაკი და ხმაურობა იპყრობდა გარემოს. ისინი ასაჩივრებდნენ თავიანთ მდგომარეობას და არკვევდნენ თუ როგორ უნდა მოქცეულიყვნენ.

— ლევანა კი არა, ღმერთი რომ ჩამოვიდეს, იმას არ დაუჯერებ. ამბობდა ერთი და ხელებს მოუსვენრად იქნედა.

— თავს გეფიცები, თუ არა ლევანი, ახლოს არც კი მოვიკარებდით. დაუმატა მეორემ.

— რა გაგიხდათ ე თქვენი ლევანი, ჩაერია ვილაც ახალგაზრდა. ვერ გაიგეთ რომ ის უკვე გადაგვიდგა და ხელები დაიბანა ჩვენგან?

— დაიბანა და საითაც გზა ჰქონია იქით წასულა. მოგებულსაც ვნახავთ და წაგებულსაც. სთქვა ისევ პირველმა და ხელი ჩაიქნია, ჯგუფიდან გამოვიდა შტაბისაკენ გასწია.

ისინი კი, მხედრები, მიაჭენებდნენ ცხენებს. გული და გონება უსწრებდა ქენების სისწრაფეს, კი ყრუ გამოძახილით მიზღვედა ვიწრო შარას და თვისი ღვიძლი შეილის, ღვიძლი მდინარის ჩხრიალს უერთებდა ფეხების ბაკუნს.

დალილილ-გაოფლიანებული ცხენები შეაჩერეს ალპანასთან. გზა დაგზა სცვლიდნენ გუშაგებს, სტოვებდნენ დასვენებულებს, მაჰყავდათ თან დალილილი უძილონი, კვირით მთელი კლდეებს შორის მყოფნი.

და როდესაც დღე საღამოსკენ გადაიხარა, როდესაც დაღამება დაეტყო ცას, ან კიდეც ბინდი რომ ჩაეშვა ამ მთებსა, ამ გორაკებსა, ამ კლდეებს შორის, მხედრები პირისპირ ედგნენ ლევანს, ის კი, ლევანი, ტანდილი ძლევამოსილი ვაჟკაცი, ლურჯა ცხენზე, თერთი ნაბადით, თეთრი ფაფახით. ერთი ხელი უღვაშთან ეჭირა, მეორეთი მათრახი და აღვირი, ცხენი კი მოუსვენრად აბაკუნებდა ფეხებს ერთი და იგივე ადგილზე და ლამობდა წინ წაეარდნილიყო, გაეტაცა თავისი მხედარი.

— ჩვენ ზოგვანდეს თქვენი ლეჩხუმში აყვანა. სოფლის კრებული მოგელით ამ საღამოსთვის.

ლევანმა დახედა ამ სიტყვების მთქმელს. ლევანმა გაიღიმა, მაგრამ ღიმილი ტუჩებზევე გააქრო, უღვაშის გრეხით დაფარა ეს შეცდომა. უხერხულება იგრძნო. მოპირდაპირემ. დაიხედა ტანზე, შემოძინძილი მაზარა შემოიხვია უფრო მტკიცედ, შეიკრა ლითონის სხვადასხვა გვარ ლილეზე, დაიფარა ხალათის მოწყვეტილი საკინძი და ისევ მიაცქერდა. ლევანი მას აღარ უცქეროდა. ესაუბრებოდა თავის სიძეს ბაქუა კუპრაშვილს. კუპრაშვილიც ყოველ მის სიტყვაზე თავს უქნევდა, არაფერში არ ეწინააღმდეგებოდა.

— დამცინა!.. გაიფიქრა ათეულის უფროსმა და სხეულში სირცხვილის ერთანტელმა გაუარა. შურისძიების ზრახვით აენთო და მოესურვა რამით გადაეხადა.

— აბა, წადით წინ!.. დაიძახა ლევანში და გადახედა რაზმელებს.

— თქვენ მიბრძანდით. უპასუხა ათეულის უფროსმა. ჩვენ არ გვიყვარს მტრების ზურგში ყოლა.

— კარგი. ჩემთვის კი სულერთია. სიტქვა ეს, გაარტყა მათრახი ცხენს, გვერდით გაიყოლა და გაუდგა გზას.

გაჰყვენ რაზმელები უკან და თვითეულ მათგანს მიჰყვებოდა საკუთარი ფიქრები საკუთარი აზრები.

ერთი ფიქრობდა რომ ლევანი ვაჟკაცია ნამდვილი, რომ შეხედულუბაც და ლაპარაკიც უმტკიცებს ამას. მეორე კიდეც იმას, რომ ლევანი დიდი მატყუარა უნდა იყვეს, რომ მას თავისი შეხედულებით შეუძლია შეაცდინოს ერთი კი არა, ათასი კაციც. მესამე კი ათეულის უფროსი, ასე ფიქრობდა: ლევანი რომ გზაში დატოვო უკეთესი იქნება; ერთ ღიმილზე შევატყე თუ რა სურს ჩვენთვის.

და როდესაც ლევანი მიჰქროდა, მის ზურგში მიმავალი ათეულის უფროსი მაუზერის ტარს ჩასკიდებოდა ხოლმე ხელს და უთრთოლდებოდა იგივე ხელი როცა აგონდებოდა ხეცურიანას სიტყვები: „გზაში არა ანოთ რა, მოიქეცი თავედაქერილად და თავაზიანად“..

კლდის კიდურებიდან, თვითეული ხიდის ახლოს შესძახებდნენ ხოლმე გუშაგები:

— ვინა ხართ, შესდევით—

პასუხობდა ათეულის უფროსი.

— მე ვარ, ხმაზე ხომ მიცნობთ?! სწორედ ეს იყო გასაშვები.

ლევანსაც შემოახვია ფიქრების ბურუსი. მოაგონდა ყმაწვილვაჟობა, როდესაც ამ მთებში, ამ მიდამოებში შველივით დაჰქროდა: როდესაც ებრძოდა ხელისუფლებას. დღეს კი თვითონ არის ხელისუფლება, თვითონ მას ებრძვიან და მოდის ამ ამხედრებულ ხალხში, შეპარლამით, შარბათით, ბადავით.

ცხენებმა ხეობა გადაირბინეს. მთებს რომ გამოცდენ გამოჩნდა ქილეში კვრებით და ჩირაღდნებით განათებული.

უკვე შეკრებილან გლეხები. ნახევარზე მეტი იარაღშია ჩასმული და გულის ფანცქალით მოელიან ლევანს.

შეაქენეს ცხენები ხალხში. ჟრიაშულმა იმატა, სხვადასხვა ხმები და ამოძახილები: — წყობის, განცვიფრების, ალტაცების აირია ერთმანეთში.

რაზმელებს შტაბთან მეთაურები დაუხვდნენ. შორიდან მიესალმენ დადემშქელიანს და ისევე შორს გადასტყორცნეს თვალი.

— იქნება ჯერ ჩვენ მოვილაპარაკოთ. ყურში წასჩურჩულა კურაშვილმა ერთ-ერთ რაზმელს. გადაეცით თქვენს უფროსებს, რომ დადაშქელიანს ასეთი სურვილი აქვს.

— მიაქენა რაზმელმა ხეცურიანთან ცხენი. გადმოხტა. შეეკითხა. პასუხი მიიღო სასტიკი ცივი, უარი.

— მეთაურები რა ვართ, ხალხმა გადასწყვიტოს თავისი სურვილი. ფიქრობდა გულში ხეცურიანი. ასევე ფიქრობდნენ სხვებიც და ახლოსაც არ მიიქარეს.

რაზმელები ცხენებიდან გადმოხტნენ. დარჩენ ზვევითათ მხოლოდ ორნი, ლევანი და ბაქუა, ისინი ელოდნენ საჯარო კრების გახსნას.

ცა წვებოდა შავი ნისლით სოფელზე. შავი ღამე ეხვეოდა ამ პატარა ჩირაღდნებით განათებულ მიდამოს და თითქოს აღრჩობდა. არც მთვარე იყო, არც ვარსკვლავი, არც ერთ ნაგლეჯი ლურჯი ცისა ან თეთრი ღრუბლისა.

შუბლი მოედუნა ლევანს. იგრძნო სიმძიმე მოვალეობის, მდგომარეობის. შემოეხვიენ ყველანი გარს და ათასის მზერა მიაჩერდა ორ წყვილს თვალებს.

ისხდენ ცხენებზე და მოელოდენ წუთს, როდესაც მისცემდენ სიტყვის ნებას.

აი დაუნთეს მათ ორი ჩირაღდანი და მიუტანეს ახლოს. გამოჩნდენ ნათლად. გარკვეულად დაიხატა მათი სახეები ამ შავი ღამის ზედაპირზე.

გამოვიდა შტაბიდან ხეცურიანი. გვერდში გამოჰყვა სვანიძე, მორჩაძე, გური. სიწყნარე ჩამოვარდა ხალხში, გადიშალა ღუმილი და ცნობისმოყვარეობა.

შედგა მაღლობზე სვანიძე ხელები ეჭირა დამუშტული, სიმძიმეებივით ძირს დაშვებული.

— ამხანაგებო!.. დაიძახა მან, აი, გლეხებო, ეს კაცი ლევან დადეშქელიანია. მთავრობიდან გამოგზავნილი, თქვენთან მოლაპარაკება სურს. მეტი არაფერი დანარჩენი თქვენ იცით, დაამთავრა თავშეკავებული სიმშვიდით და ძირს ჩამოვიდა.

ღუმილი ისევ ღუმილად დარჩა.

შემდეგ კი, როდესაც ლევანმა მარჯვენა ხელი გაინთავისუფლა და ყველას გადაავლო თვალი დაიჭირა სიჩუმე მისი სიტყვებით. ამ ბნელ, მშვიდ სივრცეში სპილენძმზერეული ზარის ხმასავით ისმოდა მისი სიტყვები.

მან სთქვა:

— გლეხებო, აბა რას გარგებთ ურჩობა, ან რა გინდათ რომ ჯანყდებით: იარაღი დაყარეთ და ერთგულად ემსახურეთ თქვენ სამშობლოს, საყვარელ საქართველოს. კიდევ უნდა განეგრძო ლევანს, მაგრამ რომელიღაც გლეხმა შეაწყვეტინა სიტყვა. ის არ სჩანდა სიბნელეში, მაგრამ მისი ხმა მოწმობდა ორმოცი წლის მაინც იქნებოდა.

— ჩვენ შენ ველარ გცნობდლობთ, ლევან, აი, მე მახსოვს, როდესაც შენ რამდენიმე წლის წინად გვეუბნებოდი; მშრომელი კაცის სამშობლო ქარხანა და მიწაა, მისთვის უნდა ვიბრძოლოთო, რალად გადაგვიდექი ეხლა, ჩვენც ხომ მიწა გვინდა, მოგვეციოთ მიწა.

— მართალია, მაშა... დაუმატა კრებულმა და ერთი წამის განმავლობაში ასტყდა ხმაური.

ლევანმა მკლავი მაღლა ასწია, სიჩუმე სთხოვა ხალხს. მართლაც დაწყნარდენ. განაგრძო ისევ.

— მე სიკეთეს ჭირჩივთ, იარაღი დაყარეთ და ჩვენ მთავრობას ჩააბაროთ. მიწა კი, განა მიწა თქვენი არ არის?..

— ჩენი საიდან არის, შეძლებულთ მაინც რამდენიც სურთ იმდენი აქვთ და როგორც უნდა ისე იხმარენ. წამოიძახა ერთ-ერთმა.

— გადასახადებმაც ვაგვაძვალტყავეს. საწყალ გლეხობას სული სძვრება, ზოგი კი სუქდება. დაუმატა მეორემ.

— როგორც გენებოთ, თუ ნებით არ ვსურთ მაშინ სხვანაირად მოვიქცევით.

სოქვა ესეც ლევანმა და ცხენის შემოტრიალება მოინდომა, აპყვა მას ბაჭუაძე, მაგრამ ხალხმა ყოყინა ასტეხა, მიაძახეს წყრომის სიტყვები:

— ეგ არის მოლაპარაკება!..

— ჩენიც მოისმინეთ!..

— ჯერ რა დროს წასვლაა!..

ღრიანცელმა შეაჩერა ლევანი. საზარლად გადუტრიალა თვალები. მარჯვენა ხელში მათრახი მოიმარჯვა და ბრაზმორეულმა ხელმა ჰაერი გადასქრა.

— თუ იარაღს არ დაჰყრიოთ, არავეთარი მოლაპარაკება თქვენთან არ შეგვეძლება. დაგვენბდით, ჩაგვაბარეთ და მერე ვილაპარაკოთ. გესმით?!. მკაცრი, ძლიერი ხმით მოსქრა სიტყვები ლევანმა და ვანიერი მხარბეჭი უფრო გამართა, ჩაისუნთქა ღრმად.

— არ დავეყრიოთ იარაღს, არ დაგვენბდებით!..

— გააძვევთ აქედან, სალაღატოთ მოსულა!..

აყვირდენ ისევ და აჩოჩქოლდა ეს ზღვა ხალხი ჩირაღდნებისა და კვრების სინათლეში.

— არ დაგვენბდებით?!. კარგი. თქვენ ოსები გაგიგონიათ?!

— როგორ არა, გაგვიგონია.

— იცით თქვენ, რომ აჯანყდენ ისინი?..

— ვიცით, ვიცით... პასუხობდენ სხვადასხვა ხმები.

— ჩვენ ისინი მოვსპეტ ამისთვის!.. დაქიმული ხმით გამოჰკვეთა ეს სამი სიტყვა ლევანმა და მოქნეული მათრახით გაჰკვეთა ჰაერი. მოღუშული სახე, გაგანიერებული გუგებით თვალები, როგორც ქვიდან ჩამოძვრწილი ისე შეურხვეი დასტოვა, თითქოს სურდა თითველის გულში შიში და სისასტიკე ჩაენერგა.

ბაჭუა კუბრაშვილი კი უსიტყვოდ იჯდა ცხენზე და შეშფოთებული გადაჰხედავდა ხოლმე ხან ლევანს, ხან კიდევ მღელვარე კრებულს.

— მოსპეთ?!. ვაისმა სიბნელიდან ზიზღითა და სიძულვილით გაელენთილი ხმა. მაშ, აი!..

— ჭახ!..

გავარდა თოფი.

თეთრ ნაბღამდე ამოაღწია სისხლმა. ლევანმა ხელი იტაცა მკერდზე. ტყვია ღრღნიდა მის გულს. ცხენიდან კი არ ვარდებოდა.

— მომკალით?! წაილულლულა.

ამავე წუთში, როგორც ელვა ისე გადმოეშვა ბაჭუა ცხენიდან. შევარდა ხალხში, შეერია მათ და მერე კი ბნელ ღამესთან ერთად დაიკარგა.

— ნუ მომკლავთ, მე ხომ... დაუტკბილდა ხმა ლევანს.

სიცოცხლე ტკბილი ყოფილა. მას არ ეგონა თუ ასეთ პასუხს მიიღებდა მათგან.

— ჭახ!.. გაისმა კიდევ და შეტორტმანებული ლევანი უნაგირიდან გადმოვარდა.

ხალხი კი მიმოიფანტა. წამოიკიდეს გუდა-ნაბადი და სახლებისკენ გასწიეს.

შეშფოთდენ მეთაურები. ეწყინათ ეს საქციელი. არ მოელოდენ გლეხებისგან ასეთ რისხევას.

— ვინ იყო?..

— ვინ ჩაიღინა?..

ეკითხებოდენ ერთმანეთს მორჩაძე, სვანიძე, ხეცურიანი მაგრამ როგორ გაგებდენ, თუ ვინ გადმონათხია შურისძიება გულიდან.

— გვიან ლა არის სინანული. წარმოსთქვა სვანიძემ. ამ მკვლელობის გაგების შემდეგ მთავრობა შეეცდებოდა მიწასთან გაგვასწოროს. დროს დაკარგვა აღარ შეიძლება. მორჩაძე, გორმალას მიაშურა, რაზემელები იყოლიეთ მტკიცედ და ფხიზლად. კენჭაძესთან კაცი აფრინეთ, აცნობეთ ამბავი და უბრძანეთ ერთი თვალი ათასად აქციოს, უსიკვდილოთ ერთი ადლი მიწა არ დაუთმოს. ძმებო, რკინებად უნდა გადიქცეთ, რკინებად!..

(გაგრძელება იქნება)

ილია ხოშბარია

ი ე რ ი შ ი

აყუდებული მაღალი მთები
პატარა სოფელს ძირს დაყურებდა
და იქვე ხევში მდინარის ბორცვა
მოსახლეობის ყურს აყრუებდა.
სოფლის შვა-გულში თემალმასკომის

ხედავ შენობას განმარტოებით
 იქ სადაც გაშლილ საპურე ველებს
 ებრძვის გლეხები ეხლა ტრაქტორით.
 ღარიბთა ჯგუფმა გახსნა არტელი
 ღარიბმა გლეხმა წელი გამართა,
 რა დაინახა სოფლის ბობოლამ
 მისკენ მახვილი სწრაფად ამართა.
 ბობოლა ამბობს: „რა საჭიროა
 კოლექტიური მეურნეობა,
 თქვენაც ხომ ხედავთ უფრო მეტი მაქვს
 შემოსავალი და სარგებლობა“.
 მაგრამ სხვა გვარად მოხდა სოფელში,
 ამოქმედება იწყო არტელმა
 და შედარებით ათასჯერ მეტი
 მოგვცა ნიყოფი მიწის ბელტებმა.
 მაშინ მდიდრებმა თვალი ახილეს
 სთქვეს!.. ეს რა ხდება ამ ჩვენს სოფელში
 და რომ მიზანში სწორად დაერთყათ
 კრება გამართეს ღამით ბოსელში.
 დაიწყო ერთმა: „მამულიშვილნო!
 ამ ჩვენი სოფლის ხელმძღვანელები,
 თუ წუთისოფელს გამოვასალმეთ
 დავგიბრუნდება პურის ველები“.
 გარეთ კარებთან იდგა მცველები.
 ბრძოლისთვის ქალიც გამზადებულია,
 თითქოს სოფელი კომუნარებით
 დაცარიელდა, აღარ ეგულათ.
 აქ ბობოლებმა იხელთეს დრო, და
 სურდათ ძველ კერას დაბრუნებოდნენ,
 საშვალო გლეხებს, ჩვენთან მოსულებს,
 ჩვენს წინააღმდეგ მოუწოდებდნენ.
 თვალი უჯრედის მოხედა ამ ბუნაგს—,
 ატყდა ბოსელში აურზაური
 და ბობოლების დაწყებულ გეგმებს
 ცხრილავდა ღამით ტყვია მაუზრის.
 მეორე დილით ღარიბ გლეხებმა
 მიმართეს უჯრედს ერთსულოვნებით,
 ნება მოგვეცით გამოვაცალოთ

სოფლის წურბელებს ჩვენ ფუძეები.
 მომხდარი საქმე არის ნიშანი
 მტერი იღვიძებს და ჩვენსკენ მოდის,
 ამხანაგებო! კვლავ საქმეებთან
 მტერი არ გვაკლის დიდი ხნის ლოდინს.
 გარდაქმნილ სოფელს სად არტელებით
 ბურღავენ მიწებს დღეს ტრაქტორები,
 სოფლის ბობოლებს მოუფრებთ კისერს
 თუ შზად ვიქნებით კომუნარები.

გიორგი კახაბიძე

ნანგრევთა შორის

მივყევი ქუჩებს მხიარული, ხან ბრაზნარევი,
 ჩაფუვლი გვერდით აბანოებს და სელას განვაგრძობ...
 უკან დამრჩება ნარიყალა, — შუა ბაზარი,
 წინ კი ბინამდე დატეხილი ვიწრო გზებია.
 ბინაც აქეთ მაქვს... — ეს კუთხეა ძველი ტფილისი,
 ასევე მაცნობს ამ მიდამოს, სანახაობაც;
 რითაც ირკვევა წინაპრების გულის ტკივილი,
 მათი ცხოვრების მშენებლობა და ხასიათი.
 მე აქ ვნახულობ ძველ შენობებს, დახუშულ სარკმლებით,
 მყუდრო ნანგრევებს, ტან-დარღვეულ ციხის გალავანს...
 არის ქუჩები დაგრეხილი ბილიკებივით
 და ეზოებზე ყორეების ზღუდე მაღალი.
 თვით „ჩემი“ სახლი, აგურით და ქვით ანაგები.
 ურდოებისგან თავდასაცავ კედელს მაგონებს.
 მარწმუნებს თვალი: — ციხის გარდა ამ ადგილებში
 ყოველი ლოზე ბარიკადათ ჰქონდა მემორებს.
 ოჯახებიც კი, საკუთრებით კარჩაკეტილი.
 იდგა პირისპირ დაუნდობლად, როგორც მხედრობა...
 რაინდის საქმე და ღირსება იყო კეთილი,
 აღმზრდელობისთვის მტაცებლური მსოფლმხედველობა.
 და ვამბობ: — აი, რა ყოფილა ქართლის წარსული: —
 ლაშქრულ ხალისით შამოქნეულ ხმალის დიდება,
 ნიადაგ შუღლით ბრძოლის საფრთხე, სისხლის წადილი

და ერთმანეთის უფლებების განადგურება.
 ისმება კითხვა:—აქ რა არის სახარბიელო,
 რომ მასზე ღირდეს შეჩერება ახალ სიტუაციისთვის.—
 ჩემი შეგნება ვითარდება სხვა სარბიელზე,
 მავაჟაკადება სიჭაბუკე დღევანდელით.
 ვინ დამაჯერებს ნიადაგი თითქოს ფუჭია,
 როს სინამდვილე რიცხვებშია გამოსაუღლი.
 ვარ სიფხიზლემი, არ ვატარებ ფიქრებს იქვიანს.
 ვიცი რა არის ჩემი საქმე, ჩემი სადგური:—
 ვცდილობ ზრახვების ყველა ხაზი ისე გავმართო,
 შრომა შეიქმნეს საერთო და ბარაქიანი...
 ყოველ საგანში მკვეთრად ვეძებ ნივთს სასარგებლოს,
 კეთილმოწყობა რომ მიეცეს სოფლებს, ქალაქებს.
 ნანგრევთა შორის, წინაპრების გულის წამება,
 წარსულის დრამას მოგონებით ვერ მიახლოვებს.
 მე ვამუშავებ ჩვენი დროის განწყობილებას
 და ძველ ტფილისზე სიტყვას ვაძლევ არხეოლოგებს.

სიხოს ხუნდაძე

ნიკოლოზ გაბრიელის ქე ჩერნიშევსკი

ნიკოლოზ გაბრიელისძე ჩერნიშევსკი, რომლის დაბადების ასი წელი შეს-
 რულდა 1928 წლის 24 ივლისს, წარმომადგენელი იყო ე. წ. „რახნოჩინური“ ინ-
 ტელიგენციისა და ერთი უშესაზღვრესი ხელმძღვანელი 60-იანი წლების დემო-
 კრატიული და სოციალისტური აზროვნებისა. ჩერნიშევსკის იდეური ზეგავლენითა
 და მისი მრავალსაბოვანი ლიტერატურული მოღვაწეობით ჩამოყალიბდა ის ახა-
 ლი მიმდინარეობა რუსეთის საზოგადოებრივ აზროვნებაში, რომელმაც მკაცრი
 დემოკრატიული ხაზი გაავლო წარსულსა და ახალს შორის და მტკიცე საფუძ-
 ვლები ჩაუყარა არა მარტო დემოკრატიულ-სოციალისტურ აზროვნებას, არამედ
 დემოკრატიულ მოძრაობის ფორმებასაც. ნ. გ. ჩერნიშევსკი რუსეთის სოციალიზმის
 მამათათავრად ითვლება. რასაკვირველია, ეს შუადარებით უნდა გაიგოთ: ჩერნი-
 შევსკამდე რუსეთის საზოგადოებრივი აზროვნება უკვე იცნობდა სოციალი-ტურ
 მიმდინარეობებს: ჰერცენი, ოკაროვი, ბელინსკი და პეტროშევსკის ჯგუფი წარმო-
 მადგენელნი იყვნენ რუსეთის სოციალისტური აზროვნების პირველი პერიოდის,
 როდესაც სოციალისტური აზროვნება რუსეთში უმთავრესად ვეროაზის უტოლის-
 ტების მიზაძებით ვითარდებოდა; მეორეს მხრივ 1848 წ. რევოლუციის დამარცხე-
 ბის შემდეგ ჰერცენმა გარკვევით ჩაუყარა საფუძვლები რუსეთის ნაოდიწიველ სო-
 ციალიზმს. მაგრამ ეს პირველი სოციალისტები ვერ სცილდებოდნენ თავიანთ წოდე-
 ბებს და სოციალიზმის განზოცივლების საქმეს უმაღლეს კლასისა და ინტელი-

გენციის სურვილებს უკავშირებდნენ. ჩერნიშევსკის წილათ ხედა დიდი ცვლილება შეეტანა რუსეთის სოციალისტურ აზროვნებაში და მასთანვე მისი განხორციელების საკმე დემოკრატიის რევოლუციონურ მოძრაობისათვის დაეკავშირებია

60-იანი წლები ერთ უშესანიშნავეს ეპოქად ითვლება რუსეთის საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარებაში. კონომოლოგიური ფარგლები ამ ეპოქისა განისაზღვრება 1856-66 წლებით. ამ პერიოდში ნათლად, გარკვევით დაიწყო ძველი წყობილების რღვევის პროცესი და განმტკიცება ახალი ეკონომიურ-საზოგადოებრივი ურთიერთობისა. ნიკოლაო პირველის მეფობა სამრწველო კაპიტალიზმის განვითარების პერიოდად უნდა ჩაითვალოს რუსეთში. მაგრამ ბატონ-ყმურ ურთიერთობის ჩარჩოებში სამრწველო კაპიტალიზმის ნორმალური წინსვლელობა შეუძლებელი იყო და ამიტომ, რუსეთის ეკონომიური განვითარება აუცილებლად მოითხოვდა ძველი წყობილების მოსპობას და კაპიტალიზმისათვის ფართო ბაზრისა და მუშა ხელის შექმნას. რუსეთის დამარცხებამ ყირ-მის ომში ნათელყო ნატურალური მეურნეობის დაშლის პროცესი მემამულეთა ბატონობის ეკონომიური დაცემის ფაქტი.

ამ ეკონომიურმა მიზეზებმა გამოიწვიეს რუსეთის ცხოვრებაში რეფორმების აუცილებლობა, რუსეთის მთელი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური წყობილების გაგადაყვანა ახალ საზოგადოებრივ ურთიერთობაზე. მაგრამ ამ დიდი ცვლილების მოსაბედნად, რუსეთში არ არსებობდა მძლავრი ბურჟუაზიული კლასი და რევოლუციონურად განწყობილი ბურჟუაზიული პარტია, უყუთ, რომ ვსთქვათ, ბურჟუაზიულ ურთიერთობაზე გადასვლა რუსეთში უნდა მომხდარიყო არა ბურჟუაზიის ხელმძღვანელობით, და მისი მეთაურობით, არამედ ზევდან ძველი პოლიტიკური აპარატის საშუალებით, ცარიზმის გეგმების მიხედვით. ამიტომ ეს რეფორმა უკუდშეკვეცილი და ფრთამოტეხილი გამოდგა: მან მეტის მეხად მაზინჯი სახე მიიღო: „რეფორმა“ არსებითად იყო კომპრომისი, შეთანხმება მემამულეთა და ბურჟუაზიის ინტერესებისა, მიმართული მრავალმილიონიან გლეხთა წინააღმდეგთაისი ეკონომიურ-პოლიტიკური შინაარსის მიხედვით 60-იანი წლების „რეფორმა“ ხასიათდებოდა პოლიციური-მემამულეთა წყობილებიდან მემამულეთა ბურჟუაზიულ სისტემაზე გადასვლით. მაგრამ დაწყებული ეკონომიურმა განვითარებამ საგრძნობი ცვლილებები გამოიწვია რუსეთის კლასთა ურთიერთობაში, სოციალური ცხოვრების სიღრმეში, რასაც თავის მარჯვ მდებარე მოყვა ახალ მიმდინარეობათა წარმოშობა და ფართო დემოკრატიული მოძრაობანი წვრილ-ბურჟუაზიული ინტელიგენციის უკმაყოფილება და რევოლუციონურ-რადიკალური მისწრაფებანი. ამ აღორძინების ეპოქის ღვიძლი შვილი და მისი იდეური ხელმძღვანელი იყო ჩერნიშევსკი. ამ ეპოქას შეიძლება ეწოდოს ჩერნიშევსკის ეპოქა. თვით ჩერნიშევსკი. 60-იან წლების უდიდესი მოაზროვნე და სოციალისტი, ამ ეპოქის პროდუქტი იყო იმდენად, რამდენათაც იგი გამოიწვია მაშინდელმა საზოგადოებრივმა კრიზისმა, და შემქმნელიც იმდენად, რამდენათაც ჩერნიშევსკიმ შინაარსი და გარკვეული პროგრამა მისცა ახალ მოძრაობას.

6. ჩერნიშევსკი დაიბადა 1828 წელს 12 (24) ივლისს ქ. სარატოვში, სასულიერო წოდების ოჯახში. ბავშობიდანვე იგი თავისუფლად იზრდებოდა. 1846-42 წლებში ითვლებოდა სასულიერო სასწავლებლის მოწაფედ, 1842-55 წ. იგი სწავლობდა სასულიერო სემინარიაში, ხოლო 1846 წ. შევიდა პეტერბურგის უნივერსიტეტში, სადაც მან დაჰყო ოთხი წელი და 1850 წელს დაამთავრა ისტორიულ-ფილოლოგიური ფაკულტეტი.

სტუდენტობის პერიოდი ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან ხანას წარმოადგენს მისი აზროვნების ჩამოყალიბების საქმეში. ამ პერიოდში ახალგაზრდა ჩენიშევსკი უკვე იმუშავებს თავის სოციალ-პოლიტიკურ შეხედულებებს, რომელიც შემდგომ უფრო ღრმავდება და ფართოვდება. უნდა აღინიშნოს, რომ მისი აზროვნების შემუშავებაზე დიდ გავლენას ახდენდენ, როცორც ევროპის დიდი უტოპისტები და სოციალისტები, ისე ფეიერბახის მატერიალისტური ფილოსოფია. გარდა ამისა ახალგაზრდა ჩენიშევსკი ეცნობა პეტრაშევსკის ჯგუფის წევრებსა და ვედენსკის ჯგუფს, რომელნიც ხშირად იზილაკდენ სოციალურსა და პოლიტიკურ საკითხებს. 1848 წლის რევოლუციამ ღრმა გავლენა მოახდინა ახალგაზრდა მოაზროვნის სოციალ-პოლიტიკურ შეხედულებათა ჩამოყალიბებაზე. ჩენიშევსკის, აღზრდილს თავისუფალ დემოკრატიულ პირობებში, მთელი თავისი ახალგაზრდული არსებით ეჯავრებოდა რუსეთში გამეფებული სოციალ-პოლიტიკური წყობილება. ახალგაზრდა ჩენიშევსკი მთელი თავისი არსებით უთანაგრძნობდა გლეხთა განათვისუფლების საქმეს და ეჯავრებოდა ნიკოლოზ პირველის მონარქიული წყობილება. აი ასეთს ატმოსფეროში და ასეთი სოციალ-პოლიტიკური ფაქტორების ზეგავლენით შემუშავდა მისი აზროვნება 1848—50 წლებში. ფეიერბახის ზეგავლენით მან უკუაგდო პირველი გატაცება ჰეგელისა და საეგებით შეითვისა მატერიალისტური ფილოსოფია. თავისი პირველი შესანიშნავი შრომა „Эстетическое отношение искусства к действительности“. ფეიერბახის ფილოსოფიის საფუძვლებზედ ააგო. ევროპის სოციალისტურ სისტემებიდან მან შეითვისა კაპიტალისტური წყობილების კრიტიკა (განსაკუთრებით ფურიერისიზმიდან) და მომავალი წყობილების ფორმები (განსაკუთრებით ლუი ბლანშიდან). სტუდენტობის პერიოდიდან ჩენიშევსკიმ დაგვიტოვა შესანიშნავი ლიტერატურული დოკუმენტი—„დ ღ ი უ რ ი“, რომელიც საზუალეხას გვაძლევს მისი სულიერი ევოლუციის დაწვრილებით განიხილავს. 1848 წ. 28 ივლისს იგი სწერს: „სულ უფრო და უფრო ვრწმუნდები სოციალისტების სიმართლეში.“ ორი თვის შემდეგ სწერს: „მე მგონია რომ თავისი შეხედულებებით კაცობრიობის საბოლოო მიზნების შესახებ მე უკვე ვარ სოციალისტებისა და კომუნისტების დაბეჯითებითი პარტიზანი და უკიდურესი რესპუბლიკანელი.“ (იხ. Литературное наследие т. I გვ. 277). იმ ხანგაიდანვე ჩენიშევსკის სოციალისტური მსოფლმხედველობა რადიკალური შინაარსის მატერიალია იყო. იგი მოითხოვდა არა მარტო პოლიტიკური თავისუფლების შემოღებას, არამედ სოციალური უთანასწორობის ძირიან ფესვიანად ამოფხვრას, „რომ ერთი კლასი არ სწოდვდეს სისხლს მეორე კლასს.“ საინტერესო არის ჩენიშევსკის შეხედულება პოლიტიკურ წყობილების შესახებ. იგი 1848 წ. თითქოს იზიარებდა იმ აზრს, რომ შეუზღუდველი მონარქია უფრო ადრე განათორციელებს სოციალურ იდეალებს. „ახლა—სწერს თავის დღიურში ჩენიშევსკი 1850 წ.—მე გადაჭრით დარწმუნებული ვარ წინააღმდეგში—მონარხი და მით უფრო აბსოლუტური მონარხი—ეს მხოლოდ არისტოკრატიული იერარქიის დაშნებაა... ეს იგივე არის, რაც არისტოკრატიის კონუსის ზედა საფეხური... და მე ვამბობ. დაიშხერეს ეს, რაც ადრე მით უფრო უკეთესი, დაე მოეშხადებელი ხალხი შევიდეს თავის უფლებაში—ბრძოლის დროს ის უფრო მოეშხადება. სანამ შენ (მონარქია) არ დაეცემა, მას (ხალხს) არ შეუძლია მომწიფება...“ ჩენიშევსკი მოითხოვს ხალხის თვით მართველობის დამყარებას, რომლის ქვეშაც ის გულისხმობას ხელისუფლების გადაცემას „ყველაზე უფრო მდაბალ და მრავალრიცხოვან კლასის ხელში—მიწადმოქმედების, დღიური მომუშავეთ, მუშების“, რადგან მხოლოდ ასეთს მართველობას „შეუძლია დაიცვას და განვითა-

როს მშრომელი ხალხის ინტერესები“ (იხ. გვ. 496). ასეთი არის „სოციალიზმის და კომუნისმის პარტიზანის“ სოციალპოლიტიკური მსოფლმხედველობა. 40-იან წლებში იგი რევოლუციონური ტაქტიკის დამკველია და თავის თავს „ტროროისტა და წითელ რესპუბლიკის მიმდევარს“ უწოდებს. მაგრამ ჩერნიშევსკი არა მარტო ევროპის სინამდვილისათვის ოცნებობდა რევოლიციის განვითარებას, არამედ რუსეთშიაც ერთად-ერთ გამოსავალ საშუალებად მას მიაჩნდა გლეხური რევოლუცია და ბუნტი. „აი ჩემი აზრები რუსეთის შესახებ, უახლოეს დროში მხოლოდინი რევოლუციისა და ჩემი იმედები მასზე, თუმცა მე ვიცი, რომ დიდხანს, შეიძლება ერთობ დიდი ხნის განმავლობაში აქედან არაფერი გამოვიდეს... მაგრამ მშვიდობიანი, წყნარი განვითარება შეუძლებელი არის... კონვულსიის გარეშე ისტორიაში შეუძლებელი არის ერთი ნაბიჯის გადადგმაც კი წინ. სისულელე არის იფიქრო რომ კაცობრიობას შეუძლია წავიდეს პირდაპირ და თანაბრად, როდესაც ამის მგზავსი არასოდეს არ ყოფილა.“ შემდეგ მეორე ადგილას რამდენიმე წლის შემდეგ იგი სწერს: „...ჩვენში უახლოეს დროში მოხდება ბუნტი, თუ ის მოხდა მე აუცილებლად მივიღებ მასში მონაწილეობას... ხალხს უკმაყოფილება მთავრობით, გადასახადებით, მოხელეებით მემამულეებით, სულ უფრო და უფრო იზრდება: საჭირო არის მხოლოდ ნაპერწკალი, რომ დაიწვას ყოველივე ეს. მასთანვე იზრდება განათლებულ ხალხთა ჯგუფების რიცხვი, რომელნიც მტრულად არიან განწყობილნი არსებულ წყობილების მიმართ. შხად არის ნაპერწკალი, რომელმაც უნდა გააღვივოს ეს ცეცხლი.“ (იხ. გვ. 57-8). ასეთ ფორმებში ჩამოყალიბდა ახალგაზრდა რევოლუციონერის მსოფლმხედველობა 40-იან წლების მიწურულში. უნდა ითქვას, რომ შემდეგში ეს ძირითადი მსოფლმხედველობა უცვლელი დარჩა თავის საფუძვლებში: მხოლოდ იგი უფრო გარღმავდა და გარკვეულ ფორმებში ჩამოყალიბდა.

კურსის დამთავრების შემდეგ ჩერნიშევსკი პედაგოგიურ მოღვაწეობას შეუდგა უმთავრესად თავის სამშობლო ქალაქში. 1855 წელს იგი დაქორწინდა და საბოლოოდ გადასახლდა პეტერბურგში საცნოვრებლად. ამ ხნიდან იგი მუშაობდა ჟურნალებში და ემზადებოდა საპროფესოროდ. თავის სამაგისტრო შრომა ესტეტიკის შესახებ მან დასწერა ფეიერბახის მატერიალისტურ პრინციპების მიხედვით და დაიცვა 1855 წ. მაგრამ რეაქციონურ პროფესორთა ზეგავლენით ვერ მიიღო ხარისხი, მაგრამ დისერტაციამ მას დიდი სახელი გაუთქვა და იგი მიწვეული იქნა „სოფრემენკოში“ მუდმივ თანამშრომლად. ამ პერიოდიდან ჩერნიშევსკი გადაიტყა აღნიშნულ ჟურნალის სულის ჩამდგმულად: მისი საუკეთესო ერუდიცია და ნიჭი ფართოდ გაიშალა ჟურნალის ფურცლებზე და მთელი 7 წლის განმავლობაში იგი სასტიკი ცენზურის ქვეშ მოხდენილად აწვითარებდა თავის სოციალისტურსა და დემოკრატიულს აზრებს. ჩერნიშევსკის დროშის ქვეშ შემოკრება მთელი მოწინავე ახალგაზრდა ინტელიგენცია, რომელიც ჩერნიშევსკი ხედავდა თავის იდეურ ხელმძღვანელსა და ბელადს. მაგრამ არ ეძინათ მტრებსაც: მემამულეებმა ჩერნიშევსკი დაინაბეს თავიანთი უსასტიკესი მეტრი და მთავრობისადმი მიმართულს ფაოულ წერილებში მოითხოვედნ მის სასტიკად დასჯას და დაპატიმრებას, წინააღმდეგ შემთხვევაში რუსეთს მოელის დიდი გლეხური არეულობა ჩერნიშევსკის ხელმძღვანელობითა. ლიბერალური თავადაზნაურული და ბურჟუაზიული წრეებიც სასტიკად ილაშქრებოდნ ჩერნიშევსკისა და მისი ორგანოს წინააღმდეგ, რადგან მან კრიტიკის ქარცეცხლში გაატარა ლიბერალების პროგრამა და აშკარა ჰყო მათი კლასიური მისწრაფებანი, ჰერცენიც კი არ ჩამორჩა ლიბერალებს და

თავისი „კოლოკოლის“ ფურცლებზე დაუნდობელი წერილებით ილაშქრებდა ჩერნიშევსკისა და მისი თანამებრძოლის ნ. დობროლინოვოვის წინააღმდეგ. ალექსანდრე მეორის მთავრობამ 1862 წ. იელისში დააპატიმრა ჩერნიშევსკი და ორი წლის პეტრეპავლოვის ციხეში ჯდომის შემდეგ, მას მიუსაჯეს წინასწარ მომზადებულ ყალბ დოკუმენტების მიხედვით 14 წლის კატორღა. ბაროტმა მეფემ ეს სასჯელი გაუნაზღვრა. მაგრამ როდესაც 1871 წელს მას გაუთავდა ვადა, ჩერნიშევსკი არამც თუ არ გაანათავისუფლეს, არამედ განუსაზღვრელის ვადით გადაასახლეს ყველაზე უფრო მიყრუებულს ვილესკში. მთავრობა იმდენად დაშინებული იყო ჩერნიშევსკის გავლენით, რომ სასტიკ რეჟიმის ქვეშ ყავდა მოთავსებული. მიუხედავად იმისა რამოდენიმეჯერ სცადეს რევოლუციონერებმა 70-იან წლებში მისი განათავისუფლება უშედეგოდ. 1874 წ. უმაღლესმა პირებმა მას მისცეს წინადადება შეეტანა თხოვნა პატიების შესახებ. ჩერნიშევსკიმ ზიზლით უარყო ეს და მიუხედავად ფინიკური მოქანცულობისა, მაინც მტკიცედ იდგა თავის პოზიციასზე. მხოლოდ 1883 წელს მისცეს მას ნება ასტრახანში ცხოვრებისა. ამრიგად 21 წლის კატორღა-ციხეებში ჯდომის შემდეგ იგი საკმაოდ გატეხილი და მოქანცული დაბრუნდა ვეროპის რუსეთში. 1883—8 წლებში ასტრახანის ტყვეობის შემდეგ მას ნება დართეს სარატოვში დასახლებისა, ჩერნიშევსკი გარდაიცვალა 1889 წლის 29 ოქტომბერს.

ასეთი არის ამ შესანიშნავი პიროვნების ცხოვრებისა და მოღვაწეობის მოკლე მატრიანე. აბლა საჭირო არის დავახასიათოდ მოკლედ მისი აზროვნება. უყუთ რომ ვსთქვათ მისი სოციალისტური მოძღვრება. ჩერნიშევსკის უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა რუსეთის საზოგადოებრივი აზროვნების და კერძოდ სოციალისტური მოძრაობის განვითარების საქმეში. იგი ყოველმხრივ, ენციკლოპედიურად განვითარებული და ღრმად მოაზროვნე პიროვნება იყო. კ. მარქსმა „კაპიტალის“ პირველ ტომში მას უწოდა „რუსეთის დიდი მეცნიერი და კრიტიკოსი“. ცნობილი რევოლუციონერი—ლოპატინი ჯერ კიდევ 70-იან წლების დასაწყისში გადმოგვცემდა, რომ მარქსის აზრით ჩერნიშევსკი თანამედროვე ეკონომისტთა შორის ერთადერთს, ჭეშმარიტად ორიგინალურ მოაზროვნეს წარმოადგენს, რომ მისი ნაწერები სავედ არის ორიგინალობით, აზრის სიძლიერით და სიღრმით. როგორც მარქსის მიმდევრები რუსეთში, ისე მათი მოწინააღმდეგენი ნაროდნიკების ბანაკიდან სავსებით იზიარებენ მარქსის აღნიშნულ შეხედულებას ჩერნიშევსკის შესახებ. მაგრამ ჩერნიშევსკის მოძღვრებისა და მისი შინაარსის დაფასების საკითხში აქ სრულს წინააღმდეგობას აქვს ადგილი.

ესერ ივანოვ-რაზუმნიკ ჩერნიშევსკი ნაროდნიკული აზროვნების საუკეთესო წარმომადგენელად მიაჩნია რუსეთში: ჩერნიშევსკიმ მისი შეხედულებით მეცნიერულ საფუძველზედ ააგო ნაროდნიკილი მოძღვრება.¹⁾ ამის საწინააღმდეგოდ დებულებან აყენებს მარქსისტი ი. ს ტ ე კ ლ ო ვ ი, რომელიც ჩერნიშევსკის სთელის რუ²⁾ სული მარსიზმის უშუალო წინამორბედად აეტორი, ფიქრობს, რომ მთელი რიგი საკითხებისა ჩერნიშევსკიმ მარქსისტულად გადასწყვიტა და ამით ძლიერ დაუაბლოვდა მეცნიერულ სოციალიზმს.³⁾ პ ლ ე ბ ა ნ ო ვ ი ს აზრით ჩერნიშევსკი იყო უმთავრესად უტპოიური სოციალისტი, მშვიდობიანი, მაგრამ მაინც რადიკალურად მოაზროვნე, რომელიც მხოლოდ რამოდენიმე საკითხში უახლოვდებოდა მარქსიზმს.

¹⁾ Иванов-Разумник: „История русской общественной мысли“

ტ. I. გვ. 8.

²⁾ Ю. Стеглов: „Н. Г. Чернышевский“ ტ. I.

პლებანოვი გადაჭრით უარყოფს ნაროდნიკული აზროვნების ელემენტებსაც კი მის მოძღვრებაში.¹⁾ მეოთხე შეხედულებით—ჩერნიშევსკის მოძღვრებაში თავმოყრილი იყო, როგორც მატერიალისტური ისე რაციონალისტურ-იდეალისტური აზროვნების ელემენტები: მასში იყო ელემენტები ნაროდნიკული და მარქსისტული აზროვნებისა. (ლენინი, როჟვევი პოკროვსკი, გორვევი).

ეს უკანასკნელი მოსაზრება უფრო სწორი არის და საესებით ახასიათებს ჩერნიშევსკის სოციალისტურ მოძღვრებას, რომელმაც გარკვეულ ისტორიულ-ობიექტურ პირობების გამო ვერ შესძლო უტოპიურ აზროვნებისაგან თავის დამწვევა და მოგვეცა ისეთი მოძღვრება, რომლის ერთი შტო ნაროდნიკულ-გლებურ სოციალიზმისკენ მიემართებოდა, ხოლო მეორე კი მეცნიერულ სოციალიზმს ენათესავებოდა ჩერნიშევსკის ფილოსოფიური აზროვნება ფეიერბახის მატერიალისტური პრინციპებიდან მომდინარეობდა, მატერიალისტური ფილოსოფიის აღიარებით ჩერნიშევსკი გახდა მარქსიზმის წინამორბედი რუსეთში. მაგრამ მან ვერ შესძლო მსგავსად მარქს-ენგელსისა, ფეიერბახის მატერიალიზმი დიალექტიურ მატერიალიზმამდე და მატერიალისტურ სოციოლოგიამდე განეფითარებია. ლენინი ჩერნიშევსკის ფილოსოფიურ მსოფლმხედველობის შესახებ სწერდა: „ჩერნიშევსკი—ერთადერთი ნამდვილი დიდი რუსი მწერალი იყო, რომელმაც შესძლო ნაწილებიდან 1888 წლამდე დარჩენილიყო მთლიან ფილოსოფიურ მატერიალიზმის სიმაღლეზე და უარყო დაბნეულთა საცოდავი სისულელები... მაგრამ სამწუხაროდ... ჩერნიშევსკიმ ვერ შესძლო, რუსეთის ცხოვრების ჩამორჩენილობის გამო, ამაღლებულიყო მარქს-ენგელსის დიალექტიურ მატერიალიზმამდე“.²⁾ ჩერნიშევსკის ისტორიულ სოციოლოგიური მსოფლმხედველობა³⁾ რაციონალისტური და იდეალისტური ელემენტებით ხასიათდება. ამით იგი საფუძვლებს უყრიდა რუსეთში ნაროდნიკების სუბიექტიურ სოციოლოგიას და იდეალისტურ აზროვნებას. პროგრესის მთავარი ძალა—მეცნიერებაა, პროგრესის წარმატება და მოკიდებული არის ცოდნის სრულყოფისა და გავრცელებისაგან, პროგრესი—ცოდნის ნაყოფია,—სწერდა ჩერნიშევსკი⁴⁾ და ამით იგი იდგა ისტორიული იდეალიზმის ნიადაგზე. მაგრამ მეორეს მხრივ ჩერნიშევსკიმ მატერიალისტური ელემენტებიც შეიტანა თავის ისტორიულ-სოციოლოგიურ მსოფლმხედველობაში და ამით იგი მიუახლოვდა მარქსისტულ აზროვნებას: აღიარება გეონომიური ფაქტორის უპირატესობისა, კლასთა ბრძოლისა და პროლეტარიატის რევოლუციონური მნიშვნელობისა—ეს ისეთი ელემენტები იყო ჩერნიშევსკის აზროვნებაში, რომელნიც ანათესავებენ მას მეცნიერულ სოციალიზმთან.

ასეთსავე გავრცელებულს მდგომარეობაში იყო ჩერნიშევსკი პროგრამულ-ტაქტიკის საკითხებშიც. დიდი შეცდომა დაუშვა პლებანოვმა, როდესაც ჩერნიშევსკი მშვიდობიან უტოპისტთა ბანაკში მოაქცია; ჩერნიშევსკის ტაქტიკა შეუთანხმებელი და რევოლუციონური იყო. ჩვენ უკვე დავინახეთ, თუ 1848—50 წლებში როგორ შემუშავდა მის აზროვნებაში რევოლუციონური მსოფლმხედველობა. 1860 წ. ჰერცენის „მოლოკოლში“ საიდუმლოდ გაგზავნილ წერილში ჩერნიშევსკი პირდაპირ სწერდა: „ჩვენი მდგომარეობა აუტანელია, პირდაპირ გამოუვალაია, და მხოლოდ ნაჯახს შეუძლია ჩვენი ხსნა და გარდა ნაჯახისა ვერაფერი ვერ გვიშველის..

¹⁾ Г. Плеханов: Соч. т. V—VI.

²⁾ Ленин: т. X гл. 304—6.

³⁾ Н. Чернишевский Соч. соч. т. VIII гл. 158.

ნაჯახისაკენ მოუწოდეთ რუსეთს¹⁾. ეს რევოლიუციონერ რადიკალური ტაქტიკაა, რომელიც საკვებით უახლოვდება ბლანკისტულ მსოფლმხედველობას. ჩერნიშევსკი უტოპისტი იყო, უტოპისტი ბლანკისტული მიმდინარეობისა. მაგრამ აქაც საკიროა ჩერნიშევსკის პროტარმაში ორი მომენტის აღნიშვნა: ევროპის სინამდვილისათვის, სადაც საქმაოდ განვითარებული იყო ეკონომიური ცხოვრება და კლასთა ბრძოლა, მომავალი წყობილებების დამყარებელ ძალას იგი პროლეტარიატში ხედავდა ინტელიგენციის ხელმძღვანელობით. ამ მხრივ სწორ აზრს გამოსთქვამდა ი. სტეკლოვი.²⁾ ერთს თავის შესანიშნავ წერილში ჩერნიშევსკი სწერდა:

„თავისი ჯანმრთელი ბუნების, თავისი მკაცრი საცხოვრებო გამოცდილების წყალობით დასავლეთ ევროპის მდაბიო (პროლეტარიატი) არსებითად გაცილებით უფრო უკეთ, უფრო სწორედ და ღრმად გებულობს ყოველივეს, ვიდრე უფრო ბედნიერი კლასების წარმომადგენელი. მაგრამ ჯერ არ მიუღწევია ამ მდაბიომდე იმ მეცნიერულ ცნებებს, რომლებიც ყველაზე უფრო შესაბამებიან მის მდგომარეობას, მიდრეკილებებს, მოთხოვნილებებს და სხვადასხვაგვარი ცოდნის დღევანდელ მდგომარეობას შეეფერებაინ... უეჭველია, დასავლეთ ევროპის მდაბიონიც გაეცნობიან იმ ფილოსოფიურ შეხედულებებს, რომლებიც შესაბამებიან მათ მდგომარეობას.. როდესაც დადგება ეს დრო, როდესაც იმ ელემენტების წარმომადგენელი, რომელიც მისწრაფიან ახლა დასავლეთ ევროპის ცხოვრების გარდაქმნისაკენ, უკვე ურყევი იქნებიან თავის ფილოსოფიურ შეხედულებებში,—ეს იქნება იმის მაჩვენებელი, რომ დასავლეთ ევროპის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მალე გაიმარჯვებს ახალი დასაბამი“³⁾.

უნდა აღინიშნოს, რომ სასტიკი ცენზურული პირობებში ამაზე უფრო გარკვევით აღნიშვნა პროლეტარიატის რევოლიუციონერი როლისა შეუძლებელი იყო. ჩერნიშევსკი პირდაპირ მიუთითებდა საზოგადოებას, რომ როდესაც ევროპის პროლეტარიატში შეიკრება სოციალისტური იდეები, მაშინ გაზდებოდა შესაძლებელი საზოგადოებრივი ცხოვრების გარდაქმნა ახალს საფუძვლებზე, მაშინ სოციალისტურს ინტელიგენციას ეყოლება დასაყრდენი რევოლიუციონერი ძალა არსებული წყობილების გარდასაქმნელად. ამ საკითხშიაც ჩერნიშევსკი მიუახლოვდა მეცნიერულ სოციალიზმს და აუცილებლად იგი ერთი უდიდესი წინამორბედი არის მეცნიერული სოციალიზმისა რუსეთში.

მაგრამ ჩერნიშევსკის პროგრამულ-ტაქტიკური გეგმები მეორე მიმდინარეობითაც მიემართებოდა, საიდანაც ამოკრიფეს თავიანთი იდეური საზრდო 70-იანი წლების ნაროდნიკებმა. რუსეთის სინამდვილეში ჩერნიშევსკი ვერ ამჩნევდა ევროპისებურ კლასიკურ ბრძოლასა და პროლეტარულ მოძრაობას. მისი დასაყრდენი სოციალური კლასი შეიქნა გლეხობა და გლეხური რევოლიუცია. მისი ცნობილი პროკლამაცია „К барским крестьянам“, უმთავრესად გლეხობას მიმართავს და გლეხურ რევოლიუციას ეყრდნობა. გარდა ამისა, რუსეთის სინამდვილეში, ჩერნი-

¹⁾ М. Лемке: Политические процессы в России 1860 г. гл. 178.

²⁾ სტეკლოვის დასახელებული შრომა, გვ. 400—422. უნდა აღინიშნოს, რომ სტეკლოვი აკარბებს, როდესაც ამბობს, რომ ჩერნიშევსკი პროლეტარიატის დიქტატურას ქადაგებდაო. მართალია ჩერნიშევსკიმ შეიგნო ევროპის პირობებში პროლეტარიატის რევოლიუციონერი ძალის მნიშვნელობა, მაგრამ მისთვის პროლეტარიატის ჰეგემონია რევოლიუციაში ან დიქტატურა გაუგებარი იყო: მას პროლეტარიატის ხელმძღვანელად მიაჩნდა სოციალისტური ინტელიგენცია.

³⁾ Чернышевский, т. VI, гл. 192; 205—6.

შევსკის შესაძლებლად მიიჩნდა გლეხური მიწის თემური წყობილების საშუალებით გვერდი აუვრიათ კაპიტალიზმისათვის და პირდაპირ გადასულიყვენ სოციალიზმში. ეს დებულება ნაროდნიკული სოციალიზმის ძირითად მეცნიერულ საფუძველს წარმოადგენდა. ამ მხრივ ჩერნიშევსკის აზროვნება ნაროდნიკული მსოფლმხედველობის გამომნატველი იყო.

ამ რიგად 60-იან წლების ამ უშესანიშნავეს მოღვაწის აზროვნებაში ჩვენ ვხედავთ მთელ რიგ საწინააღმდეგო დებულებებს. ერთის მხრივ იგი დამოუკიდებელის გზით მივიდა მეცნიერული სოციალიზმის რამოდენიმე დებულების აღიარებამდე და ამით მარქსისტული აზროვნების წინამორბედად გადაიქცა რუსეთში, ხოლო მეორეს მხრივ მეცნიერულად დაასაბუთა ნაროდნიზმი და მისი იდეური ხელმძღვანელი გახდა. იგი იყო 60-იან წლების რევოლუციონერი, გამოსული დემოკრატიულ წრეებიდან იდეური ხელმძღვანელი და სულის ჩამდგმელი ახალი თაობისა და ახალი მოძრაობისა¹⁾.

მაგრამ ჩერნიშევსკის პროგრამა და ტაქტიკა მაინც რადიკალურად განსხვავდებოდა. რუსეთის ნაროდნიკული სოციალიზმის—ა. ი. გერცენის აზროვნებისაგან. გერცენი 1848 წლის რევოლუციის დამარცხების შემდეგ მოსცილდა რევოლუციონურ მოძრაობას და მშვიდობიან განვითარების თეორია შეთვისა. იგი ფიქრობდა, რომ ვერაპა თავისი კაპიტალისტური წყობილებით და კლასთა ბრძოლით ვერასოდეს ვერ მიღწევს ბუნდოვარ ცხოვრებას, თუ მას რომელიმე გარეშე ძალა არ დაეხმარა. ასეთ ძალად მას მიიჩნდა რუსეთი, რომელიც თვისი საკუთარი გზით მოდიოდა მომავლისაკენ: რუსეთის თემი და არტელები არის, გერცენის განმარტებით, ის საზოგადოებრივი წყობილების ფორმა, რომელსაც შეუძლია რუსეთი აა-ცდინოს კაპიტალიზმსა და ინდივიდუალობის გაზას და პირდაპირ გადაიყვანოს სოციალისტურს წყობილებაში; უფრო მეტი, სლავური თემური წყობილება გავლენას მოახდენს, დაეხმარება ვერაპასაც იქ გამეფებულ ანარქიის დასაძლევად და სოციალისტური ურთიერთობის გასამტკიცებლათ გერცენის განმარტებით რუსული სოციალიზმის, მეთაური და თემური წყობილების გადამყვანი ახალს ნიადაგზე შეიძლება გახდეს მხოლოდ მემარცხენე ლიბერალური თავადაზნაურობა და ინტელიგენცია: რევოლუციონური ტაქტიკა და გლეხთა აჯანყება მისთვის მიუღებელი იყო პრინციპალურად. ზემოდ დასახელებულ ჩერნიშევსკის არალეგალურ წერილებზე რომელიც 1860 წელში იყო მოთავსებული „ცოცხალში“, გერცენმა სარედაქციო წერილში უპასუხა. ჩერნიშევსკის რევოლუციისა და აჯანყებისადმი ზიზლის მე უკვე ვერძნობ 1848 წლის შემდეგ, და ამიტომ არა „ნაჯახისაკენ“ არის ს ა კ ი რ რუსეთის ზალხის მოწოდება, არამედ „ცოცხისაკენ“²⁾ გერცენი სწერდა „ნაჯახისაკენ, შევიწროვებულთა ამ უკიდურეს საშვალბისაკენ ჩვენ არ მოგაწოდებთ მანამდე, სანამ დაგვრჩენია თუ მან ერთი გონიერული იმედი უნაჯახოდ საკითხის გადაჭრისა... „ცოცხისაკენ“ არის საჭირო ძახილი და არა „ნაჯახისაკენ.“

1) 60-იანი წლების ჩვენი ახალი თაობის ინტელიგენციაზე ჩერნიშევსკა და მის „სოვრემენის“ უდიდესი გავლენა ჰქონდა. ჩერნიშევსკის იდეური ზეგავლენით ჩამოყალიბდა ახალი მიმდინარეობა ქართულს ინტელიგენციაში: პირველად ქართულს ლიტერატურაში და ქართულ საზოგადოებრივ აზროვნების ისტორიაში რადიკალურ-დემოკრატიული და სოციალისტური იდეები ჩერნიშევსკის გავლენით იქნა შემოღებული. ამ საკითხს ჩვენ სხვა ნარკვევში ვებებით უფრო ვრცლად.

2) А. герцен: собр. соч. т. X гл. 219—21

6. ჩერნიშევსკისა და გერცენის ამ შეტაკებით პირველად 60-ან წლებში მოხდა შესანიშნავი დაპირისპირება რუსეთის სოციალისტური აზროვნების ორი მოწინააღმდეგე მიმდინარეობის, რომელიც შემდეგ პერიოდებში დანახასიათებელ მოვლენას წარმოადგენდა რუსეთის სოციალიზმისათვის: ჩ ე რ ნ ი შ ე ვ ს კ ი: გამოხატავდა უკიდურეს მემარცხენე ფრთას, რომელიც „ნაჯახის“ და გლეხური რევოლუციისაკენ მოუწოდებდა ინტელიგენციას, ხოლო გ ე რ ც ე ნ ი — მემარჯვენე მიმდინარეობას, რომელსაც სწამდა „ცოცხისა“ და მშვიდობიანი მეთოდების სიძლიერე.

მაგრამ არა ისეთ ტაქტიკის საკითხში, არამედ პროგრამულ მუხლებშიაც ჩერნიშევსკი და გერცენი გასცილდნენ ერთი მეორეს. ჩერნიშევსკი ღრმით იყო დარწმუნებული, რომ მხოლოდ ევროპის კულტურით, ძალებითა და ტენიციის საშუალებით შესძლებდა რუსეთი სოციალისტურ წყობილებაში გადასვლას. იგი სწერდა, რომ რუსეთის თემიდან მხოლოდ მაშინ შეძლება განვითარდეს სოციალისტური — წყობილება, თუ წინასწარ ევროპის სოციალისტური პარტიები ჩაიგდებენ ხელში ძალა-უფლებას და დაამყარებენ სოციალიზმს: ევროპის სოციალისტური წყობილება გამოიწვევს რუსეთის თემის განვითარებას სოციალისტური მიმართულებით, აქედან გამომდინარეობდა ჩერნიშევსკის ტაქტიკურ-პოლიტიკური ხაზიც: იგი ამტკიცებდა, რომ თუ ევროპის მუშათა კლასის რევოლუციის, ინტელიგენციის ხელმძღვანელობის და თვისი შინაარსით სოციალისტური, შეგდება რუსეთის გლეხურ ინტელიგენტურ რევოლუციას, თავისი შინაარსით რადიკალურ-დემოკრატიულს, მაშინ გამარჯვების შანსები უზრუნველყოფილი იქნება; ევროპის პ რ ო ლ ე ტ ა რ ო ლ ი ინ ტ ე ლ ი გ ე ნ ტ უ რ ი რ ე ვ ო ლ ი უ ც ი ა ს ს ო ც ი ა ლ ი ს ტ უ რ ლ ი ა ნ დ ა გ ზ ე გადაყვანის საქმეში და მაშინ თემურ წყობილებიდან ადვილად განვითარდება, კაპიტალიზმის გვერდის ავლით, სოციალისტური ურთიერთობა. ჩერნიშევსკი გულწრფელად მოელოდა იმ ხანებში ახალი რევოლუციონური მოძრაობის დაწყებას ევროპაში, რომლისთვისაც უკვე მომზადებული იყო მისი აზრით ნიადაგი. იგი ფიქრობდა, რომ ევროპის ეს რევოლუცია ჩაითრედა რუსეთსაც მოძრაობაში და ხელს შეუწყობდა რუსეთის რევოლუციონური ძალების გაზარჯვებას.

ასეთი იყო ნ. გ. ჩერნიშევსკის პროგრამა და რევოლუციონური ტაქტიკა 60-ან წლებში. ამ ეპოქაზე წერა მისი შემცდარი მხარეების შესახებ ზედმეტია: იგი ყველასთვის ნათელი არის. ვისაც ესმის მარქსიზმისა და ლენინიზმის მოძღვრების შინაარსი, ნ. ჩერნიშევსკი, მიუხედავად თვისი შემცდარი მხარეებისა, მაინც დიდი მოაზროვნე და დიდა რევოლუციონერი იყო.

ნ. ლენინი შემდეგ სწერდა ჩერნიშევსკის აზროვნებისა და რევოლუციონური მოღვაწეობის შესახებ:

„ბატონ-ყმური წყობილების დამხობამ გამოიწვია „რაზნიჩინელის“ გამოსვლა, როგორც მთავარი მასიური მოღვაწის საერთოდ განმათავისუფლებელ მოძრაობისა და კერძოდ დემოკრატიული, ცენზურით შებოროტებული მწერლობის. გაბატონებული მიმდინარეობა, რომელიც ეგუებოდა „რაზნიჩინელის“ თვალსაზრის, გადაიქცა ნაროდნიკობა. მას არასოდეს არ შეეძლო, როგორც საზოგადოებრივ მიმდინარეობას, გამოეყენოდა მარჯვნივ ლიბერალიზმს, ხოლო მარცხნივ ანარქიზმს. მაგრამ ჩერნიშევსკიმ, რომელმაც გერცენის შემდეგ განავითარა ნაროდნიკული აზრები, გადასდგა დიდი ნაბიჯი წინ გერცენის საწინააღმდეგოდ. ჩერნიშევსკი იყო ბევრად უფრო თანმიმდევნო და მეტრძოლი დემოკრატი. მისი ნაწერებიდან კლასიური ბრძოლის სუნი მოჭრის. მან მკაცრად გამოააშკარავა ლიბერალიზმის ღალატია... ის იყო ღრმა კრიტიკოსი კაპიტალიზმის, მიუხედავად თავის უტოპიური სოციალიზმისა“.

ჩერნიშევსკის რევოლუციონური ღვაწლი და მნიშვნელობი დიდი იყო, მისი მემკვიდრეობა უაღრესად საგულისხმეოა და ამიტომ პროლეტარიატი ამ უდიდესი მოაზროვნისა და რევოლუციონერის ასი წლის დაბადების თავეს აღფრთოვანებით ვეგებება.

3. ლუარსაშიძე

სალიტერატურო კრიტიკის ფრონტზე

რა გამოაკვია დისკუსიამ

გაზეთ «Взря Востока»-ს მიერ სალიტერატურო პოლიტიკის შესახებ ჩატარებული დისკუსია კარგი გაკვეთილი იყო დარაზმული პროლეტარული მწერლობისათვის, რამაც გამოარკვია, რომ მემარჯვენე დენა ქართულ მხატვრულ და კრიტიკულ ლიტერატურაში არც ისე სუსტია, როგორც ზოგიერთები ფიქრობდნენ, არამედ ნელის ტემპით სულ უფრო და უფრო ძლიერდება. მოცემული პროცესი მოულოდნელი არაა, ვინაიდან ქალაქის ინტელიგენციაში და სოფლის კულაკობაში შოვინიზმის ერთგვარი ზრდა სწარმოებს, რაც მხატვრულ, კრიტიკულ და ეკონომიური რიგის ლიტერატურაში სათანადო რეზონანსს პოულობს.

დისკუსიამ თვალსაჩინოდ დაგვანახა, რომ ქართული მწერლობის მემარჯვენე ფრთის აქტივიზაცია კომუნიზმის საწინააღმდეგო მიმართებით სწარმოებს. «ცისფერი ყანწების» არამკითხვე წარმომადგენელი ალი არსენიშვილი ჩვენი პარტიის ც. ო-ს ფურცლებზე ყოვლად ნაციონალისტურ და მემარჯვენე მოსაზრებებს შლიდა, როგორცაა: «ცისფერყანწელები» ინტელიგენტური პროლეტარები (!) არიან, ჟირონდის ეპოქაში «ცისფერმა ყანწებმა» პირველად იგრძნო ოქტომბრის სტიქია, «ცისფერმა ყანწებმა» ინდუსტრიალური და საბჭოთა თემები აღმოაჩინეს და სხ. მსგავსი შემოპარული მოსაზრებანი ობიექტურად იდეოლოგიურ ფრონტზე კლასიური ხაზღვრების ჩაშლისაკენ მიმართული. დისკუსიის მსვლელობის დროს სწორი ხაზი ვერ აიღეს ე. წ. «მემარცხენეებმაც» და მემარჯვენეების წისქვილს წყალს აწვდიდნენ.

რა მდგომარეობაა ჩვენს სალიტერატურო კრიტიკაში? აქტიობა მემარჯვენე ხაზით, ან შემპარავი მემარჯვენეობა, უკეთეს შემთხვევაში — მნიშვნელოვანი დუმილი. ერთის მხრივ — მხატვრულ მწერლობაშიც მემარჯვენე ფრთის გაძლიერება, მიტმასნების ტენდენციების თვალ-

საჩინო გაფართოება, რითაც მხატვრულ ლიტერატურაში ანტი-საბჭოთა იდეების გამოტანას ცდილობენ. მეორეს მხრივ კი თანამგზავრობის კრიზისი, „ქართული მწერლობა“ მოწყვეტილია აქტუალურ თანადროულობას და მოკლებულია თემატიურ სიხალეს. (ზოგიერთების გამოკლებით).

მოცემულ კრიტიკულ შენიშვნებში გაკვირვებით შეგჩერდებით მემარჯვენეობის მხოლოდ კონკრეტულ მაგალითებზე. ქართული მემარჯვენე კრიტიკული ლიტერატურა ჯერ პარტიზანულ, კონტრ შეტევებზე გადმოდის და ცდილობს ჩვენი ლიტერატურული კრიტიკის სიმაღლეების დაქერას.

ამიტომ აუცილებელია ჩვენს კრიტიკულ შესაძლებლობათა მეტი დარაზმვა და მოცემულ ფრონტზე აზროვნების ბოლშევიკური იარაღის სათანადოდ ამუშავება.

კლასიური მტრის სახე

აღსანიშნავია რეაქციონერი აკადემიკოსის ეფრემოვის წერილი, რომელიც ლვოვის გაზეთში დაიბეჭდა და რითაც ცდილობს ისეთი იდეური ატმოსფეროს შექმნას პლუტოკრატიულ დასავლეთში, თითქოს უკრაინის „ხალხი“ მმართველობის საბჭოთა სისტემით „უკმაყოფილოა“. იმ კრიტიკულ მომენტში კი, როდესაც ახალი იმპერიალისტური ომის საფრთხე კონკრეტულად წამოიჭრა, შავრაზმელი ეყრემოვი ავზავნის გერმანიაში დასაბეჭდად სტატიას: „უკრაინის ლიტერატურის ისტორია“, სადაც ხვდეთა შორის შემდეგი პროვოკაციული ადგილია: — „საბედნიეროდ, იმათ გარდა (ე. ი. პროლეტ-მწერლების) მრავალი ნამდვილი უკრაინელი მწერალია. ისინი უფლებობისა და თვითნებობის საშინელ პირობებში მუშაობენ, რაც ნიჭს ამახინჯებს“¹⁾ და სხ.

განა ანალოგიურ განწყობილებებს არა აქვს ადგილი საბჭოთა საქართველოში? განა ქართველი მრავალრიცხოვანი ინტელიგენციის განსაზღვრული ფენები ასევე არ აზროვნებენ? — რასაკვირველია. საქ. კ. პ(ბ) მე-V მოწვევის ცეკას IV პლენუმზე თავის სიტყვაში ამხ. მხ. ძახიანმა შემდეგი განაცხადა:

...„ვერ ვიტყვი, რომ ჩვენ არ გყავდეს მტრულად და ნაციონალისტურად განწყობილი ინტელიგენციის დიდი რიცხვი, რომელიც ხისინებს და ხურს საბჭოთა საქმის წახდენა“. საილუსტრა-

¹⁾ კიევის ოლქის პროფკავშირთა ყრილობაზე საოლქო პარტიკომის მდივნის ამხ. დემჩენკოს მოხსენებიდან რუსი და უკრაინელი შავრაზმელი აკადემიკოსების ბლოკის ანტისაბჭოთა გამოსვლების შესახებ.

ციოდ მას სხვათაშორის შინა ემიგრანტის გრიგოლ ლორთქიფანიძის „საპროგრამო“ მოსაზრებანი მოჰყავს:

„საბჭოთა საქართველოს სახელმწიფოებრივი კონსოლიდაციის პროცესი მოგვაგონებს იმ სანთელს, რომელსაც თავსა და ბოლოში ყალბად გაგებული ინტერნაციონალიზმის ცეცხლი უკიდია და სწევას მას. ზვიდან მას უკიდია რუსული „ზაკფედერაციის“ აღი, ბოლო ჭვევიდან რუსულად და თურქულად სწევას და ადნობს მას ეროვნულ უმცირესობათა საკითხების არა ინტერნაციონალისტური, არამედ ობექტურად ანტიქართული გადაჭრა. საჭიროა ამიერ კავკასიის ფედერაციის გაუქმება და საბჭოთა კავშირში საქართველოს უშუალოდ შესვლა, აქედან გამომდინარე შედეგებით“ და სხ.

ფერემოვის და ლორთქიფანიძის „ნათესაური“ მოსაზრებანი ამავე დროს ჩვენი ინტელიგენციის გარკვეულ ანტისაბჭოთა და „ნეიტრალური“ ფენების განწყობილებებია, რასაც, ერთი მხრით, უნდა ვუბასუხოთ ჯერ არნახული ეკონომიურ კულტურული მშენებლობით, რომელიც ყოფილ რუსეთის იმპერიის შემავალ ერებს შორის სათანადო ტემპით სწარმოებს და, მეორეს მხრივ, აქტიური იდეური ბრძოლით შოვინისტურ და ყალბ დემოკრატიულ განწყობილებათა წინააღმდეგ.

ე. წ. „არიფიონზე“ არას ვიტყვი, ვინაიდან ეს მემარჯვენე რეაქციონური „ლიტერატურული“ დენა სათანადოდ იქნა შეფასებული ჩვენი პრესის მიერ და უკვე „წარსულს“ წარმოადგენს, თუმცა ნიშანდობლივია, რომ ქართველი ინტელიგენციის მემარჯვენე ნაწილის იდეური ორიენტაცია კვლავ „არიფიონის“ განწყობილებებისაკენაა. გერონტი ქიქოძის ნაციონალისტური და რეგრესიული მოსაზრებანი, როგორცაა:

„ძველი ღმერთები მოკვდნენ, კრიტიკულმა აზროვნებამ ამოწოვა ძველი იდეოლოგიები, შეუძლებელია უკან დაბრუნება გულუბრყვილო ცრუმორწმუნოებისაკენ; მაგრამ სული და ცალი იერდა და ვლექტრონის ნაკადით არ შეიძლება მისი ამოვსება“...

ან ჯვარის მონასტერი:

„მბატრული თვალსაზრისით უფრო მონუმენტალურ შთაბეჭდილებას ახდენს ვიდრე იქვე მტკვრის პირას აგებული ელექტრონის სადგური“ და სხვა, ფეოდალური წარსულის, ყოფითი ჩაძორჩენილობის იდეალიზაცია და რომანტიზაციაა, — ანტისაბჭოთა ელემენტების იდეური შთავგონების წყაროა და დროშა.

მიხეილ ჯავახიშვილი ჯერ კიდევ არ ჩამოშორებია „დამპატივეს“ ხაზს და ჩვენი სინამდვილის განგებ აღებული ყალბი კუთხიდან მოცემას და, როდესაც აღნიშნულზე მივუთითებთ სახელგამის კლასიკოსს, მაშინვე ეუბნება: „ქართული მწერლობიდან“ რომელიმე

მოოზივატელო კალმოსანი გვისაყვედურებს, რომ ჯავახიშვილის პროდუქციას „ცივად და უსამართლოდ“ ეპყრობიან, მაშინ როდესაც პარტიკულური ბელეტრისტი ჩვენს ცხოვრებას გულწრფელად გვიშუქებს“. მართალია, იმ ვართაგაგაც ცდილობს თავის ბროშურაში: „მ. ჯავახიშვილის შემოქმედება“ დაგვიმტკიცოს, რომ პატ. პროზაიკი საბჭოთა სინამდვილეს გულწრფელად იძლევა, რომ ის პორნოგრაფიული მწერალი არაა და სხ., თუმცა ფაქტები საწინააღმდეგოს ლაპარაკობენ. ჯავახიშვილის პროდუქციის მნიშვნელოვანი ნაწილი ანტისაზოგადოებრივი და მემარჯვენე ხასიათის ფაქტებია; ან მწერალი მნიშვნელოვნად დუმს, ვინაიდან „სული დაცალიერდა და ელექტრონით არ შეიძლება მისი ამოვსება“.

თუ რამდენად ნიშნულია თანამგზავრობის (რაც, რასაკვირველია, მწერლების თანამგზავრული კადრის ყალიბობას არ რიცხავს.) გამემარჯვენების რთული პროცესი ეს, სხვათა შორის, მის. ჯავახიშვილის შემოქმედების კონკრეტული მაგალითებითაც მტკიცდება (იხ. კულაკური იდეოლოგიის მატარებელი ცნობილი: „დამპატიყე“ და ობიექტურად პროლეტარული საზოგადოებრიობის წინააღმდეგ მიმართული „შავი კლდე“).

ეურ. „ქართულ მწერლობაში“ № 10—11 მოთავსებულია ჯავახიშვილის მთლიანად ანტისაბჭოთა და მეზიანური მოთხრობა „შავი კლდე“ არსებითად პროლეტარული საზოგადოებრიობის, ახალი ყოფის და ფორმაციაში მყოფი ახალი ეთიური ნორმების წინააღმდეგ მიმართული. ამ მოსაზრების გასამაგრებლად მოგვყავს ვრცელი ამონაწერი აღნიშნული მოთხრობიდან, რასაკვირველია, უკომენტარიოდ, ვინაიდან ამონაწერი თავისთავად კომენტარიებია მემარჯვენე მწერლის იდეურ განწყობილებათა დასაქერად. გიგი შადური, რომელიც ჩვენის აზრით, ობიექტურად თვით ავტორია, ქეიფის დროს შეკიკიკებულნი (ესეც ერთგვარი ხერხია!) „ტრადიციული“ სუფრის გარშემო შემომსხდარ „ქართველ მწერლებს“ შემდეგს მიმართავს:

„თქვენი კალამო... მაგრამ უკანასკნელ დროს თქვენს კალამსაც და ჯიბესაც რაღაც სენი შეეპარა, თითქოს ორივენი დაჩლუნგდენ, დაილივენ. ამის გამო მეც დავლონდი და ჩვენი მედუქნეც დაობლდა. დავლონდი, რადგან ნასუფრალი დაშაკლდა აღარც თქვენი ყივილი მესმის, მაგრამ მე ათასი რამ არ მესმის და ბევრი რამ არის ამ ქვეყნად გაუგებარი!..“

ხშირად ვხმარობ ქველ სიტყვებს, მგვობრებო, მაგრამ შეიძლება ადამიანს დილით დილამდე ქველი სიტყვები

ეკეროს პირზე და ამავე ეპოქის ერთგულიც იყოს. ამ მხრივ ეპოქის მოხარვე ვარ. უკეთეს სურვილსა და ერთგულებას ვაძლევ ხარკად. ამაზე მეტი არა მაქვს რა და მეტს ნურც მომთხოვთ, რამეთუ, ფრანგებისა არ იყოს, ულამაზეს ქალსაც კი იმაზე მეტის მოცემა არ შეუძლია, რაც მოგაპოვებო. მეც უკლებლივ ვიდრევე ყველაფერს რაც კი მომეპოვება, მორჩა და გათავდა! ეზე—ზე!

რა მიბრძანეთ? რას იძლევიო? ყველაფერს, ესეიგი არაფრისგან არაფერს, რადგანაც არც არაფერი გამაჩნია, გარდა ლეონის წყურვილისა, თქვენი მადლის რწმენისა და უკეთესის იმედისა.

აი ზედმეტი აღამიანის „ფილოსოფია“, რომელსაც „ძველი გული“ აქვს და ამავე დროს „ეპოქის ერთგულიცაა“ და „უკეთესის იმედით“ აღკურვილი, წმინდა ცხოველური ინსტინქტით შეირაღებული, რომ ცხოვრებამ მთლიანად არ გაანაპიროს ის:

„ქვიფზე როგორ არის გივი შადური? გუშინ დედელზე უარესად და ხვალინდელზე უკეთესად. ერთ დროს აღმა ავდიოდდი, მერე კი თავქვე დავეშვი და ჩემი თავი ველარსად შევაყენე“.

რამ აგაშფოთათ, დევებო? დღევანდელმა კრიტიკამ? თავი დაანებეთ, ისევ დუმილი სჯობია, რადგან დუმილი, დამიჯერეთ, უდიდესი სიბრძნეა და ნამდვილი ხელოვნება. თქვენც კვუა მოიკრიფეთ, იყურეთ და შემოაქმედების გზით იარეთ. მოგესხენებათ, ზოგჯერ თქმა სჯობს არა თქმას, ზოგჯერ თქმითაც დაშვდებითო.

ერთსაც გეტყვით, კაბუკებო: ამ ქვეყნად მხოლოდ ის ცხოვრობს, ვისაც მაღა და გემოვნება აქვს. დანარჩენები კი მეშჩანები არიან. თქვენ კი...

მართო თქვენთვის მოუცია ბუნებას მადაც, გემოვნებაც და სიმართლის გრძობაც. კალიას ყური ფეხზე აქვს, პოეტს კი გულში. სრული სიმართლე გიჟის ნაბოღვარია. არ ყოფილა, არ არის, არც იქნება. მაინც, ვისაც სიმართლის ყური დაეხშო, კალამი უნდა გადასტეხოს და სტატისტიკას უნდა მიუჯდეს (sic!—გ.ლ.) რადგან სიმართლე... (ბრძანეთ, ბრძანეთ, პატ. ჯავახიშვილი!—გ.ლ.).

სიმართლის სამსახური დონკიხოტის საქმეა რა იცოდა უბედურმა, რომ სიყალბეც და სიმართლაც თანაბრად საჭირო ყოფილა ხალხისათვის. თქვენ, პოეტებო, ცხოვრებაში თქვენც დონკიხოტები ხართ, სხვები კი სანჩო-პანჩოები არიან. ამიტომ მარცხდებით მუდამ, ამიტომ იმარჯვებენ მეშჩანები. საწყალი სანჩო-პანჩო ურიგოდ მოვიხსენე. მწერლობაში მაზე უარესებიც არიან. ერთ ბერს ვიცნობდი. მთვარიან ღამეში კეტს აიღებდა, მდელოზე გავიდოდა და საარშიყოდ გამოსულ ქალ-ვაჟებს ღრიალ-მუქარით გრეკებოდა.

ასეთი ბერები მწერლობაშიც გამრავლდნენ. კეტებით დასდევნენ მთვარეს, ლამაზ ქალებს და მომხიბლავ სიტყვებს. არ გაექცეთ, პოეტებო! თქვენც აიღეთ მარგილები და ურტყით მათ, გარეკეთ, გააჩუმეთ, თავიანთ საქმეს დაუბრუნეთ ვინაიდან „მთვარიან ღამეში კამეჩიც კი აბღვლდება, თორემ ადამიანი როგორ არ ამღერდს! ვირი ზევით ვერ აიხედავს, ვარსკვლავების კამკამს ვერ დაინახავს, მათ იდუმალებას ვერ მისწვდება, მაგრამ როცა დრო მოუვა, ისიც კი გაიფიქრებდა ხოლმე მშვენიერების გრძნობით“ და სხვ.

როგორც აღენიშნეთ, კომენტარიები ზედმეტია, ვინაიდან ეს „დიპლომატიური“ პასუხია ყველა იმ კომუნისტურ გამოსვლაზე, რომელიც აღმანახ „არიფიონის“ გამოსვლამ გამოიწვია.

მომ. დანელია და „ქართვლების ტრალედია“

„ტრადიციული“ ქართველი ჯერ კიდევ „არქეოლოგის“ არ წარმოადგენს. ქართული მწერლობის მემარჯვენე ელემენტები ენერგიულად ცდილობენ ჩვენი პერიოდული და არაპერიოდული ორგანების ლიტერატურული კრიტიკის და ლიტერატურული მემკვიდრეობის კრიტიკული შეფასების ხელში ჩაგდებას და საბჭოთა ლიტერატურული აზრის მარჯვნივ წარმართვას.

სახელგამი სცემს სერიას: „სასკოლო ბიბლიოთეკა“ (მთლიანი შრომის სკოლებისათვის ქართული ლიტერატურის პროგრამის მიხედვით) და უნდა აღინიშნოს, რომ მოცემულ „სისტემაზე“ გადასვლა მეთოდურად და მკითხველის დაპყრობის თვალსაზრისით გაძართლებულია; საბჭოთა სკოლას კლასიკოსები და თანამედროვე მხატვრული ლიტერატურა ცალკე წიგნაკების სახით ეძლევა. ჩვენ ამას ვეგებებით, მაგრამ რა შეაშია აქ კ. კიჭინაძე და გრიშაშვილი, რომელნიც საბჭოთა სკოლას ზიანის მეტს არას მოუტანენ.

მართალია, სახელგამის მიერ გამოცემული „ბიბლიოთეკა“ განსახკომის მიერ პროგრამებშია შეტანილი, როგორც სასკოლო მასალა, მაგრამ ეს ცოტას ნიშნავს, ვინაიდან ბიბლიოთეკის გავრცელების შესაძლებლობა სკოლის ფარგალს სცილდება. რადგან მოცემული სასკოლო ბიბლიოთეკა სკოლის გარეთაც მასიურ ხმარებაში იქნება, ამიტომ აუცილებელი იყო ყოველ წიგნაკს პატარა წინასიტყვაობა და კომენტარიები დართოდა და რედაქციულად უფრო დაბუშაგებულყო. როდესაც ვიბრძვით ნაციონალიზმის, კონსერვატიზმის, რელიგიური ბურჟუასის და ყალბი დემოკრატიზმის წინააღმდეგ და ამავე დროს წიგნის ბაზარი „იანიჩარებით“ და „მგზავრის წერილებით“ ივსება, ამას შეუძლია ხელი შეუწყოს არა საბჭოთა საქმეს.

ჩვენ კლასიკების წინააღმდეგი არა ვართ, ისიც მოგვეხსენება, რომ კლასიკური მწერლობა არქეოლოგია, ან წინაისტორიული მაზონტის ეშვი არაა, მაგრამ საჭიროა მათდამი ჩვენი კლასიკური დამოკიდებულების გათვალისწინება. ზოგიერთების მოთხოვნა კი კლასიკოსების "გრიმის" გარეშე გამოცემა, ე. ი. წინასიტყვაობათა და კომენტარიების გარეშე, ყოვლად დაუშვებელია მიმდინარე პერიოდში, წარსული კულტურის კლასიკურ გამოყენების წლებში; მაგ. ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებაში პირველ პლანზე მსხვილი მემამულის კლასიკური განწყობილებებია წამოწეული, რაზედაც მარქსისტულმა კრიტიკამ იმთავითვე სათანადოდ მიუთითა და ილიას და სხვათა კომენტარიების გარეშე მასიურ მკითხველისათვის მიწოდება იდეოლოგიურ-ლიტერატურული რიგის დანაშაული იქნება.

ან და ავიღოთ საერთოდ ჩვენი კლასიკოსების დამუშავების და გამოცემის საკითხი? ვინ ბებიობს მათ? ჩვენდა სამწუხაროდ, იდეოლოგიურ—ლიტერატურულად არასაიმედო ხალხი ან ისეთი ელემენტი, რომელიც „გრიმის“ წინააღმდეგია საერთოდ.

ვის ხელშია ქართველი კლასიკოსი? სახელგამი სცემს ვაჟას, აკაკის და სხვ. რედაქცია, კრიტიკული შეფასება და, საერთოდ, მთლიანი დამუშავება კი იმ ელემენტის ხელშია, რომელიც პირით წარსულისაკენაა და არავითარი „გაგება“ არ აქვს ჩვენი ეპოქის იდეოლოგიურ-მხატვრული ბუნების.

დღე, ამ საკითხს სერიოზულად ჩაუფიქრდენ დაინტერესებული ორგანიზაციები: ჩვენი კლასიკოსი სხვის ხელშია!

მოქ. ხ. დანელია თავის „ფილოსოფიურ“ ლიტერატურულ ეტიუდში, ყოვლად სუბიექტურ და ნაციონალისტურ ბროშურაში: „ვაჟა-ფშაველა და ქართველი ერი“, ნაციონალისტური აზროვნების ვიწრო ინტერესებით ამოძრავებული, შემდეგსა სწერს: თურმე: 1. ვაჟაში მოცემული ყოფილა „ქართველური განცდა“. 2. კაცობრიობის შინაარსს ინდივიდუალიზმის განვითარება შეადგენს. 3. აღმოსავლეთის ხალხი უისტორიოა, ქართველი—ინდივიდუალისტი და სხ. 4. გეოგრაფიული მდებარეობა ქართველთა წერა ყოფილა, რომელთან ბრძოლა ქართველთა ტრაგედიას შეადგენს (sic!) და სხ. არანაკლები „აკადემიური“ მოსაზრებანი. ჩაუკვირდით საქმიანად ყოველივე ამას და ადვილად მიხვდებით, თუ კონტრ-რევოლუციონური იდეები და განწყობილებები როგორი მოხერხებით პოულობენ თავსეაფარს პატარატანიან ¹⁾ კრიტიკულ ბროშურებში და საუწყებო

¹⁾ იხ. ჩვენი წერილები: „ქართული მწერლობა“ და „ტოლსტოის იუბილე“ და ჯამსახურდიას „ახალი ევროპაზე“ მოთავსებული გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“.

ეურნალებში. დააკვირდით მოკ. დანელიას მოსაზრებათა რგოლს და შეამჩნევთ, თუ როგორის მოვლით გადმოდინა ჩვენი იდეური მო-
პირდაპირენი კონტრ-შეტევებზე. ქვეყანა ჩალით როდია დაფარული...
და როდესაც ასეთ შემოტოპვას სათანადოდ შევაფასებთ, მაშინვე
ისტერიკას მოაწყობენ და პროვოკაციულად აყბედდებიან:

„იქ, სადაც მოწინააღმდეგეთა თავისუფალი ბრძოლა იდეოლოგიურ
სფეროში არ არის უზრუნველყოფილი (თუ გნებავთ სახელმწიფოს კონსტი-
ტუციით), იქ იდეოლოგიაც არ არსებობს და მისი ადგილი იდეოლოგიის
სუროგატს აქვს დაჭერილი“ (დ ა ნ ე ლ ი ა).

„Гамбургский счет“ და ე. წ. „მემარცხენეები“

შკლოვსკის თვალსაზრისით, Гамбургский счет“ სავალდებულოა
მხატვრულ ლიტერატურაშიც. ამ „счет“-ით სერაფიმოვიჩი და ვერე-
საევი არ არსებობენ, ისინი ქალაქს ვერ აღწევენ. ჰამბურგში ბულ-
გაკოვი ნოხთანაა. ბაბელი მსუბუქი წონისაა. გორკი საექვოა; ხლებ-
ნიკოვი—ჩემპიონია ¹⁾.

გასაგებია: ლიტერატურული მოვლენა საზოგადოებრივი, კლასი-
სიური მნიშვნელობით კი არ ისაზღვრება, არამედ მხოლოდ ფორ-
მალური ნოვატორობით. შკლოვსკისათვის სრულებით არაფერს არ
ნიშნავს, რომ რეალური მკითხველი გორკის და სერაფიმოვიჩის
მხარეზეა; მისთვის ანგარიშში მისაღებია მხოლოდ ფორმალური
კვალიფიკაცია. ასევე ფიქრობენ ტფილისელი „მემარცხენეებიც“ და
ამიტომ, რომ მათი მხატვრული პროდუქცია თანამედროვე არაა
თემატიურად და განწყობილებებით და კუსტარულია ფორმალური
კვალიფიკაციის თვალსაზრისით. ²⁾ ასე რომ შკლოვსკის სადირიქტორო
ჯოხის ქვეშ თამაში ბევრს არას მისცემს მათ! მაიაკოვსკის მიერ
„ლეფ“-ის დატოვება და „ახალი“ ლოზუნგები—გაუმარჯოს პოემას
და ლექსს; რეპრანდტის რეაბილიტაცია და სხვა—ორგანიულად
უახლოვებს მაიაკოვსკის აქტუალურ თანადროულობას, თუმცა ლეფიც
და მაიაკოვსკიც ჯერ კიდევ გზაჯვარედინზეა.

სასურველია ჩვენმა „მემარცხენეებმა“ მიზამონ მაიაკოვსკის და
ორგანიულად ჩადგენ საბჭოთა საქართველოს კულტურულ მშენებელთა
მტკიცე რიგებში.

ე. წ. „მემარცხენეები“ ჯერ კიდევ შეგნებულად არ დგანან
თანამედროვეობის რელსებზე, ხასიათდებიან იაფფასიანი ინტელი-
გენტური სკეპტიციზმით, ლოიალურ—„უპარტო“ თემატიკით, მე-

¹⁾ იხ. შკლოვსკი: „Гамбургский счет“.

²⁾ რასაკვირველია ზოგიერთის გამოკლებით—ვ. ლ.

ლანქოლით, ხელოვნების თეორიაში საზოგადოებრივი მომენტის განაპირებით და ხშირად პროლეტარული მწერლობის საწინააღმდეგო გამოსვლებით, რაც მათ ობიექტურად პროლეტარული საზოგადოებრიობის ნილაბაფარებული მტრების ბანაკში აყენებს. ასეთია ე. წ. „მემარცხენეების“ დღევანდელი იდეურ-ლიტერატურული სახე.

აუცილებელია სათანადო თვალყური ვადევნოთ იმ რთულ პროცესებს, რომელიც „თანამგზავრული ლიტერატურის“ ფრონტზე წარმოებს. დამახასიათებელია კონსტრუქტივისტ კორნელი ზელინსკის განცხადება, რომ კონსტრუქტივისტები „თანამგზავრები“ კი არ არიან (ცნება თანამგზავრი „მოძველებულია“), არამედ „თანაპროლეტარული“ (сопротетарские...) ნწერლები. ჩვენ ეს ნაწილობრივ გვესმის, მაგრამ როდესაც ტფილისელი ე. წ. „მემარცხენეებიც“ დაახლოებით ანალოგიურ მოსახრებას შლიან და ისიც უტაქტო ფორმებში, — ეს უკვე საზოგადოებრივ — ლიტერატურულად გაუმართლებელია.

ჩვენის აზრით, მიმდინარე პერიოდში საჭიროა, ანხ. ლ. ავერბახის არ იყოს, „თანამგზავრების ხელახალი რეგისტრაცია“.

მემაჯვენე საშიზროება მარქსისტულ ლიტერატურულ კრიტიკაში

მაგრამ ყველა ეს იმდენად ჩამაფიქრებელი არაა, რამდენადაც ის მოვლენა, როდესაც მარქსისტული სალიტერატურო კრიტიკა იდეურ დათმობათა პოლიტიკას ატრებს, მარქსისტულ ხაზს ღუნავს.

ჩვენში ნაწილობრივ ადგილი აქვს მემაჯვენე გადახრას მარქსისტულ სალიტერატურო კრიტიკაში და თეორიაში, რაც უნდა იქნეს გამომკლავებული, სათანადოდ შეფასდეს და ხელი შევეწყუროთ ამ იდეური ქვეშეოყლის მდგომარეობიდან მისი გამოყვანის საქმეს.

„მემარჯვენე“ გადახრა კომუნიზმში, საბჭოთა განვითარების პირობებში, სადაც კაპიტალიზმი უკვე დამზობილია, მაგრამ ჯერ კიდევ არ არის მისი ფრესვები ამოგლეჯილი, ნიშნავს იმას, რომ კომუნისტების ერთ ნაწილში თავი იჩინა ჩვენი პარტიის გენერალური ხაზიდან ბურჟუაზიული იდეოლოგიისაკენ გადახრის ტენდენციამ, რომელიც, მოთალია, ჯერ არ არის ჩანოყალიბებული და, თუ გნებავთ, საკმაოდ შეგნებულიც“. (სტალინი).

ასევე შეიძლება ითქვას პირობით ჩვენს ლიტერატურულ სინამდვილეზე. როდესაც ანხ. რაქდენ კალაძე „მოითხოვს“, რომ ქართული პროლეტარული მწერლობა „ერთგვული იდეით“ უნდა ხასიათდებოდეს, ეს უკვე ნაციონალისტური პლატფორმაა, რომელსაც

ქართული პროლეტარული, ინტერნაციონალისტური მწერლობის განვითარების გზებთან არაფერი აქვს საერთო.

საბჭოთა პირობებში ეროვნული კულტურის მშენებლობას მემარჯვენეები თვით მიზნათ აქცევენ, ვერ ერკვევიან რა, რომ ეროვნება და ნაციონალური კულტურა ისტორიული კათეგორიაა.

ჩვენთვის ეროვნული კულტურის მშენებლობა საბოლოოდ ეროვნული კულტურების მთლიანი შეერთების, ეროვნებათა ყოველგვარი ასიმილიაციის საშუალებაა. ჩვენ ვაწარმოებთ ეროვნული კულტურების მშენებლობას, კომუნისტური (არაეროვნული) კულტურის გამარჯვებისათვის. ზედმეტი არ იყო ეს სცოდნოდა რაჟღერ კალაძესაც და ზემჩინია „საკუთარი“ ეროვნული თეორიის არათანამედროვე ხასიათი.

როდესაც ამხ. შ. დუდუჩავა „ცისფერყანწელებს“ რევოლუციის ლიტერატურულ თანამგზავრებად, ხოლო ალიო მაშაშვილის ობივატელურ, ფორმალურადაც გაუმართლებელ ლექსს „დარიას“... ჩვენი ეპოქის „მუსიკალური რიტმის შეგრძნობად“ სთვლის (იხ. ა/კ. პროლეტმწერალთა ასოციაციის პირველი პლენუმის სტენოგრაფიკული ანგარიში), ეს უკვე პროლეტარული იდეოლოგიის გენერალური ხაზიდან წვრილ-ბურჟუაზიული იდეოლოგიისაკენ გადახრის ტენდენციაა, რომელიც „მართალია, ჯერ არ არის ჩამოყალიბებული და, თუ გნებავთ, საკმაოდ შეგნებულიც“. როდესაც დამწყები რეცენზენტი—გ. მუშიშვილი პროლეტარულ მწერლობას პროლეტარული კრიტიკისაგან იცავს და კ. კალაძის რამოდენიმედ მემარჯვენე ფაქტს („მსჯელობა მომავალი საქმეების გამო“) ამართლებს—ეს უკვე მარქსისტული კრიტიკის გენერალური ხაზიდან წვრილ-ბურჟუაზიული იდეოლოგიისაკენ გადაბარგების ტენდენციაა და ყველაზე სახიფათოც, როდესაც ჩვენი პარტია ენერგიულად იბრძვის ნაციონალიზმის, მემჩინური განსაზღვრულობის და ოპორტუნიზმის წინააღმდეგ.

პროლეტარული მწერლობის დღიური

შენიშვნები ლიტერატურული კოლეჯის შესახებ.

წვრილი პირველი

მხატვრული ნაწარმოების ქანრები ორი გზით ჩნდებიან; შინაგან, ბუნებით მონათესავე ხერხების შეერთებით; ან ისეთ ცალკეულ ნაწარმოებით, რომელთაც ჰქონდათ საერთო მნიშვნელი შექმნის პირობების, დანიშნულების და ათვისების სახით. ასეთი ნაწარმოებნი

წარმოშობენ ლიტერატურულ ტრადიციას, გაიჩნენ მიმბაძველებს, გამგრძელებლებს და თანდათან ჩამოიყალიბებენ სპეციფიური ხერხების ჯამს, რომელთაც ენარი ეწოდება. ენარების ბუნება დიალექტიური განვითარებით მიმდინარეობს. საზოგადოებრივი წყობილების ცვლასთან ერთად ენარები იცვლებიან და იღებენ ისეთ კონსტრუქციას, რომელიც მათ ახალი გარემოს მოთხოვნას შეასრულებინებს (ე. წ. სოციალურ დაკვეთას). მაგ.: საქართველოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში „დაბალი“ ფენების, მშრომელი ხალხის ამოძრავებამ, ბარათაშვილის წმინდა ლირიკის „მაღალი“ ენარები—ელეგია და ფილოსოფიური განხრის ლექსები—შესცვალა აკაკი წერეთლის ლირიკის „დაბალი“ ენარით—სატირით და რომანსებით.

ენარები კვდებიან (მაგ. მადრიგალები), მაგრამ უმეტეს შემთხვევაში ისინი დროებით გადიან პოეზიიდან, რომ შემდეგ, შესაფერ ეპოქაში, კვლავ გაცოცხლდნ. მაგ.: „ცისფერი ყანწების“ წმინდა ინტიმური ლირიკის შემდეგ სატირული ენარის აღდგენა პროლეტარულ პოეზიაში.

ლირიკულ ლექსში სიტყვა იხმარება არა მარტო როგორც შინაარსობრივი ერთეული, არამედ როგორც მხატვრულად ღირებულ ბგერების კონა. ლექსის კულტურის გაზრდამ მოითხოვა ფონეტიური ნაწილები ხმოვან და თანხმოვან მარცვალთა შერჩევით. ყველაფერი ეს, როდესაც შესაფერ რიტმში გაიმართება, ზრდის სიტყვის ფუნქციონალობას, მაგ.:

ბარიდან ბარამდე სკდება ყუმბარები

(ა. მაშაშვილი).

ამ სტრიქონში გადავალაგოთ სიტყვები მათი რაოდენობის და ენის სისწორის დაურღვევლად.

— ყუმბარები ბარიდან ბარამდე სკდება.

ამ სტრიქონების სქემატიური მნიშვნელობა იწვევს ჩვენში ხედვით წარმოდგენას. ეხლა სტრიქონს პირველი სახე მივცეთ.

— ბარიდან ბარამდე სკდება ყუმბარები.

მივიღებთ სულ სხვა მდგომარეობას. ასე გაწესრიგებული სიტყვები წარმოშობენ ბგერით კომპლექსს, რომელიც აზრის ათვისებას, სმენითი წარმოდგენის გაჩენის გამო, აძლიერებს და აჩქარებს. პირველ მაგალითში, სიტყვების გადალაგების გამო, ბგერითი ორგანიზაცია დაიშალა; მისი აღდგენისათვის საჭირო იყო სტრიქონის ორ თანაბარმარცვლებიან მუხლად გაყოფა.

ქართული ლექსის საფუძველს სილაბიური სისტემა შეადგენს (მარცვლების თვლა) ამიტომ სმენითი წარმოდგენის წარმოშობაში მახვილს მცირე ადგილი უჭირავს.

რიტმის ნაგებობა დამოკიდებულია მარცვალთა რაოდენობაზე (უთუოდ, ამით აიხსნება თეთრი ლექსების განუვითარებლობა ჩვენში) მარცვლები ადგენენ მუხლებს; რამდენიმე მუხლის კონსტრუქციით კეთდება მეტრი და რიტმი.

სტრიქონში, მუხლებში შემაჯალ მარცვლების გამრავლებით ან შემოკლებით, თუ მათში შემაჯალი მარცვლების საერთო რიცხვს არ დავარღვევთ, მეტრი არ შეიცვლება მაგ.:

ჩემ სიცოცხლეში უფრო მეტი ამიტანია.

აქ სამი მუხლია: პირველი და უკანასკნელი მუხლი ხუთ-ხუთ მარცვალს შეიცავს, მეორე—ოთხს; ავიღოთ მეორე, თოთხმეტმარცვლოვანი, ორ მუხლად გაყოფილი სტრიქონი:

ჯოჯობეთის კერძებო, წამოეჭით საომრად.

ორივე სტრიქონს ერთიდაიგივე მეტრი აქვს (14 მარცვალი), მაგრამ მეორე სტრიქონში მუხლების რაოდენობის შემცირებამ და მათში მარცვლების მომატებამ პირველისაგან სრულიად განსხვავებული რიტმი წარმოშვა.

ლირიკულ ლექსს სტატიური მომენტები ამოძრავებს:

1. და ჩვენს დაჩეხილ გვამებზე
ქუსლით ვერ გადაუღლიათ;
2. სანამ დგას კავკასიონი
და მისი ცა დაგვხურია.
3. ხარობენ ჩვენი თვ ლები
ამოქოლვოლი ქედებით;
4. მაგრამ თუ მტრები მოგვაწყდენ,—
ხევეებად გადმოვეშვებით.

(კ. კალაძე)

აქ მოსპობილია ფაბულარული სიტუაცია და ლექსის სიმძლავრე პირველი სტატიური მომენტით გამოიხატება.

ხარობენ ჩვენი თვალები,
ამოქოლვოლი ქედებით,

მიმყოლი მომენტის ემოციონალურ განვითარებაში.

მაგრამ თუ მტრები მოგვაწყდენ,—
ხევეებად გადმოვეშვებით.

აღნიშნული წესით ლექსის კონსტრუქცია დამახასიათებელია ქართული პროლეტარული პოეზიისათვის.

ხშირია ისეთი ლირიკული ლექსი, რომელიც ფაბულის გარდა მოკლებულია სახეებსაც. ასეთ ლექსში რითმა ჰკრავს ლექსალურ მაალას და აჩენს სატკვას.

მაშ ასწით ზვეით ეს თასებიც კაბური ღვინით,
დავლოცოთ ძობა, სიყვარული, წრფელი ნდომები.
ჩვენ ამ ცხოვრებას ასჯერ ზომ არ შევედომებით,
ერთბუნაღაც კმარა, მეგობრებო; განვაგრძოთ ღზინი.

(ი. ვაკელი).

ამ ლექსს რომ ერთი სიტყვაც შეუბრუნოთ და რითმა მოაცი-
ლოთ, მაშინ ლექსალური სიტყვა დაიშლება, სიტყვები გაერთვე-
როვანდებიან და დაუძღურდებიან, და ლექსი „რაღაც აკლია“-ს
შთაბეჭდილებას დასტოვებს.

ღირიკული პოეზიის დამახასიათებელ თვისებას შეადგენს პარა-
ლელურ დი კონტრასტულ მომენტებით ემოციონალური გაშლა.

პარალელური მომენტებით ლექსის გაშლა ნიშნავს პოეტისა და
მის გარეშე მყოფი მოვლენის შედარებას და დაკავშირებას.

ქარი და წვიმის წვეთები ხშირი
მწყვდებოდენ, როგორც მწყვდებოდა გული.

(გალაქტიონ ტაბიძე).

აღნიშნული ხერხი შეადგენდა ინტიმური ლირიკის დასაყრდენს
და ამიტომ ვერ დაკანონდა პროლეტარულ პოეზიაში.

სამაგიეროდ დიდად განვითარდა კონტრასტული მომენტებით
ლექსის შენება. პოეტი იღებს ურთიერთ შორის ძირეულად განსხვა-
გებულ ორ მდგომარეობას და მხატვრული შთაბეჭდილების გასაღი-
დებლად ავლებს მათ შორის კონტრასტს.

თუ აქ უძველეს წარმართულ დროში
იდგა არმაზი, ციშუმის მტერი,
შემდეგ კი ქრისტეს მედროშე ქალმა
აღმართა ჯვარი და მონასტერი,

სამაგიეროდ წინსვლის დღეებმა
გასწმინდეს გზები უსპეტაკესი,
და ძველ დროების შესაჯობრებლად
ჩვენმა ეპოქამ დასდგა ზ ა ჰ ე ს ი.

(იონა ვაკელი).

ან:

ვიყავ ეული, ბედით წყვეული,
მწარეს ჩვეული, ყველგან თრეული,
ღამეთეული, ჭირში ძღვეული.
ჭირვეული და ფერდაღვეული,

დღეს კი გზა ჩვენი,
გზა არჩეული,

გზა ახვეული და ჩახვეული,—
ჩაკაფული ჟგაჭეს და დაძლეული,
და მეც ეული, ცეცხლად ჭეული,
ცეცხლის ხმებით ვარ გატაცებული.

(სანდრო ეული).

ძველი ლირიკის გავლენით პროლეტარული პოეზიის პირველ პერიოდში პრიმიტიული ხერხები შემოქრა--ერთიდაიმავე სიტყვების და გამოთქმების განმეორება.

მე მაისში მართო ვიყავ, მართო ვიყავ, მართო, ოხლად

მე ვმღერი, ვმღერი...

როცა ფიქრი, შავი ფიქრი...

(პეტრე სამსონიძე)

რამდენიმე, ფონეტიკურად განსხვავებულ, მაგრამ თითქმის ერთიდაიმავე შინაარსის მქონე სიტყვებით ერთი მდგომარეობის გამოხატვა:

მე დავიღალე დავიქანცე!

ლექსის დაბოლოების შეკვრა იმ მომენტით, რომელიც მოცემულია ლექსის დასაწყისში:

დღე კვლავ დავლევთ მწარე შხამს,
დავლევთ ბოღმას ცვარებით,
წითელთმიან ქარიშხალს
ვეტრფით, ვენაცვალებით...

მაშ კვლავ დავლევთ მწარე შხამს

და სხვა...

(ა. მაშაშვილი)

ეს პრიმიტიული ხერხები უმთავრესად ელევას და რომანსებს ახასიათებდა, რომლებშიც, ფაბულის და სახეების უქონლობის გამო სიტყვების და გამოთქმების განმეორება და მსგავს განწყობილებათა სხვადასხვა ვარიაცია ანეითარებდა ემოციონალობას. ელევია და რომანსი, როგორც მტკიცე საზღვრების მქონე ეანრები, პროლეტარულ პოეზიაში არ არსებობენ.

პროლეტარულმა პოეზიამ გააცოცხლა ლირიკის მაღალი ეანრი—ოდა. მას ჩამოშორდა ფილოსოფიური და მოძღვრებითი მხარეები, რომელიც წარმოშობისას ოდის ერთ-ერთ ძირითად საფუძველს წარმოადგენდა. პროლეტარულ პოეზიაში დღეს ფართოდ არის გავრცელებული ორი კონსტრუქციის ოდა.

1. საზეიმო ოდა. მის დამახასიათებელ თვისებას შეადგენს დიდად მნიშვნელოვან მივლენათა ან საგანთა გამოსახატავად მალა-ლი ხმის აღება. საზეიმო მოტივების დიალექტიური განვითარებით ის ალტაცების საზღვრებამდე აღწევს.

საზეიმო ოდის საუკეთესო ნიმუშია იონა ვაკელის ლექსი „ზაჰესი“:

ვიწყებ ხალისით ქებათა-ქებას,
თქვენც მეგობრებო, გაშალეთ გული,
რომ ჩემი ლექსის უხვ აფეთქებამ
მოგცეთ იმედი და სიყვარული!..

2. რიტორიული ოდა. მან თავისი წმინდა სახე დაჰკარგა. მაშაშვილმა რიტორიული ოდის ლექსალობას მიუმატა ორატორული სიტყვის იმიტაცია. ამით დიდად გაიზარდა სიტყვის ფიგურალობა (მაგ. „პოეტი—კაპიტანი“).

უკანასკნელ ხანებში სწრაფად დაიწყო განვითარება ფაბულარულმა ლექსებმა, რომელთა საერთო სახელი ბ ა ლ ა დ ა ა. წმინდა ლირიკული ენარებისაგან ბალადა მით განსხვავდება, რომ ბალადაში მოცემულია ფაბულარული მომენტები, რომლებიც ურთიერთ შორის მიზეზობრივი რგოლით არიან დაკავშირებული. უნდა აღინიშნოს, რომ ბალადას პროლეტარულ პოეზიაში ჩამოშორდა ფანტასტიკური ელემენტი (მაგ.: შანშიაშვილის ბალადები) და კონკრეტობა მოემატა.

მაგალითისათვის მოვიყვან მაშაშვილის ძველ მაზარას, მასში მოცემულია რიგი თანმიმდევარ ფაბულარულ მომენტებისა, რომელთა თანდათანობით სახეცვალებადობას და გაძლიერებას კარნახობენ გარეშე მყოფი მოვლენები და ფაქტები.

გარეშე, მყოფი მოვლენით ამ შემთხვევაში „ნტი“ ე. ი. იმ პერიოდის დადგომით, რომელიც ძველი მაზარა უვარგისი ნივთია, გამოწვეულია მისი გაყიდვის სურვილი (პირველი მომენტი).

ხელში მიკირავს, ტყვიით დაჭრილ ჯარისკაცივით,
ძველი მაზარი, გასასყიდად გამოთრეული.

მაგრამ იმავე მოვლენის მიზეზით მაზარა არ იყიდება (მეორე მომენტი).

ჩემთვის არ ვარგა, სხვისთვის უფრო უვარგისია.

მაზარის გაუყიდველობა იწვევს გამყიდველის აღშფოთებას (მესამე მომენტი).

აჰ, მახსოვს, ჰებები ზორცებივით დამიკბენია,
როცა ვყოფილვარ ჩემივ სისხლით პირმოშამული,

რათ არ იფეთქებ, გულო ჩემო, რკინის მკერდიდან,
როცა მოგესმის ჩახმაზივით ვერცხლის ჩხარუნნი!..

ბოლოში იხსნება კვანძი და მოცემულია დასკვნა:

დარეკავს ჟამი, ბრძოლის ზმები აფეთქდებიან,
და ეს მახარა სისხლის ფასად გაიყადება!...

ფაბულარული ჟანრის მეორე სახე, იგავარაკი, რომელიც ანეკ-
დოტის ფონზე იშლება და იძლევა საერთო დასკვნას, იგავარაკის
მორალს, — პოეზიაში, როგორც დაპოუქიდებელი ჟანრი, აღარ არსე-
ბობს. განვითარდა სატირა, რომელშიც ამოიშალა სევდიანი ფერები
რაც კლასიკოსებს ახასიათებდა, და გაძლიერდა დაცივნის და გაკილ-
ვის ფერები.

მთელი რიგი ახალგაზრდა პოეტებისა მუშაობს დღეს სატირის
ჟანრზე.

დღეს ლირიკულ პოეზიის არცერთ ჟანრს არ გააჩნია ის მტკი-
ცე საზღვრები, რომლებიც წარმოშობისას ჰქონდათ მათ. ახალმა
თემატიკამ და შესაფერად მისი გადამუშავების საჭიროებამ ახალი
კონსტრუქციის ჟანრები მოითხოვა. ამიტომ ძველი ჟანრი იშლება
და ერთმანეთში ირევა. რამდენიმე შერეული ჟანრი იცილებს მო-
ცემული ლიტერატურული ეპოქისათვის შეგუებულ ხერხებს, დანარ-
ჩენი სავარგისი ხერხები ერთიანდებიან და აჩენენ ახალ ჟანრს.

შერეული ჟანრების აგებული ნაწარმოების ნიმუში მოგვცა კ.
კალაძემ „ზამთარში“. შიგ ფაბულარული მომენტები თხრობითი
ინტონაციით ვითარდებიან. რასაკვირველია, არ შეიძლება ერთი
ლექსის მაგალითზე ახალი ჟანრის დაკანონება იმდენად, რამ-
დენადაც მასში ნახმარი ხერხები მეორე ლექსში არ მეორდებიან
და ამას ცდის ხასიათი აქვს (მაგ. კურსივი, ციტატა, მოხსენების
იმიტაცია კალაძის ლექსებში), მაგრამ ეს ცდები იმათ არიან მნი-
შენელოვანი, რომ ცდილობენ მონახონ მონათესავე ხერხები და ახა-
ლი კონსტრუქციის ჟანრის ჩამოყალიბებისაკენ მიისწრაფიან.

მიმართვით ჟანრში ცრუკლასიკური პათეთურობის ადგილს
საუბრის იმიტაცია იჭერს. მაგალითისთვის დავასახელებ იმ უარავ
ლექსს, რომლების სათაური წერილებია. პროლეტარულ პოეზიაში
თანდათანობით იზრდება მიდრეკილება დიდი ფორმებისაკენ (პოემა)
კალაძის „ძახილი აღმოსავლეთს“, მაშაშვილის „მე და ბარათაშვი-
ლი“, ნაროუშვილის „ყოფა-ცხოვრება საბჭოთა სოფელში“, ხსენე-
ბულნი ნაწარმოებნი თავისი ხასიათით მეცხრამეტე საუკუნის მეორე
ნახევრის რომანტიულ პოემებს უახლოვდებიან. მათში ფაბულარული
ელემენტების ხარჯზე გაძლიერებულია ლირიკულ-ემოციონალური
უკანდახვევები.

კონ. ლორთქიფანიძე

„ჩვენ არ ვარჩევდით საქმეს და სიტყვას, მთქმელი მოსაქმეთ ჩვენ მიგვაჩნოდა მხოლოდ და მაშინ ვიცანით მთქმელნი, როდესაც საქმე კარს მოგვედგომოდა...“

ან. ფურცელაძე („საპურობილე“).

გადავსწავიტე გამოვაქვეყნო წიგნაკი რუსეთის სამ, საუკეთესო მწერალ—ადამიანებზე: რილეევი, ნეკრასოვი და ბეზიმენსკიზე.

პირველი თავისი დროის განათლებული აზნაურია, მეორე—მებრძოლი ბურჟუა, მესამე—მოწინავე პროლეტარი. მათში მთავარია ის, რომ სამივე მოქალაქეები, ადამიანები არიან—თავიანთი დროისთვის პროგრესიულნი.

პირველი ჯოჯოხეთური ბატონყმობის და მონარქიის წინააღმდეგ მებრძოლი კონსტიტუციონალისტი—რესპუბლიკანელი იყო, მეორე ბიუროკრატიისა და უკულტურობის წინააღმდეგ ალესილი დემოკრატი—განმანათლებელი, მესამე კი გადაგვარებული ბურჟუაზიის და ძველი კოშმარული ყოფა-ცხოვრების მესაფლავე ბოლშევიკი.

რილეევი ეკუთვნოდა იმ თაობას, რომელსაც მტკიცედ სწამდა ბრძოლის აუცილებლობა და მისი სარგებლიანობა:

Из искры разгарится пламя

— აპობდენ ისინი:

ნეკრასოვი იმ გმირული თაობის წარმომადგენელია, რომელიც ადამიანისაგან პირველ რიგში მოქალაქეობას მოითხოვდა:

Поэтом можешь ты не быть.

Но гражданином быть обязан

ბეზიმენსკი მებრძოლ პროლეტარული ახალგაზრდობის წარმომადგენელია. იგი მუდამ მოუსვენარი და დაუდევარი ახალგაზრდული ბოლშევიზმის აპოლოგიაა:

Я буду сед, но комсомольцем

Останусь юный навсегда

— გვირდება იგი

მაგრამ არა მარტო ამ სიტყვიერებისათვის ვაუხასებთ ამ სამ ადამიანს, თქმასთან ერთად ისინი საქმის გამკეთებლებიც არიან. თავისი დროის მოწინავე იდეებისთვის ისინი მთელი არსებით და

არა მხოლოდ კალმებით იბრძოდნენ. ამიტომაც, რომ ისინი არ ეკუთვნიან კაბინეტური ტიპის მწერლებს.

რილევემა აღგზნებული და რევოლიუციონური ლექსების წერასთან ერთად თავი შეაკლა მონარქიის წინააღმდეგ ბრძოლას. და მაშინ, როდესაც არისტოკრატიული „ფრანტი“, მოლიბერალო კამერიუნკერი პუშკინი სალონების „კეთილშობილ“ ქალიშვილებში კეკა მახვილობდა, რილევეი საიდუმლოდ რაზმავდა რუსეთის ახალგაზრდებს თავდადებული შეტევებისათვის. პუშკინი წყნარ, მამაპაპურ მამულში სთვლემდა და ნელნელა ეპიურ პოეზებს სწერდა, მაშინ, როდესაც რილევეი აჯანყებულთა სენატის მოედანზე გამოყვანისათვის სახრჩობელაზე ეკიდა...

ამის შემდეგ, რა გასაკვირველია, რომ პუშკინი რილევეზე უფრო კულტურული და პროდუქტიულია. მაგრამ პუშკინის უპირატესობა ამ სფეროში მაინც რილევეის სასარგებლოდ ლაპარაკობს.

ნეკრასოვი ფილტვებ დაცრეცილი და ფესხაცმელში თითებ გამოგდებული ქუჩაში მოქალაქეობისა და კულტურისათვის ბრძოლაში დაძრწოდა, მაშინ როდესაც ტურგენევი მებატონე მამიდის უამრავ მემკვიდრეობას წაღმა-უკლმა ბანქოში და კაბარებში ფლანგავდა, პარიზში დენდურად კოხტაობდა, დღეში ორხელ იცვლიდა „აბაღლებული“—ცრუკლასიკური, ფუქსავატი „სიყვარულის“ ფუქსავატ ობიექტებს და ნელ-ნელა წერდა ტკბილ-ტკბილ რომანებს, ცოტაოდენი ლიბერალიზმის დოზით.

და განა ამის შემდეგ საკვირველია, რომ ტურგენევი „უფრო მხატვრულია“ ვიდრე ნეკრასოვი, თავისი მდაბიო, ხალხური (ტურგენევისათვის კი „ბანალური“) ლექსებით? აქაც ტურგენევის „პრივილეგიები“ კიდევ უფრო ვიდრე, პუშკინისა რილევეის მიმართ, — ნეკრასოვის სასარგებლოდ ლაპარაკობენ.

ბეზიმენსკი რუსეთის პროლეტარულ ახალგაზრდობას გადამწყვეტ რევოლიუციონურ ბრძოლებისათვის კომკავშირში რაზმავდა და ერთერთი რკინის გზის სადგურის ამბოხებული რკინის გზელების კომენდატი იყო მაშინ, როცა ესენინი, ეს უსაქმო „ბოსიაკი“ კაფე-შანტანებში ჰპოებდა თავდავიწყებას რევოლიუციისაგან და მოსთქვანდა დაკარგულ კულაკურ სამოთხეზე.

ბეზიმენსკი ახალი ყოფა-ცხოვრებისათვის და ქვეშაირიტი პროლეტარული მწერლობისათვის მებრძოდ ჯგუფის „ნაპასტო“-ს ერთერთი ხელმძღვანელთაგანი იყო მაშინ, როცა უტკანი, ეს რევოლიუციის ობიექტული რევოლიუციაში დაკარგული, ძველი სახლის თავგებზე სენტიმენტალურ ცრემლიან ლირიკულ ლექსებს სწერდა.

და არც იქნება საკვირველი, რომ ესენინი ან უტკინი ბეზი-
მენსკზე უფრო მხატვრული და კულტურული ყოფილიყვნენ, მაგრამ
ქეშმარიტი პროლეტარული მწერლობის საბედნიეროდ ეს ასე არ
მოხდა.

დიახ, ამხანაგებო გადავსწყვიტე გამოვაქვეყნო წიგნი, რუსე-
თის ამ სამ საუკეთესო მწერლებისა და მოქალაქეების შესახებ, რომ
ამით საქართველოს პროლეტარულმა მწერლებმა ისწავლონ:

რილევისაგან—ეპოქის მოწინავე იდეებისათვის თავდადებული
და გულწრფელი ბრძოლა.

ნეკრასოვისაგან—მოქალაქეობა და გადაულახავი საძნელების
გადალახვა.

ხოლო ბეზიმენსკიდან—სიმტიციე და ბოლშევიკობა.

მაგრამ... სამწუხაროთ (თუ საბედნიეროდ) ბოლშევიკობის
„სწავლა“ არ შეიძლება...

დნიმტრი ფურმანოვს ბოლშევიკობა ვიმნაზიაში არ უსწავლია,
ის სამოქალაქო ომის ორომტრიალში საკუთარი სისხლით სწერდა
თავის დღიურებს, ამიტომ არის ის რუსეთის მწერლებს შორის
ბეზიმენსკისთან ერთად ყველაზე უფრო ახლობელი ჩვენი ეპოქი-
სათვის...

...ცხოვრება საუკეთესო მასწავლებელია...

...ბრძოლა კი საუკეთესო სკოლაა...

პლ. ქიქოძე.

გავშალეთ „ნაპასტოვლოვის“. მებრძოლი დროსა!

გულდასმით გადავიკითხე ჟურ. „ქართული მწერლობა“—
№ 8, 9, 10, 11, მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა მწერლების ფე-
დერაციის თვიური ორგანო სისტემატიურად გამოდის, მასში მნიშვ-
ნელოვანი თემატიური ძეგა არ მომხდარა მარცხნივ! მწერალთა ყრი-
ლობის თამასუქები ჯერ კიდევ გაუნაღებელია.

ორიენტაცია გაუმართლებელ თარგმანებზე და „გადმოკეთებულ“
(!) მოთხრობაზე, სენტიმენტალურ—ბულვარულ რომანზე („ფალესტ-
რა“) და რეაქციონურ რიგის ნოველებზე (იხ. „ჯამუ“, „შავი კლდე“
და სხ.) ნეიტრალურ პოეტურ ფაქტებზე და სუბიექტურ—ლირიკულ
წერილებზე და სხ.—აი ის ასორტიმენტი, რითაც ჟურ. „ქართული
მწერლობა“ საბჭოთა მომხმარებელს „აკმაყოფილებს“.

რის მაჩვენებელია ყოველივე ეს?

ბურჟუაზიულ ტენდენციების ზრდა ნიშნულა მხატვრულ ლიტერატურაში. ძველი თანამგზავრები კრიზისს განიცდიან. ქართული მწერლობის მემარჯვენე სექტორში გარკვეული გარეაქციონერების პროცესი სწარმოებს და პროლეტარული რევოლუციის კლასიურ ბუნებაში გვედავებიან.

„ჯამე“, „შავი კლდე“ და სხ. — განსაზღვრულ სოციალურ ფენათა დაკვეთის ნიმუშებია. როგორც სჩანს შინაურ ემიგრაციას და საბჭოთა მეშჩანობას შეუძლია „დაკვეთა“ მისცეს „საბჭოთა“ მწერალს. გამსახურდიები და ჯავახიშვილები „გაბუტულ“ ელემენტებისათვის და მეშჩანებისათვის სწერენ.

მწერლების ნაწილი მიტმანების პოლიტიკას ადგას და სოციალური მიმიკრიით ხახიათდება. მიმიკრია კი საზოგადოებრივ — ლიტერატურული ბრძოლის ძალზე არასიმპატიური საშუალებაა. ამ ჯგუფს ეკუთვნიან ის „იშვიათი“ ეჭვმპლიარებიც, რომელნიც „აპოლიტურნი“ არიან და ცალი თვალთ ბურჟუაზიულ დასავლეთისაკენ გაიყურებიან (ვრ. რობაქიძე და სხ.)

არსებობს მწერლების წყება, რომელიც საზოგადოებრივად რიგითი მკითხველს ძალზე ჩამორჩა. მკითხველი ინდუსტრიალიზაციის, კოლექტივიზაციის და საერთოდ ახალი ყოფის პრობლემებითაა აქტულურად დაინტერესებული, როდესაც მწერლების აღნიშნული კატეგორია ძველი მხოფელმხედველობით და თემატიური მახალით იცოხნის.

მხატვრულ და კრიტიკულ ლიტერატურაში ნაციონალისტურ ტონის გაძლიერება, კულაკურ განწყობილებათა გადმოლაგება, პროლეტარულ ქალაქისადმი ანტიპატიური დამოკიდებულება და სხ. — მწერლის პროტესტია სოციალისტური მშენებლობის მიმართ და ირონია ჩვენი მეურნეობის საკონტროლო ციფრებისადმი.

ეს პატივცემული გვამები სარგებლობენ რა ნაირ „ხერხებით“, ლირიკული უვერტიურებით და ჩართული მომენტებით, რაც ლიტერატურულ ფაქტთან კომპოზიციურად სრულებით არაა დაკავშირებული, ობიექტურად სიუჟეტის გარედასდგას, — თავიანთ უარყოფით დამოკიდებულებას ამქლავებენ პროლეტარული საქმის მიმართ. მწერლები მოთხრობაში „ხელოვნურად“ შემოთრეულ პერსონაჟების პირით მამაპაპეულ სუფრაზე სიტყვას იღებენ და აფურთხებენ რევოლუციას, პროლეტარულ მშენებლობას (მაგ. „შავ კლდეში“ გივი შადური, ანემიური მისტიკოსი კ. გამსახურდია, რომელშიაც ნიცშეს ძალლი ჰყფეს? და სხ.)

მთავარი: აღნიშნული ელემენტები ანტიპროლეტარულ განწყობილებათა ხტანდარჯიზაციას ატარებენ და ანტი სოციალურ განწყობილებების „ჩვეულებრივ“ ლიტერატურულ მოვლენად გადაქცევას ცდილობენ.

ასეთია „ქართული მწერლობას“ ლიტერატურული ფიზიონომია და ყბედობა, რომ ქართული მწერლობა „თემატიურად განახლებულია“, ეს იმას ნიშნავს „ამტკიცო“, რომ იაპონელი ქალები მაკაცებს ნხოლოდ კინემატოგრაფებში ეძლევიან...!

არაპროლეტარულ მწერლობის გამემარჯვენება და მეორეს მხრივ შემოქმედებითი კრიზისი თვალსაჩინოა, რაც ამავე დროს მათი მსოფელმხედველობის კრიზისია, მაგრამ შემცდარი იქნებოდა ხაერთო ლიტერატურულ კრიზისზე ლაპარაკი.

ამიტომ მიმდინარე პერიოდში ჩვენი კრიტიკა „სწავლული“ კი არ უნდა იყოს, არამედ—მებრძოლი, პროლეტარულმა კრიტიკოსმა ნილაბი უნდა ჩამოხსნას კლასიურ მჭერს, განხსნას მისი შემოქმედების სოციალური აზრი და სტაბილიზაციკმნილ მწერლების და ლიტდაჯგუფებათა იდეოლოგიურ—ლიტერატურული გადასინჯვა მოახდინოს.

გავშალოთ „ნაპასტოველობის“ მებრძოლი დროშა!

3. ლუარსამიძე.

მხატვრული ლიტერატურა და მკითხველის პრობლემა

თანამედროვე ლიტერატურული ცხოვრების მიმდინარეობაში მთელი თავისი სიგრძე-სიგანით დაისვა მხატვრული ღირებულების მომხმარებლის—მკითხველის—პოვნის საკითხი. დღეს ეს პრობლემა მეტად აქტუალურია. შეიძლება კიდევ მეტიც ითქვას: ის ერთ-ერთ მთავარ ლიტერატურულ პრობლემად არის წამოყენებული თანამედროვეობისათვის.

სრულიად სავართლიანად წერს ჰოფენშეფერი: „მკითხველის ათვისების ვათვალისწინების გარეშე არ შეიძლება არც კრიტიკა და არც მეცნიერული ლიტერატურათმეტყველება. თუ არ გავითვალისწინებთ რეაქცია, რომელსაც იწვევს მოცემული მხატვრული ნაწარმოები მკითხველთა სხვადასხვა სოციალურ წრეებში, ისე არ შეიძლება ეს ნაწარმოები შესაფერისად იქნეს შეფასებული. ძველი ფორმულა: „მითხარი, რას კითხულობ, და გეტყვი, თუ ვინ ხარ“ აქ სხვა სახეს

იღებს: „მითხარი, თუ ვინ გკითხულობს, და მე გეტყვი, თუ არა წიგნი ხარ“.

მკითხველის პრობლემის შესწავლას, გარდა სხვა მრავალი მნიშვნელობისა (მაგალითად: შემოქმედების ფსიქოლოგიისათვის და სხვ.) მისთვისაც ექცევა ყურადღება, რომ ამ გზით ყველაზე უფრო არა კვივენ, თუ როგორ შეიძლება მკითხველი დაეუახლოვოთ ლიტერატურას და პირიქით ლიტერატურა მკითხველს.

ამ მეტად კარდინალური საკითხის შესწავლას ჩვენში ჯერ-ჯერობით თითქმის არავითარი ყურადღება არ ექცევა, იმიტომ რომ ჩვენი მკვლევარები და თვით მწერლებიც მკითხველ მასას უყურებენ, როგორც ლიტერატურული მოვლინების პასიურ ამთვისებელს. ამ მხრივ ჩვენ ძლიერ ჩამოვრჩით როგორც საბჭოთა რუსეთს, ისე დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოებს. იქ (ე. ი. რუსეთში და დასავლეთ ევროპაში) სპეციალური მეცნიერული დაწესებულებებიც კი არის დაარსებული, რომლებიც სწავლობენ მკითხველებს...

დღეს ჩვენს წინაშეც მკითხველის საკითხის გარკვევა მორიგ და გადაუდებელ ამოცანად არის დასმული. დროა ყურადღება მიექცეს მკითხველს, როგორც აქტიურ მატარებელს ესტეტიურ გემოვნებისა და აგრეთვე უშუალო გავლენის მომხდენს მხატვრული ფაქტების ევოლუციაზე.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენ მკითხველს შევისწავლით არა „ხაერთოდ“ არამედ როგორც გარკვეული კლასიური ინტერესებისა და მდგომარეობის მატარებელ ინდივიდს.

უკვე არავისთვის საიდუმლოებას არ წარმოადგენს ის მოვლენა, რომ საერთოდ აბსტრაქციული მკითხველი არ არსებობს, არამედ არის მკითხველი, რომელიც ამა თუ იმ კლასს ეკუთვნის. ამ მოვლენას არა თუ მარტო მარქსისტულად განწყობილი ხალხი გრძნობს, არამედ თვით ბურჟუაზიული მოაზროვნეებიც. ამ რამდენიმე წლის წინათ გერმანულ ენაზე და ეხლახან რუსულადაც გამოიცა ლეიპციგის უნივერსიტეტის პროფესორის დ. შიუკინგის წიგნი: „ლიტერატურული გემოვნების სოციოლოგია“. ამ შრომაში შიუკინგი იკვლევს ესტეტიური გემოვნების ევოლიუციას, ამტკიცებს, რომ ლიტერატურული ნაწარმოები თავისი ჩასახვიდან განოქვეყნებამდე ყოველ დროს მტკიცედ არის შეკავშირებული განსაზღვრული სოციალური გვერდის ესტეტიურ გემოვნებასთან, მწერალი მხატვრულ ფაქტში გამოხატავს თავისი თანამედროვე საზოგადოების იმ მისწრაფებებს, რომელიც სოციალურად მისთვის ახლობელია.

შიუკინგისათვის უდავოა, რომ ლიტერატურა, მიუხედავად თავისი განვითარების სპეციფიურობისა, რასაც აუცილებლად უნდა გაეწიოს ანგარიში, არ შეიძლება შესწავლილ იქნას საერთო მიმდინარეობის, სოციალური ეპოქის განვითარების გარეშე. ყოველ პერიოდში შეიძლება გამოვყოთ გარკვეულად სხვადასხვა სასიცოცხლო და საზოგადოებრივი იდეალების მქონე სხვადასხვა ჯგუფი. ამათგან ვინც ბატონობს მიმდინარე მომენტში საერთოდ, იმასთან არის ხელოვნებაც ყველაზე უფრო მტკიცედ შეკავშირებული.

შიუკინგი არ ეთანხმება ფოსლერს, რომელიც ამბობდა: ლიტერატურა არის ყვავილი, რომელიც იზრდება კლდეებსა და ყინვაში“. შიუკინგი სამართლიანად შენიშნავს, რომ მარტო ეკონომიური პირობები არაა საკმარისი ხელოვნების ასაყვავებლად. რასაკვირველია, ეს უკანასკნელი სრულებით არ ნიშნავს იმას, თითქოს ის არ იყოს დამოკიდებული თავისი დროის მატერიალურ პირობათაგან. „რასაკვირველია, ნიადაგი არა ჰქნის ხელოვნებას. ლამი არ წარმოშობს გველთევზას, როგორც ფიქრობდა არისტოტელი, მაგრამ უკვე ახლოა ქეშმარიტებასთან მტკიცება: სადაც არ არის ლამი, იქ გველთევზაც არ არის. უნარი შემოქმედებისა, რომელიც თავისთავად დაუსრულებლად ცვალებადია, შერჩევის გზით იღებს გარკვეულ მიმართულებას. ამ შერჩევაში წარსულ საუკუნეში მთავარი როლი ეკუთნოდა ლიტერატურულ ინტერესებს იმ საზოგადოებრივ ჯგუფებისა, რომლებიც ბატონობდნენ ეკონომიურ და სოციალურ ურთიერთობაში და რომელთაგანაც იყვნენ დამოკიდებული მწერლები“.

ლიტერატურული გემოვნების დამკვეთის დამოუკიდებლობის მაგალითი მოჰყავს შიუკინგს:

პოეტი, რომელიც ფეოდალის სამსახურში იყო, ძალაუფლებურად ყოველ საგანს, ყოველ მოვლენას თავის პატრონის გემოვნების მიხედვით უცქერდა.

შექსპირის დროს მწერალი მიისწრაფის თავისი ხელოვნება შეუგუოს არისტოკრატიული საზოგადოების გემოვნებას. ასე მაგალითად, იმდროინდელი პოეზიის წარმომადგენელმა ედუარდ სპენსერმა განაცხადა, რომ მისი წიგნის მიზანია ხელი შეუწყოს თავადის და ჯენტლმენის აღზრდას.

ამ დროს მწერლები თავის ხელთნაწერებს შესასწორებლად აძლევდნენ თავის მფარველებს და ამაში ისინი არავითარ არაბუნებრივს არ ხედავდნენ.

საზოგადოების ევოლუციასთან ერთად იცვლება მწერლის სოციალური მდგომარეობაც.

არისტოკრატის ბატონობის ხანაში ლიტერატურული შემო-
სავლით ცხოვრება „არაკეთილშობილურ“ საქმედ ითვლებოდა. რო-
დესაც ვოლტერი ინგლისელ დრამატურგ კონგრევეთან მივიდა, მან
ამ უკანასკნელს აგრძნობინა, რომ ის მასთან მიიყვანა მისმა სამწერ-
ლო სახელმა, ამით კონგრევემა თავი შეურაცყოფილად იგრძნო და
უპასუხა, რომ ის უპირველეს ყოვლისა ჯენტლმენია.

გრეის, ავტორს „ელეგისა“, რომელიც დაიწერა სოფლის
სასაფლაოზე, ჯენტლმენისათვის უღირსად მიაჩნდა აელო ფული თა-
ვის „გამოგონებებში“.

როდესაც ბურჟუაზიული წესწყობილება განმტკიცდა, მაშინ
სულ სხვაგვარად შეუცვალა მწერლებისადმი დამოკიდებულება და
თვით მწერლის მოქმედების ნორმაც: ეხლა მწერალი ჰქმნის უკვე
არა თავის მფარველებისათვის, არამედ ფართე ბაზრისათვის და
ფულის აღებაც სათაკილოდ არ მიაჩნია.

ბურჟუაზიული ურთიერთობის ზრდასთან ერთად ლიტერატუ-
რასა და მკითხველ საზოგადოებას შორის შუამავალი ინსტანციები
ჩნდება გამომცემლის, კრიტიკოსის და სხვების სახით. მათი გავლენ-
ა ლიტერატურულ ცხოვრებაზე მეტად ძლიერი ხდება.

ამგვარად, ბურჟუაზიულ საზოგადოებაში ლიტერატურული
ცხოვრების მექანიზმი თანდათან რთულდება.

დაბოლოს: საინტერესოა გავიგოთ, თუ რა იწვევს, შიუკინგის
აზრით, ესთეტიური გემოვნების ცვალებადობას. ის ამის შესახებ
შემდეგ სწერს: „როგორც საერთო წესია, იცვლება და ახლდება
არა გემოვნება, არამედ ახალი გემოვნების მატარებლად გამოდიან
სხვა ჯგუფები. ამ „სხვათ“ მხატვრული გემოვნების დიდი გარდა-
ტების დროს პირდაპირ უნდა ვიგულისხმოთ მეორე სოციალური
წესწყობილების წარმომადგენლები“. როგორც ამ სიტყვებიდან ვხე-
დავთ, შიუკინგი გარკვეულად აყენებს საკითხს იმის შესახებ, რომ
გემოვნების ცვალებადობა კლასთა ცვალებადობის შედეგია, რომ გე-
მოვნების ცვალებადობა დამოკიდებულია სოციალურ ჯგუფთა ცვალებ-
ადობაზე დასხვ.

ასეთია შიუკინგის შეხედულება ლიტერატურული გემოვნების
ევოლუციაზე. მისი წიგნის ამონაწერებიდან ნათლად მტკიცდება,
რომ თვით ბურჟუაზიული მოაზროვნეც კი აღიარებს, რომ არ არ-
სებობს საერთოდ, „ზეკლასიური“ მწერალი და არც მკითხველი...

როგორ უდგება მუშა მხატვრულ ნაწარმოებს? რას მოითხოვს ის მი-
სგან? როგორი მხატვრული ნაწარმოები აინტერესებს მას? — ეს საკითხე-
ბი გერმანელი მუშების მაგალითზე გამოიკვლია შტეტინის (გერმანიაში)

ერთ-ერთმა ბიბლიოთეკარმა (კ. კოსოვმა) და შემდეგი დასკვნა გამოიტანა: 1. მუშა მხატვრული ნაწარმოების არჩევის დროს კლასიური თვალთახედვით ხელმძღვანელობს, 2. წიგნისაგან ის მოითხოვს უშუალო სარგებლიანობას, უტილიტარიზმს, 3. მხატვრული ნაწარმოები სინამდვილის გამოხატვას უნდა ეხებოდეს, 4. მუშა გულგრილად უცქერის მხატვრული ნაწარმოების ფორმას. ასეთია გერმანელი მუშა-მკითხველის ლიტერატურული გემოვნება, ტენდენციები. დაახლოვებით ასეთსავე მოვლენას აქვს ადგილი რუს-მუშა მკითხველშიც. ამის შესახებ საუკეთესო გამოკვლევა არსებობს ა. ბეისლ. ტომის: „Лицо рабочего читателя“.

საქართველოში მუშები და პარტიული მასები მხატვრულ ლიტერატურას ძლიერ ეტანებიან. ცნობები რომელიც მიღებული იქნა ამის შესახებ ცენტრალური პარტიული ბიბლიოთეკიდან (ტფილისში) შემდეგი ხასიათისაა:

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ხასიათის წიგნები 1928 წლის სექტემბერში წაიღეს 189 ცალი, ოქტომბერში — 42. ამავე თვეების განმავლობაში მხატვრული ლიტერატურიდან სექტემბერში წაიღეს 186 წიგნი, ოქტომბერში კი 237 წიგნი. ამ ერთი პატარა ცნობის მოყვანაც კი ნათლად ამტკიცებს, თუ რამდენად დიდმნიშვნელოვან იარაღს წარმოადგენს მკითხველთა საზოგადოებრივი აღზრდისათვის მხატვრული ლიტერატურა. სხვა ცნობებიც იმას გვეუბნება, რომ თანდათან ძლიერდება ეს მოთხოვნილება მხატვრულ ლიტერატურაზე.

უდავოდ უნდა მივიჩიოთ ის დებულება, რომ თანდათან იზრდება მკითხველთა კადრები. მკითხველთა ამ კადრებიდან განსაკუთრებული ადგილი უჭირავთ მუშა მკითხველებს, მათში ძლიერდება აქტივობა, იზადება დიდი მოთხოვნილება წიგნის კითხვისა.

ლიტერატურული წიგნებისადმი მუშა-მკითხველის გაზრდილი მოთხოვნების საუკეთესო ფაქტია ისეთი მოვლენები, როგორცაა მკითხველთა კონფერენციები, მუშათა კრიტიკის საღამოები, ბიბლიოთეკებში ხმამაღალი კითხვა და სხვ.

პროლეტარულ მწერალთა ორგანიზაციამ დიდი როლი უნდა შეასრულოს მკითხველისა და მწერლობის დაახლოვების საქმეში. პროლეტარულ მწერალსა და მუშათა მკითხველს შორის ცოცხალი ურთიერთობის შექმნა არის ერთ-ერთი აუცილებელი და საუკრადოდ საჭმე ჩვენს ლიტერატურულ ცხოვრებაში.

ამგვარად, დღეს ჩვენს წინაშე მორიგ ამოცანად დგას პროლეტარული ლიტერატურის პრობლემის მკითხველის პრობლემასთან მტკიცეთ დაკავშირებით განხილვა.

დღეს უკვე არავისათვის უცხო არ არის ის ამბავი, რომ პროლეტარული ლიტერატურა კლასიური ლიტერატურაა, რომელიც თანამედროვე მომენტში მშენებელი კლასის რევოლუციონურ ინტერესებს ემსახურება. ასეთი ამოცანის გარეშე პროლეტარული ლიტერატურის წარმოდგენა შეუძლებელია.

პროლეტარული ლიტერატურის ერთ-ერთ ძლიერ რაზმს წარმოადგენს მუშა მწერლები. მათ ბევრ შემთხვევაში კარგი რევოლუციონური წარსული აქვთ, უშუალო მონაწილეობას იღებენ სოციალისტურ მშენებლობაში, ახლოს დგანან მშრომელ მასებთან და იცნობენ მათ ყოფა-ცხოვრებას. ბევრ შემთხვევაში ასეთი მწერლები მუშკორული გზით მიდიან ლიტერატურაში.

მუშკორი, ახკორი, გლეხკორი ჩვენი საქმიანობის ფიზიკური დარაჯია. მუშკორი, არა თუ გამომხატველია მუშათა საზოგადოებრივი აზრისა ამა თუ იმ მოვლენის შესახებ, ხშირად ის მისი შემქმნელიცაა. ის შეჭრილია ჩვენი მოქმედების ყოველ კუნჭულში: აღმშენებლობაში, კულტურულ ცხოვრებაში, მუშათა საზოგადოებრივ ყოფაში, ოჯახში და მხატვრულ ლიტერატურაშიც.

დაწყებული უბრალო შენიშვნებით წარმოების ან ბიუროკრატიზმთან ბრძოლის სფეროდან, მუშკორის გზა ხშირად მიდის ქრონიკა-ფელეტონისაკენ. მაგრამ მუშაობის შემდგომს განვითარებაში იგი იმუშავებს და იშველიებს მხატვრულ ხერხებსაც, ხმარობს დიალოგს, ეპიტეტებს, მეტაფორებს და ბოლოს, იძლევა მხატვრული ფაქტის ნიმუშსაც. მრავალი მუშკორი მოსულა მხატვრულ ლიტერატურაში ამ გზით. ამის მაგალითი ბევრია, როგორც რუსეთში, ისე ჩვენში.

საქართველოში ყველა ეს მწერლები იბეჭდებიან პროლეტარულ მწერალთა ორგანოებში, მაგრამ, გარდა ამისა, მათ აქვთ სპეციალური ჟურნალი „მიზანი“, რომელიც რუსული ჟურნალი „რეზეცის“ ტიპისაა.

ჟურნალი „მიზანი“ უკვე ცნობილ მუშა მწერლების და მხატვრულ ლიტერატურაში მომუშავე მუშკორების სალიტერატურო ორგანოა.

როგორია მუშა-მწერლების და მუშკორების მხატვრული ფაქტები?

მხატვრულ სისუსტესთან ერთად ბევრ შემთხვევაში თემატური სიღარიბე, არააქტუალობა და, თუ გნებავთ, იდეოლოგიური ჩამორ-

ჩენილობაც ახასიათებს მათ შემოქმედებას. მათი ფაქტები ხშირად მოკლებულია იმას, რაც სწორედ ყველაზე ძლიერად უნდა მოსჩანდეს მათ ნაწარმოებებში — ყოველდღიურობა (эпидневность), საყოფაცხოვრებო საკითხების ცოდნა, მებრძოლი განწყობილებები, უაღრესად კლასიურ-პროლეტარული მსოფლმხედველობა, უტილიტარიზმი და სხვა.

შინატიცხელი ჯერ კიდევ ამ ჟურნალის პირველ ნომერში აიკრას სწერდა ეპიგრამად:

„ჩვენი ორგანო შრომის ბალია,
მთევსვლდებისთვის კარი აქვს ღია.
ჩავთესოთ ყველამ ისეთი თესლი,
შიგ არ ვრიოს შხამი და გესლი“.

ეს არაა მუშურ-კლასიური გაგება თავისი ორგანოს დანიშნულების. ამის მსგავს აზრებს ბლომად შეხვდებით ჩვენი მუშა-მწერლების ნაწერებში.

რომ მომავალში აცილებული იქნას მსგავსი მოვლენები, საჭიროა ჟურნალში უფრო შერჩეული მასალები იბეჭდებოდეს. ჟურნალის გამოცემის საქმეც უნდა გაუმჯობესდეს.

პროლეტარული მწერლობა მუშა-მწერლების სახით უნდა იძლეოდეს ისეთ ნაწარმოებს, სადაც აშკარად უნდა შელავნდებოდეს ჩვენი დღევანდლობის მთავარი, აქტუალური საკითხები და სხვა.

თუ ზოგიერთ პროლეტარულ მწერალს უსაყვედურებენ ჩვენი მუშათა და გლეხთა ყოფა-ცხოვრების სუსტად ცოდნას და მათ ისეთ ლოზუნგებსაც კი უყენებდნენ, როგორცაა „ახლოს ცხოვრებასთან“, ავალებენ მუშების ყოფა-ცხოვრების შესწავლას, სოფლად კოლმეურნეობის გაცნობას, კლასიური მტრის სახის გარკვეულად ჩვენებას, კოლექტივიზაციის იდეების აგიტაციას და სხვა. ყველაფერი ეს მუშა-მწერლების თემატიურ მასალაში მეტი სიღრმით და მეტი სიმდიდრით უნდა შელავნდებოდეს. ეს ასეც არის ზოგიერთი მუშა-მწერალის შემოქმედებაში, მაგ. რუსეთში, სადაც მუშა-მწერლების მიერ იწერება ისეთი ნაწარმოები, როგორცაა, გ. ნიკიფოროვის, „ფანართან“, რომელშიაც ნაჩვენებია აღმშენებლობითი პერიოდის ცოცხალი საქმიანობა, მთელი თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეებით. ეს ნაწარმოები იმდენად დამაჯერებელია, იმდენად ღრმით გამოხატავს სინამდვილეს, რომ ის მუშათა მკითხველების საყვარელი წიგნია. ასეთივეა ლიაშკოს „დომენაია პეჩ“, „რკინის სიჩუმე“. ნი-ზოვოის, ბიბიკის ნაწერები, ჟიგას „ახალი მუშები“ და სხვა მრავალი. მაგრამ ეს მხოლოდ რუსული პროლეტარული მწერლობის შე-

სახებ ითქმის. საქართველოს მუშა-მწერლების შემოქმედებაში, სამ-
წუხაროთ სრულიად არ მოიპოვება მსგავსი ნაწარმოებები.

აღსანიშნავია ისიც, რომ აქ ისე, როგორც მთელ ქართულ
მწერლობაში, მუშა მწერლების შემოქმედებაშიც ლექსი უფრო გაბა-
ტონებული ფორმაა, ვიდრე პროზა ან სხვა რომელიმე ჟანრი.

ლექსების უპრავლესობა ლირიკული ხასიათისაა, მაგრამ აქ იშ-
ვიათად მოსჩანს ჯანსაღი მუშის და ახალი ადამიანის განწყობილე-
ბანი. ლექსები მეტ წილად განყენებულ, რევოლუციონურ, ან ბუნე-
ბის ტრადიციულ „ტრაფილობის“ თემებს ეხება (მაგალითად, გ.
შინატეხელის „გაზაფხული“ და სხვების ლექსები). მთელი ლექსი-
კონი შესდგება ისეთი სიტყვებისაგან, რომელიც დღეს არც კი იხ-
მარება სასაუბრო, საგაზეთო; პრაქტიკულ ენაში: „სხივ-ციაგი“,
„მონარნარე“, „ფაქიზი“ და „უანგარო ცაზე ცურავს მთვარე და
სხვა“. გაზაფხულის გაგებაც ტრადიციულ-ტრაფარეტულია საჭიროა
ამ თემების სხვაგვარი, ახალი სახით გაშუქება. როგორც ეს აქვს
მაგ. კომკავშირელ პოეტ კ. ბობოხიძეს ლექსში „გაზაფხული“.

„მე შენზე უფრო მიზარია ხე ფოთლებს შლიდეს,
არა იმიტომ — იყოს ქარში ტოტის სარხვეად,
მე ვზრდი ამ ხეებს, მოვახმ-რო აღმშენებლობას,
სოფელ-ქალაქში იგებოდეს ჩემი სახლები“ — და სხვა.

საერთოდ ჩვენი მუშა-მწერლების შემოქმედებას მრავალი უარ-
ყოფათი თვისება აქვს, რაც, რასაკვირველია, იმას არ ნიშნავს,
თითქოს მათი მუშაობა არ იყოს საჭირო და სასარგებლო. შ. ნავთ-
ლულელის, ნ. ასლამაზაშვილის, ს. დოლიძის, გ. ხეჩუაშვილის, გ.
შინატეხელის, ს. ხიდისთაველის, ალ. ბაჯიაშვილის, დ. გაბრუაშვი-
ლის და სხვების პოპულიარობა მუშათა მასებში იმის დამამტკიცებე-
ლია, რომ ისინი აკმაყოფილებენ მათ მხატვრულ მოთხოვნილებებს,
მათთან ახლოს არიან, გასაგები არიან მათთვის.

ამ დღეებში გამოვიდა ჟურნალ „ჩვენი მიზნის“ მე-4 ნომერი.
წარსულ ნომერთან შედარებით ეს ნომერი უსათუოდ სუსტია. ჟურ-
ნალი გამოცემულია უგემურად და მასალებიც არაა წესიერად შერ-
ჩეული. ჟურნალში ბევრი ახალი სახელია წარმოდგენილი. გარდა შ.
ნავთლულელის პოემისა („ნენოს წადილი“), ყველა მასალა თითქმის
სუსტია.

ყველა ლექსი შრომის და ბრძოლის მოტივებზეა, მაგრამ ისეთი
მიდგომით და შინაარსით, თითქოს ისინი მუშათა მოძრაობის პირ-
ველ პერიოდშია დაწერილი. ლექსებთან შედარებით კარგია მოთ-

ბრობები. მაგ. ალ. ბაჯიაშვილის „ქუდი მოიხადეთ“, ნისლოსის „მი-
ზეზი გამოურკვეველია“, ნ. ასლამაზაშვილის „შაველა“, მაგრამ მო-
თხრობების თემები წარსული ცხოვრებიდანაა აღებული.

დროა მუშა მწერლების მხატვრულ ფაქტებში ჩვენი ცხოვრების
სინამდვილიდან ცოცხალი ადამიანების და ნამდვილი მუშების ტი-
პები იქნეს გაშუქებული.

დროა მუშა მწერლების შემოქმედებიდან განიღვენოს განყენე-
ბული, ნეიტრალური, „უპარტიო“ თემები და განწყობილებანი და
მის მაგივრად მასში გაძლიერდეს მეტი კლასიური ალლო და დღე-
ვანდლობის ხედვა.

აღექხანდრე ხულავა

ქ. ფოცხვაკაშვილი

კულტურული რევოლუცია და ჩვენი სამუსიკო საქმიანობა

კულტურული რევოლუცია, რომელიც ამჟამად საბჭოთა კავ-
შირში მიმდინარეობს, მუსიკასაც უნდა შეეხოს.

თუ სიტყვა ერთ-ერთი უძლიერესი იარაღია ფართო მასებზე
შეგავლენისათვის, ასეთივეა, მუსიკა, განსაკუთრებით მაშინ, როდეს-
საც ეს უკანასკნელი სიტყვას იერთებს და სიმღერის სახით ველი-
ნება მსმენელს.

ჩვენ ვიცით, რომ დღეს დიდი ყურადღება ექცევა მწერლობას,
ლიტერატურის თანამედროვე ლიანდაგზე გადმოყვანას და სწორედ
ამას საჭიროებს მუსიკაც.

თუ უმსგავსო სიტყვას შეუძლია დიდი ზიანი მოგვაყენოს,
ყალბი სიმღერა - მუსიკა კიდევ უარესია, რადგან ეს უკანასკნელი,
უმეტეს შემთხვევაში უფრო ძლიერ მოქმედობს, ვიდრე თუნდაც
მხატვრული სიტყვა. დაწერილი სიტყვა შედარებით ძნელად ვრცელ-
დება და მხოლოდ უშუალო მკითხველთა წრეებში მოქმედობს, რო-
მელიმე უბრალო სიმღერა კი ელვის სისწრაფით ეღება მთელ ქვე-
ყანას და თუ იგი ცუდია, შეიძლება დიდი ზიანი მოგვიტანოს.

აუცილებელია ამ საკითხსაც ახლავე მივხედოთ და არსებითად
გადავსინჯოთ ჩვენში დიდი ხნიდან უყურადღებოთ მიტოვებული
სიმღერა და მთელი სამუსიკო საქმიანობა.

უნდა დაისვას ხელოვნების ამ დარგის თანამედროვე თვალ-
საზრისით გადაფასების საკითხი და გადიქრას კიდევ, რაც შეიძლება

მალე, ნიადაგი ამ გადაფასებისთვის თითქოს მზად არის, საჭიროა მხოლოდ რეალურად მოქმედება, მაგრამ, სხვადასხვა მიზეზის გამო, ეს დღემდე არც კი დაწყებულა.

მუსიკა, როგორც ხელოვნების ყველა სხვა დარგი, არ არის ზეციდან ჩამოვარდნილი რამ, ის რეალური, ბგერულ-რითმიული ზედნაშენია ყოველი სხვადასხვა მსოფლმხედველობისა, და განსაკუთრებით კი კონკრეტი ყოფა-ცხოვრებისა და მისი წარმოებისა.

ამიტომ ცხადზე უცხადესია, რომ ჩვენი დროის მუსიკა მთელი თავისი 100 პროცენტით უნდა შეეფარდებოდეს ახალ იდეოლოგიას, ახალ წესწყობილებას, ახალ ურთიერთობას, და უმეტესად კი ჩვენს ახალ წარმოებას და აღმშენებლობას. იგი დაუცხრომლად უნდა იწვევდეს, ზრდიდეს და აღვივებდეს მშრომელთა მასებში ახალ გრძნობათა მთელ წყებას და მიყავდეს მებრძოლთა მწყობრი რაზმები რევოლუციის გაღრმავებისა და საბოლოო გამარჯვებისაკენ.

საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკა ყოველწლიურად, ცოცხალი ენერჯის გარეშე, 300.000 მანეთზე მეტს ხარჯავს მუსიკაზე, ჩვენი ჰანგიანობა კი ივეოლუციის გარეშე დგას.

დროა ეს საკითხი არსებითად შევატრილოთ, რომ მუსიკასაც დაევალოს ის, რის გაკეთებაც შეუძლია მას რევოლუციისა და ახალი ცხოვრების აღორძინებისათვის. ძველი, მიუღებელი სიმღერა-მუსიკა შეიძლება ადვილად მოვიშოროთ თავიდან აკრძალვის წესით, მაგრამ მთელი სამუსიკო ხელოვნების გაახალბეავება,—ეს კი ეგრე იოლად არ მოგვარდება, თუ მას ჩვენ მიერ ჯეროვანი ყურადღება არ მიექცა.

ერთხელ და სამუდამოთ უნდა აღმოიფხვრას ჩვენში ის დრო-მოკმული და დახავსებული აზრი, თითქოს სიმღერა - მუსიკა ადგილიდან დაუძრავი კონსერვატიული ხელოვნება იყოს, რომელსაც მხოლოდ ასი წლის შემდეგ შეეძლოს რევოლუციის აღდევნება და ეხლახან კი ისევე ძველი დროის საღვთო-სამეფო და მონური რწმენის ჰანგებით ხმაურის ნება ჰქონდეს. მოსკოვის ეხლანდელი ცოცხალი პრაქტიკული მაგალითი ცხადზე უცხადესად მოწმობს და გვიჩვენებს, რომ სიმღერა - მუსიკა უფრო ადვილი გადმოსაყვანია ახალ ლიანდაგზე, ვიდრე პოეზია-ლიტერატურა, ან კიდევ ხელოვნების რომელიმე სხვა დარგი.

რა მოხდა მოსკოვში, ან კიდევ რა ხდება იქ ამჟამად სამუსიკო დარგში ისეთი, რაშიც ჩვენ მას უნდა წავბაძოთ და მისი პრაქტიკული მაგალითით ვიხელმძღვანელოთ?—ბევრი რამ: ა) იქ დიდი ხანია მოხდა სიმღერა-მუსიკის ღირებულების არსებითად გადაფასება და

ამ ხელოვნების თანამედროვეებასთან შეფარდებით სწორ გზაზე დაყენება, რაიც ჩვენში არამც თუ არ მომხდარა დღემდე, ბ) იქ გაიგეს ის უდაო ჭეშმარიტება, რომ ყოველგვარ სამუსიკო საქმეს მუსიკოს მკოდნენი და სამუსიკო მოღვაწენი უნდა აკეთებდნ და არა საქმის სრულიად უფიცნი და არამუსიკოსნი. ჩვენში კი დღემდე, ძლიერ ცოტა გამონაკლისით, სწორედ ასეთი მდგომარეობაა. გ) იქ დარაზმულია კომპოზიტორთა მთელი რიგი, რომელიც მუსიკაში თანამედროვეობის პრაქტიკის ხაზს ატარებს, აქ კი ამის მსგავსი რამ ჯერ არა გვაქვს და თუ ვინმე კერძოდ ამუშავდა, არც ამას აქცევენ ჯეროვან ყურადღებას. დ) მოსკოვის სახელმწიფო გამომცემლობას აქვს საგანგებო სამუსიკო სექტორი, რომელმაც დღემდე დიდი და მრავალმნიშვნელოვანი სამუსიკო ლიტერატურა დაბეჭდა და გამოაქვეყნა, ჩვენ კი არც ეს გვაქვს. ე) მოსკოვში მოქმედებს სამუსიკო ტრესტი, რომელიც ჩვენ არა გვაქვს და ჯერჯერობით, რა თქმა უნდა, არც კი გვიფიქრია მისი შექმნის შესახებ და სხვა.

ერთი სიტყვით, მოსკოვს გაუკეთებია და აკეთებს სამუსიკო დარგში თითქმის ყველაფერს, ჩვენ კი სულ ცოტას (უკეთესი იქნება ითქვას: თითქმის არაფერს).

მეტყვიან, სად შეგვიძლია ჩვენ მოსკოვს შევედაროთ, როდესაც ჩვენსა და მოსკოვის ნივთიერ შესაძლებლობებს შორის ძალიან დიდი განსხვავებაა.

ასეთი შენიშვნა არ იქნება სავსებით მართალი, რადგან ჩვენ ჩვენს ტერიტორიასთან შედარებით უფრო მეტ ფულს ვხარჯავთ, ვიდრე მოსკოვი. როგორც ზემოთ ვთქვი, მარტო სამუსიკო საქმეზე ჩვენში იხარჯება ყოველწლიურად 300.000 მანეთზე მეტი, ხოლო მთელ სახელოვნო წარმოებაზე კი თითქმის მილიონ-ნახევრამდე, რაიც, მოსკოვთან შედარებით, ჩვენთვის საკმაოდ დიდ თანხად უნდა ჩაითვალოს. არა, ფული გვაქვს, მაგრამ, ჩვენის აზრით, მისი მიზანშეწონილად დახარჯვა და გამოყენება არ არის ამ შემთხვევაში რიგიან გზაზე დაყენებული. ასე, მაგალითად, ჩვენს ოპერაზე, რომელიც იძლევა ფინანსიურ და მხატვრულ უარყოფით ნიშნებთან ერთად დიდი იდეოლოგიურ მინუსსაც, საშუალოდ იხარჯება ყოველწლიურად ორასიათას მანეთზე მეტი, ხოლო ახალ რევოლუციონურ მუსიკაზე კი ჯერჯერობით წლიურად ანდა თვითურად ორი მანეთიც არაა გაღებული.

ჩვენ იმ თანხებიდან, რაც მუსიკისათვის არის გადადებული, შესაფერი ნაწილი ამ ხელოვნების ახალ ლიანდაგზე გადნოყვანის საქმესაც უნდა ვარგოთ.

მაგრამ ჩვენი ცხოვრების განახლებიდან უკვე მეშვიდე წელიწადი გადის, და ვის უფიქრია ამ საქმეზე!..

ჩვენს სახელოვნო მთავარმართელობას, პოლიტგანს, სახელგამს, კონსერვატორიას, ოპერას, კინო-მრეწველობას, რადიოს და მრავალ სხვას, რომელნიც პირდაპირ მოვალენი იყვნენ და არიან ეზრუნათ ამ საგანზე და დაგვიანებით მაინც მიზანშეწონილად ამუშავებულნიყვენ, განმეორებით უნდა ითქვას, არამც თუ რაიმე გაუკეთებიათ რეალურად, არამედ, ვგონებ, არც კი დაუსვამთ სერიოზულად ეს ფრიად საშური და მტკივნეული საკითხი.

თანამედროვე მუსიკის მაგიერ ოპერაში ჩვენ ვჭვრეტთ და ვისმინთ რელიგიურ-მისტიურ და მეშჩანურ ოპერა-ბალეტებს, კონსერვატორიაში ახალი რევოლიუციონური ჰანგების სწავლების ხსენებაც არ არის, სახელმწიფო გამომცემლობას დღემდე თანამედროვე სიმღერა-მუსიკის ერთი კრებულიც არ გამოუცია, კინოში და რადიოში უმეტესად ძალზე ფუქსავატ მუსიკას ვუკრავთ, და სადაც კი შეიხედავთ, ყველგან ამგვარი და ხან ამაზე უარესი სურათია გადაშლილი.

ჩვენს მუშათა კლუბებშიც გამეფებულია ძველი სამუსიკო ხალტურა, ახალი სიმღერა-მუსიკის ამსრულებელ სამუსიკო ერთეულების მაგიერ ჩვენ ახალ მსმენელს და აუდიტორიებს უმასპინძლებიან საშუალო საუკუნეების გაცვეთილი სამუსიკო პიესებით და ქულაჯაწულა-მესტიანი ძმაბიჭური გუნდებით, რის შესახებ არა ერთხელ და ორჯერ თქმულა და დაწერილა ჩვენ სახელოვნო პრესაში.

ამგვარად, ტფილისის ახალ მუსიკაში სრულიად ჩამორჩა იმ გეზს, რომელსაც იგი მწერლობაში ატარებს და სრულიად არა ჰკავს ამ მხრივ მოწინავე რევოლიუციონურ მებრძოლ დედაქალაქს — მოსკოვს.

თავისთავად ცხადია, რომ ამგვარი მდგომარეობა კიდევ დიდხანს ვერ გასტანს და სამუსიკო საქმესაც ანგარიში უნდა გაეწიოს.

ამ საქმისთვის ჯეროვნად მომზადებული მუშახელი ჩვენ საკმაოდ გვყავს და სათანადო ორგანოების მიერ მათი სერიოზულად დარაზმვით შეიძლება ბევრი რამ გაკეთდეს.

დროა მხატვრულ-ლიტერატურასთან ერთად მუსიკასაც შესაფერი ყურადღება მიექცეს, რომ ეს ხელოვნება თანამედროვე ახალ და სწორ ლიანდაგზე იქნეს გადმოყვანილი.

ლ. ავაბახი — „კულტურული რევოლუციის გზაზე“
სახელგამი, 1928 წ.

კულტურული რევოლუცია, რაც შეადგენს დღეს პარტიისა და ხელისუფლების ამოცანას, თავის ფარგლებში იტევს ჩვენი ქვეყნის სოციალისტური წინსვლის გრანდიოზული მასშტაბის პერსპექტივებს. ესაა ჩვენი ქვეყნის ცხოვრების ახალი კულტურის ფარგლების შექმნის, მეურნეობის მაღალ კულტურულ და კოლექტიურ საფუძვლებზე გადასვლის, ყოფა-ცხოვრების გადაკეთების, ახალი ადამიანისათვის ბრძოლის საკითხები.

ყველა ამ გრანდიოზული ამოცანის გადაჭრა კულტურული რევოლუციის ნიადაგზე ნიშნავს საბჭოთა კავშირის მუშათა და გლეხთა მილიონიანი მასების სოციალიზმისაკენ წაყვანას და ჩვენი ქვეყნის ნამდვილ სოციალისტურ ქვეყნად გადაქცევას.

ან. ანხ. გ. კრეიფანოვსკის სიტყვით რომ ვსთქვათ („Социалистическая реконструкция и культурное строительство“) „საბჭო: თა კავშირში, ამ ღირებულებათა პროლეტარული გადაფასების ლაბორატორიაში, კულტურული რევოლუციის განხორციელება ნიშნავს მთელი კომუნისტური ინტერნაციონალის გამარჯვებას.

კულტურული რევოლუციისათვის ბრძოლა ნიშნავს ფართო შემოქმედებითი პერსპექტივისათვის ბრძოლას, ბრძოლას იმისათვის, რომ წაყვანილი იქნეს კულტურული გზით ადამიანთა უზარმაზარი მასა, შექმნილ იქნეს დიდი მასიური კულტურული მოძრაობა, „კულტურის ტრაქტორით“ გადახნულ იქნეს ჩვენი ქვეყნის ყოველი კუთხე“ (ნ. ბუხარინი).

ანხ. ლენინი. რომელმაც პირველად წამოაყენა კულტურული რევოლუციის საკითხი და მის შესახებ სწერდა, რომ „ეს ძირეული ცვლილება იმაში მდგომარეობს, რომ უწინ სიმძიმის ცენტრს წარმოადგენდა, და ასეც უნდა ყოფილიყო, პოლიტიკური ბრძოლა, რევოლუციის ძალა-უფლების აღება“ და რომ ეს სიმძიმის ცენტრი იცვლება იმდაგვარად, რომ ეს სიმძიმე გადადის მშვიდობიან ორგანიზაციულ „კულტურულ“ მუშაობაზე და სხვა.

მაგრამ ლენინის ეს სიტყვები: „მშვიდობიან-ორგანიზაციული“, „კულტურული“ იმას კი არ ნიშნავს, თითქოს ეს მუშაობა „მშვიდობიანი იდილია“ (ბუხარინი) იყოს, ეს არის პროლეტარიატის მიერ კლასიური ბრძოლის წარმოების თავისებური ფორმა.

„თითქმის მაშინაც კი, როცა ამხ. ლენინი ისეთ რამეს ლაპა-
რაკობდა, როგორცაა, — ამბობს ამხ. ბუხარინი („Ленинизм и про-
блема культурной революции“), რომ „ჩვენ კომუნიზმი უნდა ვაშე-
ნოთ ჩვენივე მტრების ხელებით“, ანდა, რომ „ქარგი ბურჟუაზიული
სპეციალისტი სჯობია ათ ცუდ კომუნისტს“, ის ამაშიც გულისხმობ-
და კლასიური ბრძოლის განსაკუთრებულ ხერხს და ბრძოლის გან-
ხვილებულ მეთოდს.

ისმება საკითხი: რათ დადგა დღევანდელ მომენტში კულტურ-
ული რევოლუციის საკითხი ისე ხელშესახებ ამოცანად, რომ მას
ასე დიდი ყურადღება მიაქცია ისეთმა მნიშვნელოვანმა ყრილობამ,
როგორც იყო პარტიის ზეხუთმეტე ყრილობა?

შეცდომა იქნებოდა ეფიქრა ვინმეს, თითქოს კულტურის სა-
კითხებს პარტია და ხელისუფლება დღემდე არავითარ ყურადღებას
არ აქცევდა. პირიქით, ათი წლის ბრძოლის მანძილზე მრავალი მიხ-
წევია, მაგრამ სწორედ დღეს, ეგრეთწოდებულ რეკონსტრუქციულ
პერიოდთან დაკავშირებით, რომელიც ჭვეყნის წინაშე სოციალის-
ტური აღმშენებლობის ფართო პერსპექტივებს შლის, კულტურის
პრობლემა მთელი თავისი სიღრმე-მნიშვნელობით დგას, რადგან იგი
ნიშნავს პოლიტიკურ გამარჯვებების განმტკიცებას და გაღრმავებას.

მაგრამ კულტურული რევოლუციის პროცესი არაა იოლი საქ-
მე, იგი ითხოვს განსაკუთრებულ ხანგრძლივ დროს და მუშაობის
მეთოდების და ძალთა განსაკუთრებულ კონცენტრაციას. ის, რაც
გამოსადეგი იყო წინა წლებს მუშაობაში, გამოუდგარია დღეს,
როცა გადასაწყვეტია ისეთი საკითხები, როგორცაა მასების გა-
კულტუროსნება, წარსულის სიბნელის და უფიცობის! მოსაობა, კვა-
ლიფიციური კომუნისტური ძალების მომზადება, ძველი ყოფისა და
ჩვეულებების გადაკეთება და სხვა ათასი წვრილმანი საკითხი, რაც
შეადგენს ჩვენს ყოფას მის, შინაარსს.

ცნობილია, რომ კულტურული რევოლუციის გატარება არ
შეიძლება კულტურული ძალების გარეშე, ამიტომ კულტურული რე-
ვოლუციის მშენებლობის ყოველ მონაწილეს ნათლად უნდა ჰქონდეს
გათვალისწინებული ყველა ის ამოცანა, რასაც ავალებს მას ჩვენი
რევოლუციონური სინამდვილე.

ახ. ავერბახის წიგნი „კულტურული რევოლუციის გზაზე“,
რომელიც სპეციალურად დაწერილია მე-15 პარტიული ყრილობის
მასალების მიხედვით, უსათუოდ ერთ-ერთი საუკეთესო დამხმარე
საშვალეებაა ამ შემთხვევაში ყველა იმათთვის, ვინც დაინტერესებუ-
ლია კულტურული რევოლუციის ამოცანების და მისი ნსვლელობის
საკითხებით.

წიგნში დეტალურად და სწორადაა გაშუქებული კულტურული რევოლუციის მთელი რიგი ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხები იმის შესახებ, თუ რა არის „კულტურული რევოლუცია“, „ყოფა-ცხოვრება და კულტურისონობა“, „ლენინის შეხედულებანი კულტურულ რევოლუციაზე“, „საბინაო საკითხის ადგილი კულტურულ რევოლუციაში“, „ყოფა ცხოვრების რაციონალიზაცია“, „მუშებისა და გლეხების ბიუჯეტის შესახებ“, „კულტურული რევოლუციის ამოცანები სოფლად“, „კულტურული რევოლუციის კლასიური შინაარსის შესახებ“ და სხვა მრავალი.

ავტორი შემდეგნაირად განმარტავს კულტურული რევოლუციის „ფართო“ გაგებას. ის სწერს: „კულტურული რევოლუცია წარმოადგენს კულტურული განვითარების მთელ ზოლს, რომელიც ხასიათდება იმით, რომ მასები კრიტიკულად იუფლებენ კაცობრიობის მიერ შექმნილ ცოდნას და კულტურულ მიდრეკილებებს, ყველა ამით კი ჩვენი ქვეყანა ეწევა და გაუსწრებს კიდევ მოწინავე ბურჟუაზიულ სახელმწიფოთა კულტურულ დონეს, ჯერ პროლეტარულ და შემდეგ კი სოციალისტურ კულტურის შექმნის და აყვავების საფუძველზე, რომ ჩვენს სინამდვილეში „კულტურული რევოლუცია“, როგორც ყოფა-ცხოვრების ახალი კულტურა, ახალი კულტურა შრომის, ახალი კულტურა საზოგადოებრივობის, როგორც მთელი კულტურული დონის ამაღლება—ხდება მთელი სოციალიზმის მშენებლობის უმნიშვნელოვანეს შინაარსად“.

ავტორი ფართოდ არკვევს ამ საკითხს ჩვენი ქვეყნის კულტურულ ჩამორჩენილობასთან დაკავშირებით; მისი აზრით, ჩამორჩენილობა ისეთი დაბრკოლებაა, რომელიც ხელს უშლის სოციალისტურ მშენებლობაში შრომის ნაყოფიერების ზრდას, მუშაობის ხარისხს და ტემპს, წარმოების რაციონალიზაციას, სოფლის მეურნეობის სოციალისტურად გარდაქმნას, ახალი ადამიანის გამომუშავებას და ხელს უწყობს საწინააღმდეგო მოვლენების—ბიუროკრატიზმის, ლოთობის—შექმნას და სხვა.

ავტორის აზრით, კულტურული რევოლუცია სოციალიზმისათვის ძლევაშემოსილი ბრძოლის საჭირო პირობაა ძველი წყობილების მიერ უვიცობაში მომწყვდეული მასების გამოსაყვანად.

წიგნში მდიდარი მასალაა წამოყენებული საკითხების გასაშუქებლად და ამიტომ ეს წიგნი უსათუოდ საჭირო და სასარგებლოა.

აღ. ხულავა.

სილოუ-რაან—„შამოდგომიდან ქაჩიხხალამდე“. ვალერიან დიდვანელი—„ღელვის განსაცდელი“. ი. ნაზვილბაი—„ვიძრთა კრავული“.

ჩვენს ლიტერატურულ ცხოვრებაში ერთ მეტად მავნე ჩვეულებას აქვს ადგილი: რომელიმე ახალგაზრდა დასწერს რამდენიმე „ლექს“ ან „მოთხრობას“ და უკვე ცდილობს გამოსცეს ის „თხზუ-“

ლებათა კრებულის“ სახით. ამ , თხზულებათა კრებულს“ უსათუოდ თან ახლავს ავტორის „შემოქმედების“ კრიტიკული განხილვა და სურათი.

შედევით რას ვლებულობთ?

ნაადრევად დასწიფებული „თხზულებანი“, უდროვო დროს გამოქვეყნებული წიგნები მეტად სუსტი, უსუსური და ყოვლად გაუმართლებელია, როგორც შინაარსით, ისე ფორმით.

1928 წ. მხოლოდ ტფილისში რამდენიმე ათეულმა ავტორმა გამოსცა ასეთი სახის წიგნი. ზოგიერთ მათგანზე შევაჩერებთ მკითხველის ყურადღებას.

ეხლახან გამოვიდა სილეო-რეანის „შემოდგომიდან ქარიშხალამდე“, ვ. დიდვანელის „ლეღვის განსაცდელი“ და ი. ნაშვილების „ფიქრთა კრებული“. რას შენიშნავს უპირველეს ყოვლისა ამ წიგნებში მკითხველი?—გემოვნების, კულტურის, მხატვრული სიღრმის და სიძლიერის უქონლობას, გრამატიკის და ლექსის წერის წესების უცოდინარობას და სხვ. ფაქტები: „როცა ზეცებზე შიში დაჰქროდა“, „იქნებ ხევდებიც გრიგალს დაედრეს“, „სულშიდაც“, „ჩემშიდაც“, „სულში ანთილს“, „სისაფუძელე“, „მსურს გავჭრალო ჩემს ქვეყანაში“, „სევდით ღამურის“ და სხვ. ასეთი მაგალითების მოყვანა დაუსრულებლად შეიძლებოდა ამ წიგნებიდან, მაგრამ ეს ძლიერ შორს წაგვიყვანდა, მაშინ საჭირო იქნებოდა მთელი წიგნების ამოწერა...

იქნება თემატიურად მაინც არის რაიმე ახალი ამ წიგნებში?—სამწუხაროდ არც ეს არის: თვითოეულ „ლექსში“ მკითხველი იგრძნობს გადამახინჯებულად „ცისფერ ყანწილებს“, პირველი პერიოდის გ. ტაბიძეს, ს. აბაშელს და სხვ...

ჩვენც წავიღებთ შემოდგომის სუსხიანი ცივი ლანდი ჩვენც დაგვიტყვს შემოდგომის განშორების შავი ჩარჩო, მეგობრებო! ვაუშარჯოს ამ ვედრებას სულში ანთილს ჩვენს სამარეს და წკალებას მეგობრებო ვაუშარჯოსგა (სილეო-რეან)

ლაშქა წყნარი, თან შეღებილი, მთვარე სინაზით სივრცეს ედება. წუთები მწვილი, შორს გაფრენილი, ამწყდარი ლელვით ზეცას ენთება“... (ვ. დიდვანელი)

აბა, ვის რათ უნდა დღეს ათასჯერ და ათიათასჯერ გადამღერებული ამბები, უკვე მოძველებული განწყობილებების გამომკლავნება!?

აქვე აღსინიშნავია, რომ ზოგიერთი მათგანი კიდევ ცდილა რევოლუციონურ თემებს შეხებოდა (ი. ნაშვილები), მაგრამ საქმეს არც ეს შევლის...

საჭიროა ახალგაზრდა და დამწყებმა მწერლებმა უფრო მეტი პასუხისმგებლობით მოეპყრან კალამს, თავის თავს და საზოგადოებას...

ჯანი

სიმათლელ უნდა ითქვას, რომ ჩვენი მოსახლეობის უმრავლესობას სერიოზული წარმოდგენა არა აქვს დასავლეთ ევროპის კულტურულ ყოფა-ცხოვრებით მდგომარეობაზე. ხშირად ჩვენი ცოდნა ამოიწურება ჟურნალ „Огонек“-დან ამოკითხულ ინფორმაციული წერილებით,—რაც რასაკვირველია, ყოვლად დაუშვებელი მოვლენაა. ფაქტია, რომ რამდენადაც კარგად ვერკვევით ბურჟუაზიული დასავლეთის სოციალ-პოლიტიკურ და ეკონომიურ პროცესებში, იმდენათ ნაკლებად ვიცნობთ კაპიტალისტურ ევროპის კულტურულ ცხოვრებას.

ისეთი წარმოდგენა გვაქვს კაპიტალისტურ ევროპაზე, თითქოს ის მარტო დაცემულობის და გარყვნილობის ბუდეა; დეკადანსის რკალებშია მოქცეული, ევროპის კულტურა მთლიანად დაცემულია და მასზე ფოქსტროტი და როსკიპის მოდუნებული ხორცი ბატონობს! რასაკვირველია ეს ასე არაა მთლიანად, თუმცა საერთოდ რეალობასთან ახლოსაა.

მართალია ამხ ლუნაჩარსკი, როდესაც სწერს, რომ: შესაძლებელია კაცობრიობის ისტორიაში ერთი ეპოქის კულტურა მეორეს კულტურისაგან არ განსხვავდებოდეს ისე ძლიერად, როგორც სოციალისტური კულტურა განსხვავდება დასრულებულ კაპიტალიზმის კულტურისაგან, ვინაიდან ყოველთვის ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლოატაცია ძალაში რჩებოდა; კერძო საკუთრება ჰქმნიდა ეგოისტურად განწყობილ ადამიანს და სხვ. მაგრამ ყველა ეს იმას როდო ნიშნავს, რომ ყველაფერი ბურჟუაზიული ერის ხელის დაკვრით უარეყოთ. საჭიროა ბურჟუაზიულ კულტურის, კულტურულ მემკვიდროების კლასიური—პროლეტარული გამოყენება, მასთან კრტიკული დამოკიდებულება.

მოცემულ ბროშიურაში ამ საკითხებზე ამხ. ლუნაჩარსკის მიერ ასე თუ ისე სათანადო პასუხია გაცემული.

სარეცენზიო წიგნაკი პოპულიარულ ენითაა დაწერილი და გათვალისწინებულია მასიურ მკითხველისათვის. თარგმანი დამაკმა-

3—ო.

პოლიგრაფიულ ტრესტის მე-3 სტამბა.

მათვ. 37

ტირაჟი 500.

„ოქტომბერი“

საქ. ბ. კ. ო. ცენტრალური ბიუროს და განსახკომის ყოველთვიური დასურათებული ჟურნალი ოქტომბრელებისა და მცირეწლოვან ბავშვთათვის.

წლიურად — 3 მ. 50 კ. 3 თვით — 1 მან.
6 თვით . — 2 მ. ცალკე ნომერი — 35 კ.

„ბარმირ ვილერ“

(სომხური)

საქ. ბ. კ. ო. ცენტრ. ბიუროს და განსახკომის ყოველთვიური დასურათებული საბავშვო ჟურნალი.

წლიურად — 3 მ. 50 კ. 3 თვით . . . — 1 მან.
6 თვით . — 2 მ. ცალკე ნომერი — 30 კ.

„კიზილ-უაფეკ“

(თურქული)

საქ. ბ. კ. ო. ცენტრ. ბიუროს და განსახკომის ყოველთვიური დასურათებული საბავშვო ჟურნალი.

წლიურად — 3 მ. 3 თვით . . . — 75 კ.
6 თვით . — 1 მ. 50 კ. ცალკე ნომერი — 25 კ.

ფულის გადახდა შეიძლება ნაწილ-ნაწილად. ხელისმოწერა მიიღება სახელგამის ცენტრალურ სამართველოს (პერიოდ სექტორში)

თბილისი, რუსთაველის გამზირი, სახელგამის პერიოდ-სექტორი, ოთახი 11. და აგრეთვე სახელგამის ყველა მაღაზიებში: თბილისში, ქუთაისში, ბათუმში, გორში, ახალსენაკში, თელავში, დუშეთში, სამტრედიაში, ხონში, მათხიჯში, ონში, კრებალოში, ლანჩხუთში, ზესტაფონში, ხაშურში.

Handwritten signature and date: 1925

სიმართლე უნდა ითქვას, რომ ჩვენი მოსახლეობის უმრავლესობას სერიოზული წარმოდგენა არა აქვს დასავლეთ ევროპის კულტურულ ყოფა-ცხოვრებით მდგომარეობაზე. ხშირად ჩვენი ცოდნა ამოიწურება ჟურნალ „Огонек“-დან ამოკითხულ ინფორმაციული წერილებით,—რაც რასაკვირველია, ყოველად დაუშვებელი მოვლენაა. ფაქტია, რომ რამდენადაც კარგად ვერკვევით ბურჟუაზიული დასავლეთის სოციალ-პოლიტიკურ და ეკონომიურ პროცესებში, იმდენათ ნაკლებად ვიცნობთ კაპიტალისტურ ევროპის კულტურულ ცხოვრებას.

ისეთი წარმოდგენა გვაქვს კაპიტალისტურ ევროპაზე, თითქოს იხ მარტო დაცემულობის და გარყვნილობის ბუდეა; დეკადანსის რკალებშია მოქცეული, ევროპის კულტურა მთლიანად დაცემულია და მასზე ფოქსტროტი და როსკიპის მოდუნებული ხორცი ბატონობს! რასაკვირველია ეს ასე არაა მთლიანად, თუმცა საერთოდ რეალობასთან ახლოსაა.

მართალია ამხ ლუნაჩარსკი, როდესაც სწერს, რომ: შესაძლებელია კაცობრიობის ისტორიაში ერთი ეპოქის კულტურა მეორეს კულტურისაგან არ განსხვავდებოდეს ისე ძლიერად, როგორც სოციალისტური კულტურა განსხვავდება დასრულებულ კაპიტალიზმის კულტურისაგან, ვინაიდან ყოველთვის ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლოატაცია ძალაში რჩებოდა; კერძო საკუთრება ჰქმნიდა ეგოისტურად განწყობილ ადამიანს და სხვ. მაგრამ ყველა ეს იმას როდღ ნიშნავს, რომ ყველაფერი ბურჟუაზიული ერთის ხელის დაკვრით უარეყოთ. საჭიროა ბურჟუაზიულ კულტურის, კულტურულ მემკვიდროების კლასიური—პროლეტარული გამოყენება, მასთან კრტიკული დამოკიდებულება.

მოცემულ ბროშიურაში ამ საკითხებზე ამხ. ლუნაჩარსკის მიერ ასე თუ ისე სათანადო პასუხია გაცემული.

სარეცენზიო წიგნაკი პოპულიარულ ენითაა დაწერილი და გათვალისწინებულია მასიურ მკითხველისათვის. თარგმანი დამაკმა-

„ო კ ტ ო მ ბ რ ე ლ ი“

საქ. ბ. კ. ო. ცენტრალური ბიუროს და განსახკომის ყოველთვიური დასურათებული ჟურნალი ოქტომბრელებისა და მცირეწლოვან ბავშვთათვის.

წლიურად — 3 მ. 50 კ. 3 თვით — 1 მან.
6 თვით . — 2 მ. ცალკე ნომერი — 35 კ.

„კ ა რ მ ი რ წ ი ლ ე რ“

(ხომხური)

საქ. ბ. კ. ო. ცენტრ. ბიუროს და განსახკომის ყოველთვიური დასურათებული საბავშვო ჟურნალი.

წლიურად — 3 მ. 50 კ. 3 თვით . . . — 1 მან.
6 თვით . — 2 მ. ცალკე ნომერი — 30 კ.

„კ ი ზ ი ლ - უ ა ფ ე კ“

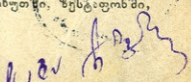
(თურქული)

საქ. ბ. კ. ო. ცენტრ. ბიუროს და განსახკომის ყოველთვიური დასურათებული საბავშვო ჟურნალი.

წლიურად — 3 მ. 3 თვით . . . — 75 კ.
6 თვით . — 1 მ. 50 კ. ცალკე ნომერი — 25 კ.

**ფულის გადახდა უნიკლავა ნაწილ-ნაწილად.
ხელისმომწერა მიიღება სახელგამის ცენტრალურ სამართველოს (პერიოდ სემტორში)**

თბილისი, რუსთველის გამზირი, სახელგამის პერიოდ-სექტორი, ოთახი 11. და აგრეთვე სახელგამის ყველა მაღაზიებში: თბილისში, ქუთაისში, ბათომში, გორში, ახალსენაკში, თელავში, დუშეთში, სამტრედიისში, ხონში, მათხოჯში, ონში, კრებალოში, ლანჩხუთში, ზესტაფონში, ხაშურში.

ს ა ს ე ლ ბ ა ე ი

წელიწადი მესამე

პროფესორული მხარეობა

საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის ყოველთვიური
ორგანო

მიიღება ხელის მოწერა
1929 წლისათვის

წელიწადში 4 მან. სამი თვით 1 მან. 20 კაპ. ექვსი თვით 2 მან
50 კაპ. ცალკე ნომერი 50 კაპ.

რედაქცია

ტფილისი, ივ. შავაბდელის ქ. № 13.
ხელოვნების სასახლე.
ტელ. 24—51

კანტორა

ტფილისი, სახელგამი პერიოდ
სექტორი.
რუსთაველის პრ. № 22

